

สภาพการทำงานและความต้องการบริการทางสังคมของแรงงานเด็กต่างชาติ: ศึกษากรณี
กิจกรรมประมงต่อเนื่อง ในตำบลมหาชัย อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสาคร

นางสาวกัญต์ชนิต แก้วบุญส่ง

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาพัฒนามนุษย์และสังคม (สหสาขาวิชา)

บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปีการศึกษา 2548

ISBN 974-17-6337-9

ลิขสิทธิ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

WORKING CONDITIONS AND NEEDS FOR SOCIAL SERVICES
OF FOREIGN CHILD LABOUR: CASE STUDY IN FISHERY PROCESSING INDUSTRY
MAHACHAI SUB-DISTRICT, SAMUT SAKHON PROVINCE

Miss Kanchanit Kaewboonsong

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Master of Arts Program in Human and Social Development
(Inter-Department)
Graduate School

Chulalongkorn University

Academic Year 2005

ISBN 974-17-6337-9

หัวข้อวิทยานิพนธ์   สภาพการทำงานและความต้องการบริการทางสังคมของแรงงานเด็ก
ต่างชาติ: ศึกษากรณีกิจการประมงต่อเนื่อง ในตำบลมหาชัย
อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสาคร

โดย   นางสาวกัญต์ชนิด แก้วบุญส่ง

สาขาวิชา   พัฒนามนุษย์และสังคม

อาจารย์ที่ปรึกษา   นางสาวพรพิมล ตรีโชติ

อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม   ผู้ช่วยศาสตราจารย์ อัจฉรา เอ็นซ์

บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้หัวข้อวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็น
ส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญามหาบัณฑิต

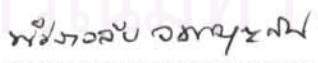
.... คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ม.ร.ว.กัลยา ดิงศภัทย์)

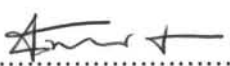
คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

.... ประธานกรรมการ
(ศาสตราจารย์ ดร.กัสสร ลิมานนท์)

.... อาจารย์ที่ปรึกษา
(นางสาวพรพิมล ตรีโชติ)

.... อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ อัจฉรา เอ็นซ์)

.... กรรมการ
(ดร.พัชรารัตน์ วงศ์บุญสิน)

.... กรรมการ
(นายสมาน เหล่าดำรงชัย)

กัณฑ์ชนิด แก้วบุญส่ง: สภาพการทำงานและความต้องการบริการทางสังคมของแรงงานเด็กต่างชาติ:
 ศึกษากรณีกิจการประมงต่อเนื่อง ในตำบลมหาชัย อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสาคร (WORKING
 CONDITIONS AND NEEDS FOR SOCIAL SERVICES OF FOREIGN CHILD LABOUR: CASE
 STUDY IN FISHERY PROCESSING INDUSTRY, MAHACHAI SUB-DISTRICT,
 SAMUT SAKHON PROVINCE)

อ.ที่ปรึกษา: อ.พรพิมล ศรีโชติ, อ.ที่ปรึกษาร่วม: ผศ.อังฉรา เอ็นซ์, 92 หน้า. ISBN 974-17-6337-9

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพการทำงานและความต้องการบริการทางสังคมของ
 แรงงานเด็กต่างชาติ ศึกษากรณีกิจการประมงต่อเนื่อง ในตำบลมหาชัย อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสาคร รวมทั้งเพื่อ
 ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างสภาพการทำงานของแรงงานเด็กต่างชาติกับปัจจัยส่วนบุคคล เก็บรวบรวมข้อมูลด้วย
 การสัมภาษณ์แบบมีแบบสอบถามกับกลุ่มตัวอย่างที่เป็นแรงงานเด็กต่างชาติเชื้อชาติพม่า อายุระหว่าง 13-18 ปี
 จำนวน 407 คนและมีการสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการเพิ่มเติมเป็นบางราย

ผลการศึกษาพบว่า กลุ่มตัวอย่างแบ่งเป็นเพศชายและหญิงในสัดส่วนที่ใกล้เคียงกัน มีอายุเฉลี่ย 16 ปี
 ส่วนใหญ่เป็น โสด เข้ามาประเทศไทยกับพ่อและ/หรือแม่ และญาติมากที่สุด แรงงานเด็กมากกว่าครึ่งหนึ่งได้รับ
 การจดทะเบียนทำงาน และส่วนใหญ่มีระยะเวลาการทำงาน 1-2 ปี เกือบครึ่งหนึ่งมีหน้าที่แกะกุ้ง รองลงมาคือแฉ่
 ปลา ถ้างทำความสะดวกปลา ส่วนใหญ่จะพักอาศัยอยู่กับญาติพี่น้อง โดยเช่าอยู่เองนอกโรงงานที่ตนทำอยู่ สำหรับ
 สภาพการทำงานของแรงงานเด็กต่างชาติพบว่า ร้อยละ 53.3 มีสภาพการทำงานในระดับปานกลาง รองลงมาคือ
 สภาพการทำงานระดับไม่ดี (ร้อยละ 28) และสภาพการทำงานระดับดี (ร้อยละ 18.7)

ส่วนความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคล กับสภาพการทำงาน พบว่า เพศหญิงมีสภาพการทำงานที่อยู่
 ในระดับดี สูงกว่าเพศชาย แรงงานเด็กที่ย้ายถิ่นเข้ามาทำงานกับนายหน้ามีสภาพการทำงานที่อยู่ในระดับดี สูงกว่า
 แรงงานเด็กที่เดินทางเข้ามาคนเดียวและ/หรือเพื่อน กับที่เดินทางเข้ามากับพ่อแม่และ/หรือญาติพี่น้อง แรงงานเด็ก
 ที่ไม่ได้รับการจดทะเบียนมีสภาพการทำงานที่อยู่ในระดับดี สูงกว่าแรงงานเด็กที่ได้รับการจดทะเบียน และ
 แรงงานเด็กที่อาศัยอยู่ในประเทศไทยน้อยกว่า 2 ปี มีสภาพการทำงานที่อยู่ในระดับดี สูงกว่าแรงงานเด็กที่อาศัยอยู่
 ในประเทศไทยตั้งแต่ 3 ปีขึ้นไป อย่างไรก็ตามความสัมพันธ์ทั้งหมดนี้ไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ ขณะที่อายุ
 มีความสัมพันธ์กับสภาพการทำงานตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ โดยที่แรงงานเด็กอายุระหว่าง 16-18 ปีมีสภาพการ
 ทำงานที่อยู่ในระดับดี สูงกว่ากลุ่มอายุระหว่าง 13-15 ปี

ความต้องการบริการทางสังคมนั้นพบว่า ความต้องการบริการทางสังคมที่แรงงานเด็กต่างชาติให้
 ความสำคัญที่สุดคือ ให้มีการสอนหนังสือสำหรับเด็กต่างชาติ รองลงมาคือ ให้นายจ้างทำบัตรอนุญาตทำงานให้
 ให้นายจ้างจัดที่อยู่ให้ฟรี ให้นายจ้างพาไปรักษาพยาบาลฟรีถ้าไม่สบาย ให้นายจ้างพาไปเที่ยวข้างนอกในวันหยุด
 และ ให้มีศูนย์ช่วยเหลือแรงงานเด็กต่างชาติ ตามลำดับ

สาขา พัฒนามนุษย์และสังคม

ปีการศึกษา 2548

ลายมือชื่อนิสิต..... กัณฑ์ชนิด แก้วบุญส่ง

ลายมืออาจารย์ที่ปรึกษา.....

ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษาร่วม.....

4589061620 : MAJOR HUMAN AND SOCIAL DEVELOPMENT

KEY WORD: CHILD LABOUR / WORKING CONDITIONS / FISHERY PROCESSING INDUSTRY

KANCHANIT KAEWBOONSONG : (WORKING CONDITIONS AND NEEDS FOR SOCIAL SERVICES OF FOREIGN CHILD LABOUR: CASE STUDY IN FISHERY PROCESSING INDUSTRY, MAHACHAI SUB-DISTRICT, SAMUT SAKHON PROVINCE.) THESIS ADVISOR: PORNPIMOL TRICHOD, THESIS CO-ADVISOR: ASST. PROF. ACHARA ENTZ, 92 pp. ISBN 974-17-6337-9

The objective of this study is to investigate working conditions and needs for social services of foreign child labour in fishery processing industry, Mahachai Sub-district, Amphur Maung, Samut Sakhon Province, as well as, the relationship between their working conditions and needs for social services. Four hundred and seven Burmese child labours, aged 13-18, were interviewed with questionnaires; some selected cases were also informally interviewed. Results are as follows:

Samples comprise similar proportions of males and females, with the average age of 16. Most of them are single and come to Thailand with their parents or relatives. About half live in Thailand for 1-2 years, and most of them have working licenses. More than half peel shrimps, cut and clean fishes, respectively. Most of them stay with relatives by renting houses outside their factories. The working conditions most found are at moderate level (53.3%), not so good (28%), and good (18.7 %).

In terms of the relationship between personal factors and working conditions, it was found that most female child labours work in a better condition than males and the foreign child labours who come to Thailand with brokers work in a better condition than those who come by themselves, or with friends/parents. The foreign child labours who do not have working licenses work in a better conditions than those who have, and those who stay in Thailand less than 2 years work in a better condition than those who stay in Thailand more than 2 years. These findings are not relevant to the proposed hypotheses, except the relationship between age and working condition which is found that the foreign child labours who are 16-18 years old work in a better condition than those who are 13-15.

As for the needs for social services, it is found that schooling is the top priority while other needs, such as, working licenses, free accommodations, free medical care provided by entrepreneurs, holiday trips, and assistance centers for foreign child labours, are less important, respectively.

Field of study Human and Social Development (Inter-Department)

Academic year 2005.

Student's signature Kanchanit Kaewboonsong

Advisor's signature Pornpimol Trichod

Co-Advisor's signature Achara Entz

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลงได้ด้วยความกรุณาและความช่วยเหลือจากบุคคลหลายท่าน

ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณ อาจารย์ พรพิมล ศรีโชติ อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ และ อาจารย์อัจฉรา เอ็นซ์ ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม ที่ได้สละเวลาอันมีค่าเพื่อให้ความรู้ คำปรึกษา ข้อเสนอแนะต่างๆ กราบขอบพระคุณ อ. สมาน เหล่าดำรงชัย ที่ช่วยให้คำแนะนำจนกระทั่งการศึกษาในครั้งนี้มีความชัดเจน นอกจากนี้ ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณ ศาสตราจารย์ ดร.ภัสสร ลิมานนท์ ประธานกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ ดร.พัชรวาลย์ วงศ์บุญสิน กรรมการสอบวิทยานิพนธ์ ที่ได้ชี้แนะสิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อวิทยานิพนธ์ และตรวจแก้ไขวิทยานิพนธ์นี้ให้เสร็จสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ขอกราบขอบพระคุณเจ้าหน้าที่มูลนิธิรักษไทยทุกท่านที่ได้ให้ข้อมูลที่สำคัญและเป็นประโยชน์และนำทีมผู้ศึกษาวิจัยลงพื้นที่ในการศึกษาครั้งนี้ รวมทั้งคุณกัญ คุณย่างกึ่ง คุณวิทย์ คุณเอ๋ คุณคารา ที่ได้กรุณาเสียสละเวลามาเป็นล่ามแปลภาษาพม่า ให้กับทีมผู้วิจัยในครั้งนี้ และการเก็บข้อมูลในครั้งนี้คงไม่สามารถสำเร็จลงได้หากขาดซึ่งความร่วมมือในการให้ข้อมูลของแรงงาน เด็กต่างชาตินางพม่าในกิจการประมงต่อเนื่อง ในพื้นที่ตำบลมหาชัย จังหวัดสมุทรสาคร

ขอกราบขอบพระคุณคณาจารย์ทุกท่านจากทั้ง 3 สถาบัน อันประกอบด้วย สถาบันวิจัยสังคม วิทยาลัยประชากรศาสตร์ และสถาบันเอเชียศึกษา ที่ได้ให้วิชาความรู้ และประสบการณ์ต่างๆแก่ผู้วิจัย ขอขอบพระคุณเจ้าหน้าที่ธุรการสถาบันวิจัยสังคมที่ให้ความช่วยเหลือและประสานงานด้านต่างๆด้วยดี นอกจากนี้ ขอขอบพระคุณเจ้าหน้าที่ห้องสมุดสถาบันวิจัยสังคมทุกท่าน ที่ให้ความช่วยเหลือและอำนวยความสะดวกในการค้นคว้าข้อมูลต่างๆเป็นอย่างดีเสมอมา

ท้ายสุดนี้ ขอกราบขอบพระคุณพ่อและแม่ ผู้ที่คอยสนับสนุนกำลังทรัพย์และให้กำลังใจแก่ลูกเสมอมา รวมทั้งได้พร่ำสอนให้ลูกมีความอดทน มีความเพียรพยายามที่จะศึกษาให้สำเร็จ ขอขอบพระคุณพี่ชายและพี่สาว ที่ให้กำลังใจแก่ผู้วิจัยเสมอมา

ขอขอบคุณเพื่อนๆนิสิตและทุกคนที่เกี่ยวข้อง (โดยเฉพาะกิ้ง เลิศ อี๊ด จำ เทป และต้อง) ที่ได้เรียนรู้แลกเปลี่ยนประสบการณ์ ร่วมทุกข์ร่วมสุข ช่วยเหลือ ให้คำแนะนำ และเป็นกำลังใจให้กันเสมอมาตลอดระยะเวลาของการศึกษาและการทำวิทยานิพนธ์นี้ หากคุณความดีอันพึงมีทั้งหลายที่ปรากฏในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ผู้วิจัยขอมอบให้พ่อแม่ และคณาจารย์ทุกท่าน ส่วนข้อบกพร่องทั้งหลายที่เกิดขึ้นนั้นผู้วิจัยขอน้อมรับไว้แต่ผู้เดียว

สารบัญ

หน้า

บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญ.....	ช
บทที่	
1 บทนำ	
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
1.2 วัตถุประสงค์ในการศึกษา.....	7
1.3 แนวคิดเชิงทฤษฎี.....	7
1.4 กรอบแนวคิดที่ใช้ในการศึกษา.....	17
1.5 ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	18
1.6 สมมุติฐานหลักในการศึกษา.....	22
1.8 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	23
2. ระเบียบวิธีวิจัย	
2.1 แหล่งข้อมูล.....	24
2.2 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง.....	24
2.3 การเลือกตัวอย่างและขนาดของกลุ่มตัวอย่าง.....	24
2.4 เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล.....	25
2.5 นิยามศัพท์.....	25
2.6 การวัดตัวแปร.....	26
2.7 การวิเคราะห์และการนำเสนอข้อมูล.....	29
3. ผลการวิจัยเชิงปริมาณ.....	30
4. ผลการวิจัยเชิงคุณภาพ.....	49
5. สรุปและข้อเสนอแนะ.....	76
รายการอ้างอิง.....	80

สารบัญ (ต่อ)

หน้า

ภาคผนวก	84
ภาคผนวก ก.....	85
ภาคผนวก ข.....	90
ภาคผนวก ค.....	91
ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์.....	92

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
1 การกระจายร้อยละของแรงงานเด็กต่างชาติในกิจการประมงต่อเนื่องจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล.....	32
2 การกระจายร้อยละของแรงงานเด็กต่างชาติในกิจการประมงต่อเนื่องจำแนกตามของสภาพการทำงานรายชื่อ	37
3 การกระจายร้อยละของแรงงานเด็กต่างชาติในกิจการประมงต่อเนื่องจำแนกตามระดับของสภาพการทำงาน.....	40
4 การกระจายร้อยละของระดับสภาพการทำงานของแรงงานเด็กต่างชาติในกิจการประมงต่อเนื่องจำแนกตามระดับของสภาพการทำงานและปัจจัยส่วนบุคคล.....	42
5 การกระจายร้อยละของแรงงานเด็กต่างชาติ ในกิจการประมงต่อเนื่อง จำแนกตามอันดับความสำคัญของบริการทางสังคม	46
6 การกระจายร้อยละของแรงงานเด็กต่างชาติ ในกิจการประมงต่อเนื่อง จำแนกตามประเภทของความต้องการบริการทางสังคมที่สำคัญที่สุด (อันดับที่ 1).....	48

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ประเทศไทยมีความพยายามในการแก้ไขปัญหาการใช้แรงงานเด็กมาอย่างต่อเนื่อง องค์กรหรือสถาบันต่างๆ ที่เกี่ยวข้องได้เข้าร่วมเป็นส่วนหนึ่งของความพยายามระดับชาติเพื่อต่อต้านการใช้แรงงานเด็ก ซึ่งผลจากความพยายามระดับชาตินี้มีความก้าวหน้าเป็นที่ประจักษ์ ตัวอย่างเช่น เด็กไทยส่วนใหญ่ได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐานจนถึงมัธยมศึกษาปีที่ 3 ส่งผลให้จำนวนแรงงานเด็กไทยในตลาดแรงงานลดลง แต่สิ่งที่น่าสนใจคือ ขณะที่แรงงานเด็กไทยกำลังลดลงไปนี้ กลับถูกทดแทนด้วยแรงงานต่างชาติ ดังเช่น ในปี พ.ศ.2544 มีสถิติการใช้แรงงานเด็กต่างชาติอายุต่ำกว่า 15 ปี ร้อยละ 0.33 จากการตรวจแรงงานทั้งหมด 3,929 คน แต่ในปี พ.ศ.2546 เพิ่มขึ้นร้อยละ 0.69 จากจำนวนแรงงานที่ได้รับการตรวจ 8,141 คน ซึ่งมีทั้งจากประเทศลาว พม่า กัมพูชา (องค์การแรงงานระหว่างประเทศ, 2547)

ความต้องการจ้างแรงงานเด็กต่างชาติโดยเฉพาะงานไร้ฝีมือที่เพิ่มสูงขึ้นนี้ เนื่องมาจากแรงงานเด็กต่างชาติเหล่านี้มีอำนาจในการต่อรองกับนายจ้างน้อยมาก เมื่อเปรียบเทียบกับแรงงานเด็กไทยระดับล่าง โดยเฉพาะการจ้างงานในสถานประกอบการขนาดเล็กและงานในภาคเกษตรกรรม ซึ่งปัญหาต่างๆ ที่ตามมาคือเด็กต่างชาติจำนวนหนึ่งถูกบังคับใช้แรงงานอย่างไม่เป็นธรรม มีการเอารัดเอาเปรียบสูง แรงงานเด็กต่างชาติต้องทำงานโดยไม่ได้รับค่าจ้าง รวมถึงงานบางประเภทก็เป็นงานที่ซ้ำซากจำเจ หนักและเกินกำลังกว่าที่เด็กจะทำได้ เช่น การนั่งทำงานบนม้าเตี้ยๆ บนลานปูนหรือพื้นปูนเป็นระยะเวลาหลายๆ ชั่วโมงหรือเกือบตลอดระยะเวลาที่ต้องทำงานในแต่ละวัน รวมทั้งงานบางประเภทที่เป็นอันตรายต่อสุขภาพของเด็ก เช่น แรงงานเด็กในงานต่อเนื่องประมงมือเปล่าเปื่อย เนื่องจากต้องแช่น้ำนานๆ และสัมผัสกับสัตว์ทะเลซึ่งมีความเค็ม และส่วนใหญ่ไม่ได้ใส่ถุงมือป้องกันเนื่องจากการใส่ถุงมือทำให้ทำงานได้ไม่ถนัด และไม่รวดเร็ว ทำให้ทำงานได้น้อย โดยเฉพาะการแกะกุ้งถ้าใส่ถุงมือจะทำไม่ได้เลย หรือได้แต่ช้ามาก การใช้แรงงานเด็กอย่างไม่เป็นธรรมเหล่านี้ สามารถพบเห็นได้บ่อยครั้งจากรายงานการเข้าช่วยเหลือของเจ้าหน้าที่ตำรวจและเจ้าหน้าที่องค์กรเอกชนต่างๆ รวมทั้งภาครัฐบาลของไทย

ลักษณะการเข้ามาที่แตกต่างกันของแรงงานเด็กต่างชาติ ไม่ว่าจะเป็นการติดตามพ่อแม่เข้ามาประกอบอาชีพในประเทศไทย การเดินเข้ามาเองโดยลำพังหรือเข้ามาโดยกระบวนการค้ามนุษย์ ทำให้แรงงานเด็กต่างชาติอาจมีสภาพการดำเนินชีวิตที่แตกต่างกัน รวมทั้งความแตกต่างในด้านค่าจ้างและสวัสดิการ ถึงแม้แรงงานต่างชาติจะถูกเอาเปรียบได้ค่าตอบแทนน้อยกว่า ต้องทำงานหนักกว่า และไม่ได้รับสวัสดิการใดๆ ก็ตาม แต่เมื่อเปรียบเทียบระหว่างประเทศไทยและประเทศ

เพื่อนบ้านแล้วพบว่า ค่าตอบแทนที่แรงงานต่างชาติได้รับก็ยังคงมีค่ามากพอที่จะเก็บออมส่งเงินกลับไปช่วยครอบครัว (กุศล สุนทรธาดา และ อุมารณณ์ ภัทรวานิชน์, 2539)

สาเหตุที่ทำให้เกิดการย้ายถิ่นเข้ามาทำงานในประเทศไทยของแรงงานเด็กต่างชาติที่สำคัญอีกประการ คือการที่มีญาติพี่น้องอยู่ในประเทศไทยหรือทำงานอยู่ก่อน เมื่อกลับคืนสู่บ้านหรือชุมชน พร้อมรายได้ที่ได้จากการขายแรงงานในประเทศไทย เมื่อเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเงินที่ได้รับทำให้รายได้ดังกล่าวแม้จะไม่มากนักแต่ก็กลายเป็นรายได้ที่มีมูลค่ามากสำหรับคนในหมู่บ้าน อีกทั้งการแต่งกายที่ทันสมัย ประสบการณ์ของการเดินทางไปต่างประเทศทำให้เป็นแบบอย่างที่จูงใจให้คนในหมู่บ้านลอกเลียนแบบ ซึ่งรวมไปถึงเด็กด้วย ส่วนประสบการณ์ที่เลวร้ายและเป็นปัญหาจะไม่ถูกถ่ายทอดให้รับรู้ จึงมีเพียงด้านบวกที่ปรากฏสู่ชุมชน นอกจากนี้บุคคลที่เคยมีประสบการณ์แล้วย่อมรู้จักช่องทางการทำงาน ทำให้ง่ายต่อการเดินทางกลับมาประเทศไทยอีกพร้อมกับคนอื่นๆ จนกลายเป็นเครือข่ายแรงงานย้ายถิ่นเกิดขึ้น (ยุพาวดี ปะทะ โน, 2545)

การศึกษาของเข็มพร วิรุณราพันธ์ (2544) เรื่องการสื่อสารมวลชนที่มีบทบาทในการชักจูงให้แรงงานจากประเทศเพื่อนบ้านย้ายถิ่นเข้ามาในประเทศไทยพบว่า หลายพื้นที่ของประเทศเพื่อนบ้านของไทยสามารถชมรายการโทรทัศน์ ที่ถ่ายทอดจากประเทศไทย จึงได้เห็นภาพความทันสมัยจากรายการเหล่านั้น ทำให้มีความต้องการที่จะเข้ามาเที่ยว หรือมีวิถีชีวิตที่ทันสมัย สะดวกสบายกว่าเมื่อเปรียบเทียบกับสภาพความเป็นอยู่ของชุมชนต้นทาง กระแสความทันสมัยและการใช้ชีวิตที่สะดวกสบายแบบคนในเมืองของประเทศปลายทางกลายเป็นปัจจัยดึงดูดที่มีอิทธิพลมากขึ้นเรื่อยๆ ในยุคโลกาภิวัตน์

การขายตัวอย่างรวดเร็วของขบวนการค้ามนุษย์ก็เป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่มีบทบาทมากในการล่อลวง ชักจูง นำพาเด็กต่างชาติเข้ามาในประเทศไทยเพื่อมาแสวงประโยชน์ในรูปแบบต่างๆ หรือเพื่อส่งต่อไปยังประเทศอื่นๆ ขบวนการดังกล่าวเป็นธุรกิจที่ทำกำไรมหาศาล จึงมีการปรับเปลี่ยนวิธีการ ในการนำเด็กเข้าสู่ตลาดแรงงานอยู่ตลอดเวลา

จากการศึกษางานวิจัยเกี่ยวกับการค้าเด็ก เรื่อง Trafficking in Children into the Worst Forms of Child Labour: A Rapid Assessment โดย Cristina Wille (2001) ซึ่งนำเสนอการประเมินลักษณะ ปริมาณ สาเหตุ และผลของการค้าเด็กไปสู่รูปแบบที่เลวร้ายที่สุด ของการใช้แรงงานเด็กที่ผ่านการถูกค้ามาแล้วจำนวน 100 คน ในพื้นที่ชายแดนไทย-พม่า และชายแดนไทย-ลาว พบว่าเด็กส่วนใหญ่ตัดสินใจย้ายถิ่นออกจากชุมชนของตนเองเพื่อมาทำงานในประเทศไทย ก็ด้วยเหตุผลทางเศรษฐกิจเป็นสำคัญ โดยต้องการหนีความยากจนเพื่อไปแสวงโอกาสและการได้งานทำที่ดีกว่า ส่วนกลุ่มที่เสี่ยงต่อการถูกค้าแบ่งได้เป็น 5 กลุ่มคือ 1) ชาวเขาจากประเทศไทย 2) ผู้ลี้ภัยและผู้พลัดถิ่น 3) คนไร้สัญชาติในประเทศไทย 4) เด็กเชื้อชาติลาว และ 5) ชนกลุ่มน้อยจากพม่า

ข้อค้นพบที่ได้จากงานวิจัยนี้ยังพบว่าเด็กส่วนใหญ่เข้าสู่กระบวนการค้ามนุษย์หลังจากที่เดินทางเข้ามาหางานทำในประเทศไทยแล้ว (มีเพียงส่วนน้อยที่นายหน้าไปนำตัวมาจากหมู่บ้าน

โดยตรง) การเข้ามาของเด็กต่างชาติจะเข้ามาโดยตนเองหรือมากับชนกลุ่มน้อยด้วยกันมากที่สุด รองลงมา คือมากับนายหน้า และมาพร้อมกับครอบครัว ซึ่งส่วนมากจะเข้ามาทางช่องทางที่ผิดกฎหมาย เนื่องจากไม่มีหนังสือเดินทาง และ/หรือเป็นเด็กอายุต่ำกว่า 15 ปีที่ต้องมาพร้อมกับพ่อแม่ หรือผู้ปกครอง

นอกจากนี้กรมวิเทศสัมพันธ์และจิปาถะ วรเสน (2544) ได้ศึกษาไว้ในเรื่องของมลพิษ รัฐมนตรี ลงวันที่ 29 สิงหาคม 2543 ซึ่งระบุว่าห้ามแรงงานต่างชาตินำครอบครัวเข้ามาด้วย ดังนั้น เด็กส่วนหนึ่งที่ติดตามพ่อแม่เข้ามาทำงานจึงมีสถานะเป็นผู้หลบหนีเข้าเมืองผิดกฎหมาย และไม่สามารถมาจดทะเบียน ซึ่งยากแก่การคาดคะเนและประมาณการตัวเลขที่แท้จริงได้ จากตัวเลขของแรงงานต่างชาติที่มีการเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ ดังที่ได้กล่าวมาแล้วนั้น ผลที่ตามมาคือจำนวนเด็กเกิดใหม่ที่เพิ่มขึ้นเรื่อยๆ ส่วนหนึ่งเป็นเพราะแรงงานเหล่านั้นไม่มีความรู้ความเข้าใจและไม่ให้ความสำคัญต่อการคุมกำเนิด รวมทั้งไม่มีการตระหนักถึงปัญหาที่จะเกิดขึ้นตามมาในอนาคต ซึ่งผลผลิตของแรงงานต่างชาตินี้เองจะกลายเป็นตัวจักรสำคัญของนายทุนบางรายที่จะได้เนื้องานเพิ่มจากแรงงานเด็กต่างชาติเหล่านี้ โดยแลกกับเงินค่าจ้างเพียงไม่กี่บาท

ยิ่งไปกว่านั้นแรงงานเด็กต่างชาติบางคนต้องทำงานหาเลี้ยงชีพและดำเนินชีวิตตามลำพัง โดยไม่มีความหวังที่ชัดเจนว่าในอนาคตจะได้กลับไปสู่ประเทศของตนหรือจะกลับไปตั้งถิ่นฐานที่ใด ประเทศไทยเองก็ไม่มีมาตรการรองรับไว้อย่างถาวร ในสภาพการณ์ดังกล่าว รวมทั้งสถานภาพที่ผิดกฎหมายทำให้แรงงานเด็กต่างชาติเหล่านี้เสี่ยงต่อการถูกกดขี่ และถูกละเมิดสิทธิต่างๆ ขาดโอกาสในการเข้าถึงบริการขั้นพื้นฐาน โดยเฉพาะเรื่องการศึกษาและสุขภาพอนามัย ซึ่งเป็นการซ้ำเติมสภาวะที่ยากลำบากอยู่แล้ว

ดังที่มูลนิธิเพื่อการพัฒนาเด็ก (2539) ได้กล่าวถึงกรณีตัวอย่างแรงงานเด็กต่างชาติที่ถูกทำร้ายทารุณและได้รับความช่วยเหลือจากองค์กรพัฒนาเอกชน เช่น กรณีเด็กหญิงอายุ 14 ปี ภูมิลำเนาอยู่ที่แขวงดาแสง ประเทศลาว ไม่เคยได้เล่าเรียนหนังสือ เมื่อมีนายหน้ามาชักชวนให้ไปทำงานในเมืองไทยก็ตามมา ตั้งแต่อายุได้เพียง 10 ปี นายหน้าชาวลาวพาตัวเด็กมาส่งนายหน้าท้องถิ่นที่จังหวัดอุบลราชธานี และเด็กถูกส่งตัวไปที่สำนักงานฯ ในกรุงเทพมหานคร ซึ่งสำนักงานฯ ได้ให้เด็กไปทำงานหลายแห่ง จนกระทั่งล่าสุดไปทำงานตัดจี๋ด้ายในโรงงานตัดเย็บ ทำได้ 4 เดือนนายจ้างได้นำตัวเด็กหญิงผู้นี้มาทิ้งไว้บริเวณตลาดคลองเตย ในสภาพที่บอบช้ำและหวาดกลัวสถานที่กับผู้คนแปลกหน้า เป็นที่เวทนาแก่ผู้ผ่าน ไปผ่านมา จนมีผู้ไปแจ้งเจ้าหน้าที่ตำรวจและรับตัวเด็กมาดูแล จึงพบว่าตามเนื้อตามตัวของเด็กมีบาดแผลถูกหุยกและช่วนอย่างแรงหลายแห่ง บางแห่งเป็นแผลลึกกว้าง โดยเฉพาะบริเวณขาหนีบเป็นแผลหวอะหวะ เนื่องจากนายจ้างใช้พริกน้ำส้มราดแผล หัวไหล่ก็ฟกช้ำทั้งสองข้าง ฟันหน้าถูกคีมบิดหักสองซี่ ศีรษะบวมปูดเพราะถูกตีด้วยของแข็ง และนายหน้ายังกลั่นแกล้งเด็กจนสิ้นกุด

หลังจากนำเด็กเข้ารับการรักษาพยาบาลที่โรงพยาบาลตำรวจแล้ว มูลนิธิเพื่อการพัฒนาเด็ก (มพด.) ได้พูดคุยซักถามรายละเอียด เนื่องจากเด็กสามารถพูดภาษาไทยได้ จึงรู้ว่าเด็กมาจากประเทศลาว จากนั้นมูลนิธิเพื่อการพัฒนาเด็กได้ประสานงานกับกรมแรงงานเพื่อเรียกร้องค่าจ้างแรงงานของเด็กเป็นจำนวน 8,268 บาท จากนายจ้างและขอความร่วมมือจากกรมประชาสัมพันธ์กับสถานทูตลาวประจำประเทศไทย ในการส่งเด็กกลับภูมิลำเนา ซึ่งต่อมาได้ทราบว่าทางประเทศลาวได้ดำเนินคดีอาญากับนายจ้าง ในกรณีทำร้ายร่างกายเด็ก ซึ่งเริ่มมาตั้งแต่เดือนมิถุนายน 2533

อีกกรณีหนึ่งคือกรณีเด็กชายอายุ 12 ปี มีภูมิลำเนาอยู่ที่บ้านหนองผำ แขวงสุวรรณเขต ประเทศลาว ไม่เคยได้เล่าเรียนหนังสือ แต่พ่อแม่ต้องการให้ไปทำงานสักกระยะหนึ่งเพื่อหาเงินมาช่วยครอบครัว จึงเดินทางเข้าประเทศไทยพร้อมกับญาติและนายหน้าในเดือนตุลาคม 2534 ข้ามเรือแล้วเดินทางไป อ.เขมราฐ จ.อุบลราชธานี และต่อไปถึงสำนักงานจัดหางานเอกชนในกรุงเทพมหานครโดยผ่านนายหน้าท้องถิ่นถึงสองคน เป็นหญิงและชาย เด็กได้เข้าทำงานในโรงงานเย็บเสื้อโหล ทำหน้าที่ตัดจี๊ด้าย ที่โรงงานนี้มีเด็กลาวทำงานอยู่หลายคน ต่อมาเจ้าหน้าที่ตำรวจได้เข้าจับกุมนายจ้างในข้อหาใช้แรงงานเด็กและส่งตัวเด็กชายคนนี้มาให้มูลนิธิเพื่อการพัฒนาเด็กช่วยเหลือ และพบว่าเด็กมาจากประเทศลาว ไม่สามารถพูดภาษาไทยได้ ประกอบกับมีอายุน้อยมูลนิธิเพื่อการพัฒนาเด็กจึงประสานงานกับผู้เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐและเอกชนในประเทศไทย เพื่อให้ช่วยติดตามครอบครัวเด็ก ส่วนการเรียกร้องค่าจ้างแรงงานของเด็กทางกรมแรงงานได้ดำเนินการจนได้รับเงินจำนวน 1,700 บาทมอบให้แก่เด็ก และเมื่อได้รับทราบข้อมูลจากประเทศลาวแล้ว มูลนิธิเพื่อการพัฒนาเด็ก จึงพาเด็กไปส่งที่หมู่บ้านชายแดน อ.เขมราฐ ในเดือนกุมภาพันธ์ 2535 โดยญาติของเด็กนั่งเรือมารับ

ปัญหาที่แรงงานเด็กต่างชาติโดยทั่วไปต้องประสบสามารถสรุปเป็น 6 ประการ (มูลนิธิเพื่อการพัฒนาเด็ก, 2545: 12-13)

1) *ปัญหาด้านสุขภาพอนามัย* เป็นปัญหาที่เกิดจากสภาพแวดล้อมต่างๆ ทั้งที่ทำงานและที่พักที่ไม่ถูกสุขลักษณะ มีทั้งความสกปรกและอยู่กันอย่างแออัด ขาดการดูแลสุขภาพและทำความสะอาด แสงสว่างและการระบายอากาศไม่เพียงพอ ขาดการพักผ่อนที่เพียงพอ นายจ้างละเลยไม่สนใจ ทำให้เด็กเกิดปัญหาด้านสุขภาพอนามัย เช่นเด็กเป็น โรคผิวหนัง มือเท้าเปื่อย อันเกิดจากการใช้มือและเท้าสัมผัสน้ำเป็นระยะเวลานาน โดยไม่มีเครื่องมือป้องกัน

2) *การประสบอันตรายจากการทำงาน* โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสถานประกอบการขนาดเล็กมีแนวโน้มที่เกิดอุบัติเหตุสูงกว่าสถานประกอบการขนาดใหญ่ ทั้งนี้เนื่องจากสถานประกอบการขนาดเล็กมักขาดเครื่องมือในการป้องกัน และแรงงานในกลุ่มอายุ 15 ปีหรือต่ำกว่าจะได้รับบาดเจ็บรุนแรงมากที่สุด

3) *การขาดโอกาสทางการศึกษาและพัฒนาอาชีพ* กลุ่มแรงงานเด็กต่างชาติโดยทั่วไปมักจะมีการศึกษาต่ำ และเมื่อทำงานแล้วจะไม่ได้รับการศึกษาเพิ่มเติม จากการทำงานที่มีเวลาพักและ

วันหยุดน้อยเด็กมีความเหนื่อยอ่อนจึงไม่มีความต้องการที่จะศึกษา อีกทั้งยังไม่มีรูปแบบการศึกษานอกระบบที่แน่นอน

4) **ปัญหาทุพโภชนาการ** เด็กที่ทำงานมักจะพักอาศัยกับนายจ้าง เวลาการทำงานที่มีระยะค่อนข้างยาวนาน เวลาพักผ่อนน้อย อาหารที่จัดบริการมักไม่มีคุณภาพ ก่อให้เกิดปัญหาทุพโภชนาการ ซึ่งส่งผลกระทบต่อเจริญเติบโต และสุขภาพของเด็กโดยตรง

5) **ความไม่เป็นธรรมในการใช้แรงงานเด็กต่างชาติ** จากการที่นายจ้างไม่ปฏิบัติตามกฎหมายคุ้มครองแรงงาน เช่น ชั่วโมงการทำงาน เวลาพัก วันหยุด สวัสดิการต่าง ๆ ค่าจ้าง ค่าล่วงเวลา ตามที่กฎหมายกำหนด

6) **ปัญหาการปรับตัว** เด็กที่ทำงานในช่วงวัยที่กำลังเจริญเติบโตเป็นวัยรุ่น เป็นช่วงที่มีการเปลี่ยนแปลงทั้งร่างกายและอารมณ์ การทำงานที่ต้องห่างไกลครอบครัว ในสถานที่ที่ไม่เอื้ออำนวย สภาพการทำงานที่เหนื่อยยาก สถานที่ทำงานที่ไม่ถูกสุขลักษณะ ย่อมทำให้เด็กเกิดความกดดัน ไม่มีความสุขในการทำงาน

สำหรับการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยเลือกศึกษาเฉพาะแรงงานเด็กต่างชาติที่มีเชื้อชาติพม่าที่ทำงานในกิจการประมงต่อเนื่อง ในพื้นที่ตำบลมหาชัย อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสาคร เนื่องจากอุตสาหกรรมประมงเป็นอุตสาหกรรมที่มีความสำคัญของประเทศ และอีกประการหนึ่งการประมงทะเลและการผลิตต่าง ๆ ที่เกี่ยวเนื่องกับประมงทะเลมักอยู่ในบริเวณภาคตะวันออก และบางจังหวัดในภาคกลาง ที่เห็นได้ชัดเจนคือ จังหวัดสมุทรสาคร ซึ่งเป็นจังหวัดที่มีชื่อเสียงและมีความสำคัญในเรื่องของการประมง อุดมสมบูรณ์ด้วยทรัพยากรสัตว์น้ำ โดยเฉพาะอย่างยิ่งสัตว์น้ำทะเล จึงมีการประกอบอาชีพด้านการประมงอย่างกว้างขวาง มีเรือประมงที่ทันสมัยกว่า 1,000 ลำ ปริมาณสัตว์น้ำที่จับได้แต่ละปีนับได้ว่าอยู่ในอันดับหนึ่งของประเทศ (มูลนิธิรักษ์ไทย, 2546)

นอกจากนี้จังหวัดสมุทรสาครยังเป็นจังหวัดซึ่งถูกระบุว่าเป็นพื้นที่ที่มีการใช้แรงงานเด็กต่างชาติมากเป็นอันดับที่ 2 รองจากกรุงเทพมหานคร และตำบลมหาชัย อำเภอเมืองคือแหล่งที่มีการรับ-ส่งแรงงานเด็กต่างชาติเข้ามาทำงานมากที่สุด (มูลนิธิเพื่อการพัฒนาเด็ก และ สถานองค์การพัฒนาเด็กและเยาวชน, 2545) อีกทั้งจากข้อมูลผลการวิจัยของกฤตยา อาชวนิจกุล และคณะ (2541) ที่ระบุว่ามหาชัยยังเป็นจุดเชื่อมสำคัญจุดหนึ่ง โดยเป็นแหล่งรับแรงงานย้ายถิ่นจากพม่าไปยังแหล่งจ้างงานอื่นๆ ทั้งในและนอกประเทศ ชุมชนผู้ย้ายถิ่นจากพม่าในมหาชัยมีประชากรอาศัยอยู่หนาแน่นมากจนกล่าวได้ว่า มหาชัยเป็นชุมชนพม่าที่ใหญ่ที่สุดในเขตปริมณฑลของกรุงเทพมหานคร

จากการคาดประมาณจำนวนแรงงานข้ามชาติในจังหวัดสมุทรสาครมีมากถึง 3-4 เท่าของการมาจดใบอนุญาตทำงานชั่วคราว คือประมาณ 100,000- 140,000 คน ในปี พ.ศ.2544 มีแรงงานต่างชาติมาจดทะเบียนจำนวน 49,145 คน แต่ในปี พ.ศ.2545 จังหวัดสมุทรสาคร มีแรงงานต่างชาติมาจดทะเบียนทั้งสิ้น 34,365 คน เป็นชาวพม่า 33,061 คน ลาว 1,168 คน กัมพูชา 136 คน แบ่งเป็นกรรมกรก่อสร้าง 2,271 คน กรรมกรในกิจการประมง 23,272 คน กรรมกรในโรงงาน 5,753 คน คนรับ

ใช้ในบ้าน 3,805 คน คนงานในฟาร์ม 265 คน คนงานในแปลงเพาะปลูก 1,046 คน (มูลนิธิริรักษ์ไทย สมุทรสาคร, 2546) และจากการสัมภาษณ์เพิ่มเติมจากเจ้าหน้าที่ประสานงานมูลนิธิริรักษ์ไทย พบว่ามีการประมาณจำนวนแรงงานเด็กปะปนอยู่ประมาณ 10,000-20,000 คนและเฉพาะในเขตเทศบาลเมืองมีแรงงานเด็กในกิจการประมงต่อเนื่องประมาณ 5,000 คน (มูลนิธิริรักษ์ไทย สมุทรสาคร, 2547)

มติคณะรัฐมนตรีวันที่ 19 สิงหาคม 2546 อนุญาตให้แรงงานข้ามชาติที่หลบหนีเข้าเมือง สัญชาติพม่า ลาว และกัมพูชา อยู่ในราชอาณาจักรเป็นการชั่วคราว และทำงานต่อไปได้อีกหนึ่งปี สิ้นสุดในวันที่ 25 กันยายน 2547 ตามจำนวนที่เคยได้รับอนุญาตไว้ ยกเว้นไม่ต่ออายุให้กรรมกรในโรงงาน ในประเภทกิจการที่ได้รับการส่งเสริมการลงทุนบางส่วน กิจการปืมน้ำมัน ชักอบรีด ร้านเสริมสวย โรงแรม ร้านอาหาร ร้านค้า อุ้งซ่อมรถ และรับซื้อของเก่า จังหวัดสมุทรสาคร มีแรงงานต่างชาตินำขึ้นทะเบียน ณ วันที่ 25 กันยายน 2546 จำนวน 28,480 คน นายจ้าง 2,620 คน โดยสามารถระบุแรงงานต่างชาติแยกตามเชื้อชาติ ได้ดังนี้คือ พม่า 27,507 คน ลาว 879 คน กัมพูชา 94 คน แรงงานต่างชาติแยกตามเพศ เป็นชาย 13,959 คน หญิง 14,521 คน แรงงานต่างชาติแยกตามอาชีพ 2,088 คน เป็นกรรมกรทั่วไป กรรมกรในกิจการประมงและต่อเนื่อง 20,412 คน ลูกจ้างในโรงงานหรือสถานประกอบการ 4,186 คน ผู้รับใช้ในบ้าน 879 คน คนงานในฟาร์มเพาะเลี้ยงสัตว์บกและสัตว์น้ำ 150 คน คนงานในแปลงเพาะปลูกพืช 765 คน (จัดหางานจังหวัดสมุทรสาคร, 2546)

ปรากฏการณ์เหล่านี้สะท้อนให้เห็นถึงสภาพการณ์ที่อาจนำไปสู่การขยายตัวของปัญหาสังคมในระดับประเทศ และอาจเกิดผลกระทบต่อความสัมพันธ์อันดีระหว่างประเทศไทยและประเทศต้นทางของแรงงานเด็ก กระทบในระดับนานาชาติประเทศที่อาจจะได้รับทราบเรื่องราวจากสื่อต่างๆ เกี่ยวกับการละเมิดสิทธิมนุษยชน โดยเฉพาะการเอาผิดเอาเปรียบต่อแรงงานเด็กต่างชาติของนายจ้างคนไทยบางคนที่ไม่เป็นธรรม ซึ่งอาจก่อให้เกิดผลกระทบต่อการค้าระหว่างประเทศ เช่น การต่อต้านสินค้าจากประเทศไทยที่ผลิตจากน้ำมือของแรงงานเด็กต่างชาติ ผู้ที่ได้ขึ้นชื่อว่าไม่มีปากไม่มีเสียง ไม่มีอำนาจในการต่อรองใดๆ จากนายจ้าง เหนือสิ่งอื่นใดคือผลที่เกิดขึ้นกับตัวเด็กซึ่งอยู่ในสภาพน่าหวงใยดังได้กล่าวมาแล้ว จึงควรมีการศึกษาถึงสภาพการทำงานและความต้องการของแรงงานเด็กต่างชาติ เพื่อเป็นแนวทางในการแสวงหามาตรการในการป้องกันและแก้ไข ปัญหาและส่งเสริมคุณภาพชีวิตของแรงงานเด็กเหล่านี้

1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพการทำงานและความต้องการบริการทางสังคมของแรงงานเด็กต่างชาติ ในกิจการประมงต่อเนื่อง ในตำบลมหาชัย อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสาคร
2. เพื่อศึกษาถึงความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคลกับสภาพการทำงานของแรงงานเด็กต่างชาติในกิจการประมงต่อเนื่อง

1.3 แนวคิดเชิงทฤษฎี

ในการการศึกษาเรื่อง สภาพการทำงานและความต้องการบริการทางสังคมของแรงงานเด็กต่างชาติ ศึกษากรณีกิจการประมงต่อเนื่อง ในตำบลมหาชัย อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสาครในครั้งนี้ ได้ศึกษาแนวคิดที่เกี่ยวข้องได้แก่ แนวคิดเรื่องสิทธิเด็ก แนวคิดเกี่ยวกับตัวชี้วัดแรงงานเด็ก รวมทั้งแนวคิดเรื่องความต้องการของเด็ก เพื่อนำมาพัฒนาเป็นกรอบในการศึกษาดังนี้

1.3.1 แนวคิดเกี่ยวกับสิทธิเด็ก

แนวคิดหลักของอนุสัญญาสิทธิเด็ก พ.ศ. 2532 เน้นว่าให้ถือว่าเด็กนั้นยังไม่เติบโตเต็มที่ทั้งทางร่างกายและจิตใจ จึงต้องการการพิทักษ์ดูแลเป็นพิเศษ รวมถึงต้องการการคุ้มครองทางกฎหมายที่เหมาะสมทั้งก่อนและหลังการเกิด และประการสำคัญคือ ต้องตระหนักตามที่สหประชาชาติได้ประกาศและตกลงในปฏิญญาและกติกาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนว่า ทุกคนมีสิทธิเสรีภาพทั้งปวงที่กำหนดไว้ โดยปราศจากการแบ่งแยกไม่ว่าชนิดใดๆ อาทิเช่น เชื้อชาติ สีผิว เพศ ภาษา ศาสนา ความคิดเห็นทางการเมืองหรือทางอื่น ต้นกำเนิดทางชาติหรือสังคม ทรัพย์สิน การเกิดหรือสถานะอื่น (สถาบันกฎหมายอาญา, 2543: 188) ดังนั้น เด็กทุกคนย่อมมีสิทธิที่จะได้รับการปฏิบัติหรือการคุ้มครองอย่างเท่าเทียมกัน ไม่มีการเลือกปฏิบัติ

อนุสัญญาสิทธิเด็กได้กำหนดมาตรฐานขั้นต่ำให้รัฐภาคีสมาชิกแห่งอนุสัญญาสิทธิเด็กมีพันธกรณีพึงปฏิบัติต่อเด็กทั้งหลาย และได้บัญญัติถึงสิทธิที่เด็กควรได้รับการคุ้มครองโดยแบ่งออกเป็น 4 ประเภทใหญ่ๆ ได้แก่ (สถาบันกฎหมายอาญา, 2543: 1)

1) สิทธิในการดำรงชีวิต (Survival Rights) หรือสิทธิทั่วไป เช่น สิทธิในการมีชีวิตอยู่ สิทธิที่จะได้รับมาตรฐานสาธารณสุข สิทธิที่จะได้รับการประกันสังคม สิทธิที่จะมีมาตรฐานความเป็นอยู่ที่พอดี สิทธิในการมีชื่อและสัญชาติ เป็นต้น

2) สิทธิในการได้รับการปกป้องคุ้มครอง (Protection Rights) เป็นสิทธิที่จะได้รับการปกป้องจากการถูกเอาเปรียบทางเพศ หรือถูกทำร้ายรังแกทางเพศ ถูกเอาเปรียบจากการทำงานใดๆ ที่จะเป็นอันตรายต่อสุขภาพ หรือการพัฒนา ร่างกาย สมอ จิตใจ ศีลธรรมและสังคมของเด็ก ป้องกันการถูกใช้อย่างเอาเปรียบในรูปแบบใด จากการถูกรังแก การถูกล่วงโทษหรือถูกระงับในลักษณะที่โหดร้าย ตลอดจนการปกป้องคุ้มครองเด็กที่มีชีวิตอยู่ในภาวะยากลำบาก เช่น เด็กพิการ เด็กผู้ลี้ภัย เด็กกำพร้า เป็นต้น

3) สิทธิที่จะได้รับการพัฒนา (Development Rights) เช่น สิทธิที่จะได้รับการศึกษา สิทธิที่จะได้รับการพักผ่อนหย่อนใจ และการเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ เป็นต้น

4) สิทธิในการมีส่วนร่วมต่าง ๆ (Participation Rights) เช่น สิทธิในการแสดงความคิดเห็นได้อย่างเสรีในทุกๆ เรื่องที่มีผลกระทบต่อตนเอง สิทธิในการแสดงออกและการแสวงหาสิทธิในการสมาคมและชุมนุมอย่างสงบ สิทธิทางความคิด มโนธรรมและศาสนา เป็นต้น

สิทธิแรงงานเด็กต่างชาติ

สำหรับประเด็นที่สามารถนำมาเกี่ยวโยงกับการคุ้มครองสิทธิแรงงานเด็กต่างชาติในอนุสัญญาสิทธิเด็กได้มีการบัญญัติไว้ในหลายข้อด้วยกัน ได้แก่

ในส่วนที่ 1 ข้อ 2 ซึ่งมุ่งประสงค์ให้รัฐภาคียอมรับสิทธิและดำเนินมาตรการให้ความคุ้มครองให้ครอบคลุมเด็กทุกคนในประเทศของตน โดยไม่มีการแบ่งแยกหรือเลือกปฏิบัติ โดยระบุว่า

“รัฐภาคีจะเคารพ และประกันสิทธิตามที่ได้กำหนดไว้ในอนุสัญญานี้ แก่เด็กแต่ละคนที่อยู่ในเขตอำนาจตน โดยปราศจากการเลือกปฏิบัติไม่ว่าชนิดใดๆ โดยไม่คำนึงถึง เชื้อชาติ สีผิว เพศ ภาษา ศาสนา ความคิดเห็นทางการเมืองหรือทางอื่น ต้นกำเนิดทางสัญชาติ ชาติพันธุ์ หรือสังคม ทรัพย์สิน ความทุพพลภาพ การเกิดหรือสถานะอื่นๆ ของเด็กหรือบิดามารดา หรือผู้ปกครองตามกฎหมาย”

นอกจากนี้ ในข้อ 3 ยังระบุว่า

“ในการกระทำทั้งปวงที่เกี่ยวกับเด็กไม่ว่าจะกระทำโดยสถาบันสังคมสงเคราะห์ของรัฐ หรือของเอกชน ศาลยุติธรรม หน่วยงานฝ่ายบริหาร หรือองค์กรนิติบัญญัติ ผลประโยชน์สูงสุดของเด็กเป็นสิ่งที่ต้องคำนึงถึงเป็นอันดับแรก”

ขณะที่ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองการใช้แรงงานเด็ก และการค้าเด็กได้มีการระบุไว้ในส่วนที่ 1 ข้อ 32 ว่า

“1. รัฐภาคียอมรับสิทธิของเด็กที่จะได้รับความคุ้มครองจากการแสวงประโยชน์ทางเศรษฐกิจ และจากการทำงานใดที่น่าจะเป็นการเสี่ยงอันตราย หรือที่ขัดขวางการศึกษาของเด็ก หรือเป็นอันตรายต่อสุขภาพ หรือการพัฒนาทางร่างกาย สมอง จิตใจ ศีลธรรมและสังคมของเด็ก

2. รัฐภาคีจะดำเนินมาตรการทางนิติบัญญัติ บริการสังคม และการศึกษาเพื่อประกันให้มีการดำเนินตามข้อนี้ เพื่อวัตถุประสงค์ดังกล่าว และโดยคำนึงถึงบทบัญญัติที่เกี่ยวข้องในตราสารระหว่างประเทศอื่นๆ รัฐภาคีจะ

- 1) กำหนดอายุขั้นต่ำสำหรับการรับเข้าทำงาน
- 2) กำหนดกฎเกณฑ์ที่เหมาะสมเกี่ยวกับจำนวนชั่วโมงและสภาพการทำงาน
- 3) กำหนดบทลงโทษ หรือวิธีการลงโทษอื่นๆ ที่เหมาะสมเพื่อประกันให้ข้อนี้มีผลบังคับใช้จริงจัง”

มาตรการเพื่อการแก้ไขปัญหาแรงงานเด็ก

แม้ว่ารัฐบาลไทยจะเพิ่งมีการแถลงนโยบายเกี่ยวกับเด็กในภาวะยากลำบากรวมทั้งเรื่องของแรงงานเด็กในช่วงเวลาไม่นานมานี้ แต่จากการศึกษาพบว่า มาตรการในการแก้ไขปัญหาค่าการใช้แรงงานเด็กมีมานานแล้ว ทั้งก่อนหน้านั้นและหลังจากการแถลงนโยบายของรัฐบาล เช่น

กระทรวงมหาดไทยได้มีประกาศออกมา 2 ฉบับ ในส่วนที่เกี่ยวกับแรงงานเด็ก คือ (สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมและประสานงานเยาวชนแห่งชาติ 2533: 88-92)

ฉบับที่ 1 ประกาศกระทรวงมหาดไทยเรื่อง การคุ้มครองแรงงานเด็ก

นายบรรหาร ศิลปอาชา รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยในขณะนั้นได้ลงนามในประกาศกระทรวงมหาดไทยเรื่อง การคุ้มครองแรงงานเด็ก เมื่อวันที่ 18 มกราคม 2533 ดังมีข้อความดังนี้

อาศัยอำนาจตามความในข้อ 2(3) แห่งประกาศคณะปฏิวัติฉบับที่ 103 ลงวันที่ 16 มีนาคม พ.ศ.2515 กระทรวงมหาดไทยจึงออกประกาศไว้ ดังต่อไปนี้

ข้อ 1 ประกาศนี้ให้ใช้บังคับเมื่อพ้นกำหนดสามสิบวันนับแต่วันประกาศในราชกิจจานุเบกษาเป็นต้นไป

ข้อ 2 ยกเลิกความในข้อ 20 ข้อ 21 และข้อ 22 แห่งประกาศกระทรวงมหาดไทยเรื่อง การคุ้มครองแรงงาน ลงวันที่ 16 เมษายน 2515 และให้ใช้ข้อความต่อไปนี้แทน

“ข้อ 20 ห้ามมิให้นายจ้างรับเด็กอายุต่ำกว่าสิบสามปีบริบูรณ์เป็นลูกจ้าง ความในวรรคหนึ่ง มิให้ใช้บังคับกับการรับเด็กอายุไม่ต่ำกว่าสิบสองปีบริบูรณ์เป็นลูกจ้าง ก่อนวันที่ประกาศนี้ใช้บังคับ

ข้อ 21 ห้ามมิให้นายจ้างรับเด็กอายุตั้งแต่สิบสามปีบริบูรณ์ แต่ยังไม่ถึงสิบห้าปีบริบูรณ์ เว้นแต่

(1) รับเด็กเป็นลูกจ้างทำงานตามที่กระทรวงมหาดไทยกำหนด ซึ่งงานนั้นจะต้องไม่เป็นอันตรายต่อสุขภาพอนามัยและความเจริญเติบโตของร่างกาย

(2) รับเด็กเป็นลูกจ้างทำงานอื่นที่กระทรวงมหาดไทยมิได้กำหนดตาม (1) โดยยื่นคำขอต่อพนักงานตรวจแรงงานตามแบบที่อธิบดีกำหนด และได้รับอนุญาตจากพนักงานตรวจแรงงาน

การอนุญาตตาม (2) ให้พนักงานตรวจแรงงานตรวจสอบว่า งานนั้นไม่เป็นอันตรายต่อสุขภาพอนามัย ความเจริญเติบโต ไม่กระทบกระเทือนต่อจิตใจของเด็ก ไม่ขัดต่อศีลธรรมและเป็นงานที่ไม่ต้องห้ามตามประกาศนี้ พนักงานตรวจแรงงานจึงจะอนุญาตให้นายจ้างรับเด็กเข้าทำงานในงานนั้นได้ ในการนี้พนักงานตรวจแรงงานจะกำหนดเงื่อนไขการใช้งานไว้ด้วยก็ได้

ข้อ 23 ให้นายจ้างกำหนดเวลาทำงานปกติประจำวันของลูกจ้างอายุตั้งแต่สิบสามปีบริบูรณ์ แต่ยังไม่ถึงสิบแปดปีบริบูรณ์ไม่เกินวันละแปดชั่วโมง

ห้ามมิให้นายจ้างให้ลูกจ้างอายุตั้งแต่สิบสามปีบริบูรณ์ แต่ยังไม่ถึงสิบห้าปีบริบูรณ์ ทำงานในวัน เวลา หรือลักษณะงาน ดังต่อไปนี้

- (1) ทำงานในวันหยุด
- (2) ทำงานล่วงเวลา
- (3) ทำงานในระหว่างเวลา 22.00 นาฬิกา ถึง 06.00 นาฬิกา เว้นแต่ลูกจ้างนั้นทำงานเป็นผู้แสดงภาพยนตร์ ละครหรือการแสดงอย่างอื่นที่คล้ายคลึงกัน แต่ต้องจัดให้ลูกจ้างนั้นมีการพักผ่อนในเวลาดังกล่าวตามสมควร

ฉบับ 2 ประกาศกระทรวงมหาดไทย เรื่อง กำหนดงานและสถานที่ในการทำงานของเด็ก

นายบรรหาร ศิลปอาชา รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยในขณะนั้น ได้ลงนามในประกาศกระทรวงมหาดไทย เมื่อวันที่ 18 มกราคม 2533 มีข้อความดังนี้

อาศัยอำนาจตามความในข้อ 2(3) แห่งประกาศของคณะปฏิวัติฉบับที่ 103 ลงวันที่ 16 มีนาคม พ.ศ.2515 กระทรวงมหาดไทยจึงออกประกาศไว้ดังต่อไปนี้

ข้อ 1 ประกาศฉบับนี้ให้ใช้บังคับเมื่อพ้นกำหนดสามสิบวันนับแต่วันประกาศในราชกิจจานุเบกษาเป็นต้นไป

ข้อ 2 ให้ยกเลิกประกาศกระทรวงมหาดไทย เรื่อง กำหนดงานที่นายจ้างรับเด็กซึ่งมีอายุตั้งแต่สิบสองปีแต่ยังไม่ถึงสิบห้าปีเป็นลูกจ้างได้ ลงวันที่ 16 เมษายน พ.ศ.2515

ข้อ 3 กำหนดงานที่นายจ้างรับเด็กอายุตั้งแต่สิบสามปีบริบูรณ์แต่ยังไม่ถึงสิบห้าปีบริบูรณ์เป็นลูกจ้างได้ตามข้อ 21 (1) แห่งประกาศกระทรวงมหาดไทย เรื่องการคุ้มครองแรงงาน (ฉบับที่ 12) ดังต่อไปนี้

- (1) งานรับใช้ในงานพนิชยกรรม เว้นแต่งานรับใช้ในสถานจำหน่ายและเสพสุรา
- (2) งานรับส่งหนังสือพิมพ์
- (3) งานรับใช้เกี่ยวกับการกีฬา
- (4) งานเก็บจำหน่าย รับหรือส่งดอกไม้ ผลไม้ เครื่องชำ เครื่องดื่มที่ไม่มีแอลกอฮอล์ หรือ
- (5) งานยก แบก หาม โยน หรือลากของที่มีน้ำหนักไม่เกินสิบกิโลกรัม

ข้อ 4 ห้ามมิให้นายจ้างให้ลูกจ้างอายุตั้งแต่สิบสามปีบริบูรณ์แต่ยังไม่ถึงสิบแปดปีบริบูรณ์ทำงานตามข้อ 24 แห่งประกาศกระทรวงมหาดไทย เรื่องการคุ้มครองแรงงาน (ฉบับที่ 12) ในงานลักษณะดังต่อไปนี้

- (1) งานหลอม เป่า หล่อ ริด โลหะหรือวัสดุอื่น
- (2) งานป้อน โลหะหรือวัสดุอื่น
- (3) งานเกี่ยวกับความร้อน ความเย็น ความสั่นสะเทือน เสียงและแสงที่มีระดับผิดกว่าปกติ

อันอาจเป็นอันตราย

(4) งานเกี่ยวกับสารเคมีที่เป็นอันตรายตามประกาศกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยความปลอดภัยในการทำงานเกี่ยวกับภาวะแวดล้อม

- (5) งานเกี่ยวกับจุลชีวันเป็นพิษซึ่งอาจเป็นเชื้อไวรัส แบคทีเรีย รา และเชื้ออื่น ๆ

(6) งานเกี่ยวกับวัดภูมิพิชัย วัดบูรณะเปิด หรือวัดอุโงไฟ เว้นแต่งงานในสถานบริการน้ำมัน
เชื้อเพลิง

- (7) งานขับหรือบังคับรถยกหรือปั้นจั่น
- (8) งานใช้เลื่อยเดินด้วยพลังไฟฟ้าหรือเครื่องยนต์
- (9) งานที่ทำให้ดิน ใต้น้ำ ในถ้ำ อุโมงค์ หรือปล่องในภูเขา
- (10) งานเกี่ยวกับกัมมันตภาพรังสี

ข้อ 5 ห้ามมิให้นายจ้างให้ลูกจ้างอายุตั้งแต่สิบสามปีบริบูรณ์แต่ยังไม่ถึงสิบแปดปีบริบูรณ์
ทำงานตามข้อ 24 แห่งประกาศกระทรวงมหาดไทย เรื่อง การคุ้มครองแรงงาน (ฉบับที่ 12) ในสถานที่
ดังต่อไปนี้

- (1) โรงฆ่าสัตว์
- (2) สถานที่เล่นการพนัน
- (3) สถานที่เดินรำ รำวง หรือร้องเงี้ยว ประเภทที่มีและประเภทที่ไม่มีหญิงพาดเนอร์บริการ
- (4) สถานที่ที่มีอาหาร สุรา น้ำชา หรือเครื่องดื่มอย่างอื่นจำหน่ายและบริการ โดยมีหญิง
บำเรอสำหรับปรนนิบัติลูกค้าหรือโดยมีที่สำหรับพักผ่อนหลับนอน หรือมีบริการนวดให้แก่ลูกค้า
- (5) สถานอาบน้ำ นวด หรือ อบตัว ซึ่งมีหญิงบริการให้แก่ลูกค้า

1.3.2 แนวคิดเกี่ยวกับตัวชี้วัดแรงงานเด็ก

กระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคม แต่งตั้งคณะกรรมการเพื่อทำหน้าที่พัฒนาเครื่องชี้
วัดแรงงานเด็กสำหรับเป็นมาตรฐานในการพัฒนาแรงงานเด็ก (2538) คณะกรรมการได้จำแนก
ความจำเป็นพื้นฐานเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตแรงงานเด็กเป็น 3 หมวดใหญ่ ในแต่ละหมวดได้
กำหนดให้มีตัวชี้วัด 29 ตัวชี้วัดดังนี้

หมวด 1 ได้รับการส่งเสริมและพัฒนาทางด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ และสังคม ไม่ถูกละ
ละเมิดสิทธิขั้นพื้นฐาน

- 1) มีภาวะโภชนาการที่ดี
- 2) แรงงานเด็กต้องได้รับการตรวจสุขภาพอย่างน้อยปีละ 1 ครั้ง
- 3) แรงงานเด็กมีเวลาออกกำลังกายอย่างน้อยวันละ 1 ชั่วโมง
- 4) แรงงานเด็กมีเวลาพักผ่อนหลับนอนอย่างน้อยวันละ 8 ชั่วโมง
- 5) ได้รับการส่งเสริมให้เรียนจบการศึกษาภาคบังคับหรือสูงกว่าภาคบังคับ หรือ
เรียนต่อเพื่อเพิ่มทักษะด้านอาชีพ
- 6) มีการพักผ่อนโดยทำกิจกรรมนันทนาการ
- 7) ได้รับข่าวสารที่เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาตนเอง การปกครองตนเองและ
อาชีพ อย่างสม่ำเสมออย่างน้อยสัปดาห์ละ 1 ครั้ง

- 8) มีความรู้พื้นฐานด้านการเมืองการปกครอง หน้าที่พลเมืองตามกฎหมายและกฎระเบียบต่าง ๆ
- 9) มีความรู้ในขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรมไทยและได้รับการสนับสนุนให้มีโอกาสเข้าร่วมในกิจกรรม ประเพณีและวัฒนธรรมต่าง ๆ
- 10) ได้พักอาศัยอยู่กับครอบครัว หรือถ้าไม่ได้อยู่กับครอบครัวต้องมีการติดต่อกับครอบครัวอย่างน้อยเดือนละ 1 ครั้ง
- 11) ไม่ถูกทำร้ายร่างกาย จิตใจหรือล่วงเกินทางเพศจากนายจ้างหรือบุคคลอื่นและไม่ถูกกักขังหน่วงเหนี่ยวให้ทำงานจากนายจ้าง

หมวด 2 ได้รับการส่งเสริมและพัฒนาด้านอาชีพ

- 12) ก่อนเข้าทำงานเคยได้รับข้อมูลข่าวสารในเรื่องของแรงงานเด็ก แหล่งที่จะให้ความช่วยเหลือเมื่อประสบปัญหา และอื่นๆ อย่างน้อยเดือนละครั้ง
- 13) ก่อนเข้าทำงานจะต้องได้รับความรู้อันเป็นการเตรียมคุณสมบัติขั้นพื้นฐานทักษะทั่วไป นิสัย และจริยธรรมก่อนเข้าทำงาน
- 14) ก่อนเข้าทำงานจะต้องได้รับความรู้และข้อมูลเกี่ยวกับอาชีพในสาขาต่างๆ
- 15) ก่อนเข้าทำงานจะต้องได้รับการฝึกอบรมด้านอาชีพในสาขาต่างๆ อย่างน้อย 30 ชั่วโมง
- 16) ก่อนเข้าทำงานต้องได้รับความรู้เกี่ยวกับการป้องกันตนเองให้ปลอดภัยจากการทำงานประเภทต่าง ๆ
- 17) ในระหว่างทำงานต้องได้รับการฝึกอบรมเพื่อยกระดับฝีมือแรงงานอย่างน้อยปีละ 1 ครั้ง ครั้งละไม่ต่ำกว่า 30 ชั่วโมง โดยนายจ้างไม่ถือเป็นวันหยุดทำงาน และจ่ายค่าจ้างเท่ากับค่าจ้างในวันทำงานปกติ

หมวด 3 การได้รับการคุ้มครองแรงงานและสวัสดิการสังคม

- 18) มีอายุตั้งแต่ 15 ปีบริบูรณ์ขึ้นไป แต่ยังไม่ถึง 18 ปีบริบูรณ์
- 19) ไม่ทำงานซึ่งมีลักษณะต้องห้ามตามกฎหมาย
- 20) ไม่ทำงานในสถานที่ต้องห้ามตามกฎหมาย
- 21) มีการหยุดงานอย่างน้อยสัปดาห์ละ 1 วัน
- 22) แรงงานเด็กต้องไม่ใช้เวลาทำงานเกิน 6 ชั่วโมง/วัน
- 23) แรงงานเด็กที่มีอายุไม่เกิน 18 ปีบริบูรณ์จะต้องไม่ทำงานในวันหยุด ทำงานล่วงเวลาหรือระหว่าง 22.00-06.00 นาฬิกา (เว้นแต่เป็นการแสดงภาพยนตร์ละคร หรือการแสดงอย่างอื่น)
- 24) ได้รับค่าจ้างในอัตราค่าจ้างขั้นต่ำ
- 25) ได้รับค่าจ้างเต็มจำนวนตามที่นายจ้างได้ตกลงกันไว้

- 26) สถานประกอบการที่แรงงานเด็กอยู่มียาและเครื่องมือในการปฐมพยาบาลเบื้องต้นครบทุกรายการตามที่กฎหมายกำหนด
- 27) สถานที่ทำงานมีน้ำสะอาดสำหรับดื่ม มีห้องน้ำ ห้องส้วม เพียงพอและถูกสุขลักษณะตามที่กฎหมายกำหนด
- 28) ในกรณีที่นายจ้างตกลงจัดสถานที่พักอาศัยให้เด็กทำงาน ที่พักอาศัยต้องเหมาะสมเป็นไปตามมาตรฐาน
- 29) การทำงานต้องมีการใช้อุปกรณ์ป้องกันอันตรายจากการทำงาน

ในการศึกษาครั้งนี้ได้นำแนวคิดสิทธิเด็ก ตามอนุสัญญาสิทธิเด็ก พ.ศ.2532 มาเป็นหลักการพื้นฐานในการให้การคุ้มครอง ซึ่งหมายถึงเด็กทุกคน รวมถึงแรงงานเด็กต่างชาติย่อมมีสิทธิที่จะได้รับปฏิบัติหรือการคุ้มครองอย่างเท่าเทียมกัน ไม่มีการเลือกปฏิบัติ และการกระทำทั้งหลายต้องคำนึงถึงผลประโยชน์สูงสุดของเด็ก สำหรับแนวคิดที่จะนำมาใช้เป็นกรอบในการศึกษาสภาพการทำงานของแรงงานเด็กต่างชาติ ผู้วิจัยได้เลือกนำตัวชี้วัดแรงงานเด็กของกระทรวงแรงงานมาใช้โดยเน้นในเรื่องการได้รับการคุ้มครองแรงงานและสวัสดิการสังคม และได้รับการส่งเสริมและพัฒนาทางด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์และสังคม การไม่ถูกละเมิดสิทธิขั้นพื้นฐาน อย่่างไรก็ตามตัวชี้วัดทั้งหมดดังกล่าวพัฒนามาเพื่อเป็นมาตรฐานที่แรงงานเด็กไทยควรจะได้รับ แต่ด้วยสภาพการทำงาน สภาพสังคมและวัฒนธรรมของแรงงานเด็กไทยและแรงงานเด็กต่างชาติแตกต่างกัน ผู้วิจัยจึงเน้นเลือกตัวชี้วัดที่น่าจะมีความสำคัญกับสภาพการทำงานของแรงงานเด็กต่างชาติ ภายในขอบเขตการศึกษาที่กำหนดไว้

1.3.3 แนวคิดเรื่องความต้องการของเด็ก

ความต้องการพื้นฐานสำหรับชีวิต

นโยบายและแผนพัฒนาเด็กระยะยาว ปี 2522 ระบุว่าความต้องการพื้นฐานสำหรับเด็กและเยาวชนแบ่งเป็น 6 ด้าน คือ

- ความต้องการด้านสุขภาพอนามัยและโภชนาการ ประกอบด้วยโภชนาการ สาธารณสุข ภูมิคุ้มกันโรค มาตรฐานที่อยู่อาศัยและสิ่งแวดล้อม
- ความต้องการด้านความแข็งแรงของร่างกาย ประกอบด้วยสมรรถภาพร่างกาย การเล่น การออกกำลังกาย การพักผ่อนและสถานที่พักผ่อนหย่อนใจ
- ความต้องการที่เกี่ยวข้องกับสติปัญญา จิตใจ อารมณ์ และสังคม การให้คำปรึกษาแนะแนว
- ความต้องการด้านวัฒนธรรม ประกอบด้วยการใช้ภาษา ขนบธรรมเนียม ประเพณี ศิลปวัฒนธรรม และด้านจริยธรรม

- ความต้องการในการเตรียมเข้าสู่อาชีพ ประกอบด้วยด้านการบริการความพร้อมให้เข้าสู่อาชีพ โดยจัดเตรียมให้เด็กได้เข้าสู่อาชีพเตรียมทั้งทางด้านคุณสมบัติของเด็กและข้อกำหนดสำหรับนายจ้าง
- ความรู้พื้นฐานและสิทธิหน้าที่ขั้นพื้นฐาน ด้านการเมือง และความรู้ที่เด็กและเยาวชนควรรู้

ความต้องการของแรงงานเด็ก

จากรายงานการวิจัยกรณีศึกษากลุ่มแรงงานในภาคอุตสาหกรรม เรื่องความต้องการบริการทางสังคมของแรงงานเด็กในอุตสาหกรรมขนาดเล็ก (ทัตติยา ลิขิตวงษ์และคณะ, 2546: 18) ได้กล่าวถึงเรื่องของการบริการทางสังคมที่แรงงานเด็กต้องการได้รับรวมถึงสวัสดิการและสิทธิด้านต่างๆ ดังนี้

ด้านสวัสดิการและการคุ้มครอง

- นายจ้างจะต้องพาไปรักษาพยาบาลฟรี ถ้าไม่สบาย
- อยากให้เงินเดือนเพิ่มมากขึ้น (เท่ากับแรงงานขั้นต่ำ)
- อยากให้เลิกงานเร็วกว่านี้ (ปัจจุบัน 08.00-21.00 น.) ตามกฎหมายให้ทำงานวันละ 8 ชั่วโมง
- ให้มีบริการห้องพักที่ดีกว่านี้ มีอากาศระบายและมีห้องน้ำในห้องพัก
- อยากให้มีอุปกรณ์ป้องกันเวลาทำงาน เช่น ผ้าปิดจมูก ถุงมือ เป็นต้น
- อยากให้นายจ้างทำบัตรประกันสังคมให้

ด้านนันทนาการ

- อยากให้มีสนามกีฬา
- วันหยุดพิเศษ เช่น วันแรงงาน อยากให้มีกิจกรรมพาไปเที่ยวข้างนอกบ้าง อยากให้จัดงานปีใหม่
- อยากให้มีกิจกรรมนันทนาการที่สนุกสนาน เช่น สอนร้องเพลง เล่นดนตรี สอนการรำของภาคอีสาน เป็นต้น
- อยากให้จัดการแข่งขันกีฬาเชื่อมความสัมพันธ์ระหว่างโรงงานปีละ 2 ครั้ง

ด้านการส่งเสริมความรู้

- อยากให้มีการประชาสัมพันธ์สถานบริการต่างๆของรัฐให้มากขึ้น และมีจุดสอบถามและควรมีเจ้าหน้าที่ของรัฐให้เพียงพอคอยให้บริการข้อมูล เช่น ศูนย์เยาวชน โรงเรียนฝึกอาชีพ
- ให้โรงงานจัดอบรมให้ความรู้ เรื่องการทำงานและการสร้างแพथเทิน การหนีไฟ เรื่องเอดส์ การดูแลสุขภาพ เป็นต้น

- อยากให้การศึกษาออกโรงเรียนมีการเรียนที่จริงจังๆ ไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายอะไรเลย และให้มีทุนการศึกษาให้กับแรงงานเด็ก หรือถ้ามีทุนการศึกษาอยู่แล้วก็ให้ประชาสัมพันธว่าต้องทำอะไรถึงจะได้ทุนการศึกษา
- อยากให้มีการเปิดสอนฝึกออาชีพและให้ทุนในการประกอบอาชีพด้วยตัวเอง เช่น อาชีพช่างไฟ ช่างซ่อม ช่างประปา ช่างเสริมสวย ช่างตัดเสื้อ เป็นต้น

บริการทางสังคม

ความหมายของ “บริการทางสังคม” (Social Services) นั้นมีต่างกัันดังต่อไปนี้

เอ วิลเลียม และอาร์ แอนเดอร์สัน (1975, อ้างถึงใน พุทธพร สุทธาลักษณ์, 2533: 22) ได้ให้ทัศนะโดยสรุปว่า บริการสังคมเป็นบริการที่จัดขึ้น โดยจัดลำดับความสำคัญของการใช้ทรัพยากรอย่างมีคุณค่า และเป็นบริการที่จัดขึ้นอย่างมิได้มุ่งหวังกำไร

มอนโดซา (1986, อ้างถึงใน ศศิพัฒน์ ยอดเพชร, 2538: 23) อธิบายว่าการบริการทางสังคมเป็นลักษณะ แผนงาน บริการและกิจกรรมต่างๆ ที่จัดขึ้นเพื่อช่วยเหลืออย่างเป็นรูปธรรมประเภทต่างๆ เพื่อตอบสนองความต้องการและแก้ไขปัญหาของสมาชิกในสังคม รูปแบบของการให้บริการสังคมอาจจัดบริการให้แก่บุคคล ครอบครัว และกลุ่มบุคคลที่ประสบปัญหาเป็นพิเศษ เช่น คนพิการ ปัญญาอ่อน เป็นต้น รวมถึงการให้บริการแก่ชุมชน ส่วนสวัสดิการสังคมเป็นการตระหนักถึงความกินดีอยู่ดีของสังคมมนุษย์โดยมีการปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรมที่เป็นจริงโดยการให้บริการสังคม มิฉะนั้นสวัสดิการสังคมจะไม่มี ความหมายหากไม่มีการให้บริการสังคม

ประเภทของบริการทางสังคม

บริการสังคมของประเทศต่างๆ จะประกอบด้วยบริการสังคมสาขาใดบ้างนั้น ย่อมมีความแตกต่างกันไปตามสภาพการณ์ทางเศรษฐกิจ สังคม และระบบการเมืองการปกครองแต่โดยหลักสากลบริการสังคมประกอบด้วย บริการ 6 ประเภท คือ (อ้างใน ผ่องพักตร์ พรหมช่วย, 2534, น.23)

- (1) บริการด้านการศึกษา (Education)
- (2) บริการด้านสุขภาพอนามัย (Health)
- (3) บริการด้านที่อยู่อาศัย (Housing)
- (4) การรักษาระดับความมั่นคงของรายได้ (Income Maintenance)
- (5) บริการด้านการจ้างงานและสวัสดิการแรงงาน (Employment and Labour Welfare)
- (6) บริการสังคมทั่วไป (General Social Services or Personal Social Services) ซึ่งใช้การสังคมสงเคราะห์เป็นหลักสำคัญ

แม้ว่าแนวคิดความต้องการพื้นฐานสำหรับชีวิต ความต้องการของแรงงานเด็ก และประเภทของบริการทางสังคม ที่กล่าวมานั้นเป็นแนวคิดที่พัฒนาใช้กับความต้องการแรงงานเด็กไทย แต่งานวิจัยที่กล่าวถึงความต้องการบริการทางสังคมของแรงงานเด็กต่างชาติโดยตรงยังไม่ปรากฏ

ผู้วิจัยจึงเน้นเลือกเฉพาะความต้องการบริการทางสังคมที่สอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงของแรงงานเด็กต่างชาติ มาศึกษา

1.3.4 แนวคิดเกี่ยวกับทฤษฎีการย้ายถิ่น

ทฤษฎีการย้ายถิ่นแนวสังคมวิทยา (Castles and Miller, 1994) นักสังคมวิทยา พยายามพิจารณาปรากฏการณ์การย้ายถิ่นข้ามประเทศในแง่มุมที่ต่างไปจากนักเศรษฐศาสตร์ถึงแม้ว่าในปัจจุบันจะเป็นเรื่องของ การย้ายถิ่นเชิงเศรษฐกิจของคนที่เป็นแรงงานก็ตาม นักสังคมวิทยาก็พิจารณาว่าตัวแปรทางเศรษฐกิจเป็นตัวแปรเพียงส่วนหนึ่งเท่านั้นของระบบการย้ายถิ่น (Migration System) นักสังคมวิทยาเห็นว่าการย้ายถิ่นเป็นระบบที่ครอบคลุมปัจจัยทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม กฎหมาย และการเมืองระหว่างประเทศ นอกจากนี้การย้ายถิ่นยังหมายรวมถึงกระบวนการนับตั้งแต่การตัดสินใจเดินทางออกจากประเทศต้นทางไปยังประเทศผู้รับ โดยผ่านเครือข่ายของผู้ย้ายถิ่นในประเทศต้นทาง เครือข่ายของผู้อำนวยความสะดวกระหว่างการย้ายถิ่น และเครือข่ายของผู้ย้ายถิ่นและผู้ว่าจ้างผู้ย้ายถิ่นในประเทศผู้รับ (Castles and Miller, 1994)

กระบวนการย้ายถิ่น แบ่งได้เป็น 3 ขั้นตอนใหญ่ ๆ คือขั้นตอนการเริ่มย้ายถิ่น ได้แก่ การตัดสินใจย้ายถิ่น ตัวแปรในขั้นนี้จะเป็นตัวแปรเกี่ยวกับสาเหตุการย้ายถิ่น ขั้นตอนที่สองคือระหว่างการย้ายถิ่นได้แก่ กระบวนการเดินทางและการอำนวยความสะดวกในการเดินทาง ขั้นตอนที่สามคือขั้นที่เดินทางถึงประเทศปลายทางแล้วและได้พำนักอยู่ในประเทศนั้น ตัวแปรในขั้นนี้จะเป็นตัวแปรเกี่ยวกับผลกระทบที่เกิดจากการย้ายถิ่นเข้าไป ในด้านของระบบย่อย เราอาจแบ่งระบบย่อยของระบบการย้ายถิ่นออกได้เป็นระบบเศรษฐกิจ การเมือง และกฎหมาย ครอบคลุมทั้งในระดับประเทศ และระดับระหว่างประเทศ

ตัวแปรที่มีอิทธิพลต่อการย้ายถิ่นระหว่างประเทศตามทฤษฎีสังคมวิทยา

(1) ตัวแปรที่เกี่ยวข้องในขั้นตอนเริ่มย้ายถิ่น ได้แก่

- การชักนำโดยคนรู้จัก ญาติพี่น้องหรือนายหน้า
- การปฐมนิเทศแรงงานก่อนการเดินทาง
- ค่านิยมเดินทางไปทำงานนอกประเทศ การเดินทางจากภูมิลำเนาไปยังเมืองชายแดน

(2) ตัวแปรที่เกี่ยวข้องในขั้นตอนระหว่างการย้ายถิ่น ได้แก่

- การเสียเงินค่านายหน้า ค่าหัวและค่าเดินทาง
- การผ่านพรมแดนและการหยุดพักระหว่างทาง
- สถานภาพการเดินทางเข้าเมืองโดยถูก/ผิดกฎหมาย

(3) ตัวแปรที่เกี่ยวข้องในขั้นตอนการพำนักอยู่ในประเทศปลายทาง ได้แก่

- ประเภทของงานที่ทำ
- ทักษะที่ได้ในการทำงาน

- ระยะเวลาการจ้างงานและระยะเวลาทำงาน
- ค่าแรงที่ได้รับ
- ที่พักอาศัย
- การพักผ่อนหย่อนใจ
- ระยะเวลาที่พำนักอยู่
- การพักอาศัยอยู่เป็นชุมชนหรือเป็นห้อม
- การพำนักอยู่กับครอบครัว
- การพำนักอยู่ในสถานที่ทำงาน
- การเรียนรู้ภาษาของประเทศปลายทาง
- การเรียนรู้กฎระเบียบ และกฎหมายของประเทศปลายทางที่เกี่ยวข้องกับตน
- การส่งเงินกลับหรือนำสิ่งของที่มีค่ากลับบ้าน
- การออม
- การประกอบพิธีกรรมทางศาสนาและประเพณี
- การสมรสและมีบุตรในประเทศปลายทาง
- การเข้าถึงบริการรักษาพยาบาล
- ความตั้งใจตั้งถิ่นฐานเป็นการถาวร
- การวางแผนย้ายถิ่นต่อไปและการเดินทางกลับประเทศ
- ความสัมพันธ์กับเพื่อนแรงงานย้ายถิ่น
- ความสัมพันธ์กับประชากรในประเทศปลายทาง

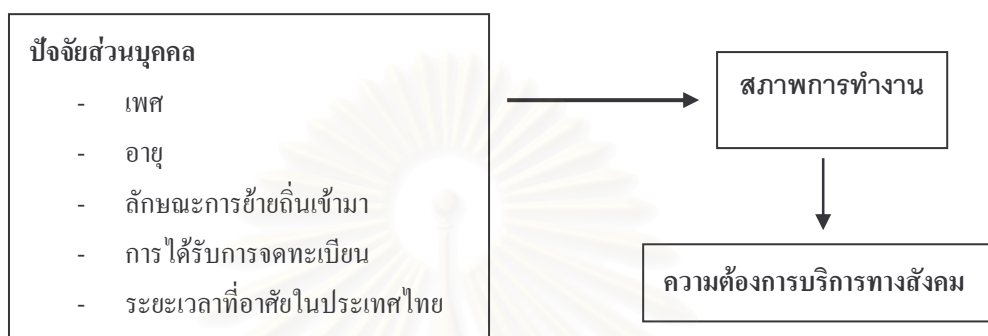
ผู้วิจัยได้เลือกนำตัวแปรที่มีอิทธิพลต่อการย้ายถิ่นระหว่างประเทศตามทฤษฎีสังคมวิทยาในขั้นตอนต่างๆ ได้แก่ ขั้นตอนเริ่มของการย้ายถิ่นของแรงงานเด็กต่างชาติ ขั้นตอนระหว่างการย้ายถิ่นรวมทั้งขั้นตอนในการพำนักอยู่ในประเทศปลายทางแล้ว มาใช้ในการอธิบายสภาพการทำงานของแรงงานเด็กต่างชาติในประเทศไทย ทั้งนี้ผู้วิจัยไม่ได้นำทุกตัวแปรมาใช้เป็นกรอบในการศึกษา เนื่องจากทฤษฎีดังกล่าวได้กล่าวถึงภาพรวมของแรงงานต่างชาติโดยทั่วไป ไม่ได้แยกว่าเป็นแรงงานเด็กต่างชาติ ผู้วิจัยจึงเน้นเลือกเฉพาะตัวแปรที่สอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงของแรงงานเด็กต่างชาติ มาศึกษา

1.4 กรอบแนวคิดในการวิจัย

ในการศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยได้นำแนวคิดเกี่ยวกับสิทธิเด็ก แนวคิดเกี่ยวกับตัวชีวิตแรงงานเด็ก แนวคิดเรื่องความต้องการของเด็ก แนวคิดเกี่ยวกับทฤษฎีการย้ายถิ่น ดังได้กล่าวมาแล้วข้างต้น เป็นแนวทางในการสร้างกรอบแนวคิดในการศึกษาโดยนำแนวคิดบางส่วนมาประยุกต์เพื่อให้เหมาะสมกับการศึกษา ซึ่งสรุปได้ว่า ปัจจัยส่วนบุคคลน่าจะมีผลต่อสภาพการทำงานของแรงงานเด็กต่างชาติ

และส่งผลต่อความต้องการบริการทางสังคมโดยรวมของแรงงานเด็กต่างชาติ ซึ่งสามารถเสนอเป็นกรอบแนวคิด ดังเสนอในแผนภูมิที่ 1

แผนภูมิที่ 1 กรอบแนวคิดในการศึกษาเรื่องสภาพการทำงานและความต้องการบริการทางสังคมของแรงงานเด็กต่างชาติในกิจการประมงต่อเนื่อง

1.5 ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

เพศ

เนื่องจากเพศชายและเพศหญิงมีความแตกต่างกันในด้านสรีระ และความคล่องตัวในการทำงาน ดังนั้น เพศน่าจะส่งผลต่อการมีสภาพการทำงานที่แตกต่างกัน การทบทวนผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เช่น การศึกษาของ กฤตยา อาชวนิจกุลและคณะ (2543:99) เรื่องเพศอนามัยเจริญพันธุ์และความรุนแรง: ประสบการณ์ชีวิตของแรงงานอพยพจากประเทศพม่า ที่พบว่าแรงงานอพยพหญิงมีรายได้น้อยกว่าแรงงานชายในงานทุกประเภท ได้แก่ งานในโรงงานแปรรูปอาหารทะเล งานภาคบริการ และงานก่อสร้าง ซึ่งต่างจากการศึกษาของ กุศล สุนทรธาดา และ อุมารักษ์ ภัทรวณิชย์ (2539: 10) ในเรื่อง สถานการณ์แรงงานเด็กต่างชาติ กรณีการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องค่าจ้างของแรงงานเด็กต่างชาติ พบว่าแรงงานหญิงต่างชาติจะได้รับค่าจ้างสูงกว่าแรงงานชายเล็กน้อย (2,774 บาท และ 2,772 บาทตามลำดับ) ขณะที่แรงงานเด็กหญิงได้รับค่าจ้างสูงกว่าแรงงานเด็กชายประมาณ 1,000 บาท (เด็กหญิง 2,917 บาท แรงงานเด็กชาย 1,961 บาท)

นอกจากนี้ในการศึกษาเดียวกันนี้ต่อประเด็นชั่วโมงการทำงานต่อวัน จำนวนวันทำงานต่อเดือน พบว่า ผู้หญิงจะมีชั่วโมงการทำงานที่สูงกว่าชายอย่างเห็นได้ชัด นั่นคือ แรงงานชายที่เป็นผู้ใหญ่ จะมีชั่วโมงการทำงานประมาณ 10 ชั่วโมงเท่า ๆ กับแรงงานเด็ก แต่แรงงานหญิงที่เป็นผู้ใหญ่จะมีชั่วโมงการทำงานสูงถึง 12 ชั่วโมงต่อวัน แต่ในกลุ่มแรงงานเด็กนั้น เด็กหญิงจะทำงานมากกว่าเด็กชาย โดยที่เด็กชายจะทำงานหรือประมาณ 27 วันแต่เด็กหญิงทำงานประมาณ 28 วัน

จากผลการวิจัยที่กล่าวมาจึงน่าจะคาดได้ว่าแรงงานเด็กเพศชายมีสภาพการทำงานดีกว่า แรงงานเด็กเพศหญิง เนื่องจากเพศหญิงเป็นเพศที่มีความอ่อนแอกว่าจึงง่ายต่อการถูกกดขี่ข่มเหง และใช้แรงงานอย่างไม่เป็นธรรม

อายุ

มีงานหลายประเภทที่มีการใช้แรงงานเด็กอย่างผิดกฎหมาย เด็กถูกเอารัดเอาเปรียบให้ทำงานเกินกว่ากำลังที่อายุของเด็กจะทำได้ กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับแรงงานเด็ก ระบุว่ามีงานหลายประเภทที่สามารถทำได้ และไม่สามารถทำได้ เช่นการศึกษาของ สุदारัตน์ เสรีวัฒน์ และคณะทำงานเรื่องเด็กต่างชาติ ในรายงานเรื่องการสรุปข้อมูลการสำรวจเบื้องต้นเด็กต่างชาติในประเทศไทย (2539: 11) พบว่าได้มีการเชื่อมโยงประเด็นเกี่ยวกับกฎหมายคุ้มครองแรงงาน ซึ่งเป็นหมวดที่เกี่ยวข้องกับแรงงานเด็ก จะเห็นว่ามีงานหลายประเภทที่สามารถใช้แรงงานเด็กทำได้ และตัวกฎหมายที่กำลังพิจารณาใหม่ คือ อนุญาตให้ใช้แรงงานเด็กอายุต่ำกว่า 13 ปีโดยเด็ดขาด ซึ่งมีการแบ่งแยกช่วงอายุอย่างชัดเจนดังนี้

- เด็กอายุ 13-15 ปี อนุญาตให้ใช้งานประเภทเบา แต่จะต้องไปจดทะเบียนกับสำนักงานจัดหางาน สวัสดิการคุ้มครองแรงงาน โดยระบุงานที่สามารถใช้แรงงานเด็กได้คือ งานพาณิชยกรรม รับส่งหนังสือพิมพ์ งานส่งดอกไม้ งานยก แบก หามที่มีน้ำหนักไม่เกิน 10 กิโลกรัม

- ส่วนงานที่ห้ามเด็กทำได้แก่ งานเกี่ยวกับการเป่าลอมโลหะ งานเกี่ยวกับความร้อน ความเย็น งานเหมืองแร่ งานที่มีสารเคมี งานที่ต้องทำงานใต้ดิน ใต้น้ำ อุโมงค์ หรืองานที่เกี่ยวกับกัมมันตภาพรังสี งานยกบังคับรถ รวมถึงงานในสถานบริการที่มีการจำหน่ายแอลกอฮอล์

ในการศึกษาของกุศล สุนทรธาดา และอุมารณณ์ ภัทรวานิชย์ (2539: 10) เรื่อง สถานการณ์แรงงานเด็กต่างชาติ กรณีศึกษาเกี่ยวกับค่าจ้างของแรงงานเด็กต่างชาติ โดยจำแนกตามเพศและกลุ่มอายุ พบว่า ค่าจ้างโดยเฉลี่ยของแรงงานต่างชาติจะได้รับ 2,741 บาท โดยที่แรงงานผู้ใหญ่จะได้รับมากกว่าแรงงานเด็ก (2,865 และ 2,348 ตามลำดับ) เมื่อพิจารณาจำนวนวันทำงาน โดยเฉลี่ยต่อเดือน (โดยภาพรวมแรงงานต่างชาติทำงาน 28 วันต่อเดือน) พบว่าแรงงานเด็กและผู้ใหญ่มีจำนวนวันทำงาน ต่อเดือนใกล้เคียงกันคือ 28 วัน แรงงานต่างชาติทุกกลุ่มอายุจะทำงานโดยเฉลี่ยต่อวันประมาณ 10 ชั่วโมง แต่แรงงานเด็กนั้นมีชั่วโมงการทำงานอยู่ที่ประมาณ 10-12 ชั่วโมงต่อวัน และแรงงานผู้ใหญ่จะมีชั่วโมงการทำงานอยู่ที่ประมาณ 8-10 ชั่วโมงต่อวัน สิ่งนี้ชี้ให้เห็นว่าแรงงานเด็กจะถูกเอารัดเอาเปรียบมากกว่าแรงงานผู้ใหญ่

จากผลการวิจัยที่กล่าวมาจึงน่าจะคาดได้ว่าแรงงานเด็กที่มีอายุน้อยกว่าจะมีสภาพการทำงานที่ต่ำกว่าแรงงานเด็กที่มีอายุน้อยกว่า เนื่องจากแรงงานเด็กที่มีอายุน้อยกว่ามีอำนาจในการต่อรองเรื่องการทำงานน้อยกว่าแรงงานเด็กที่มีอายุมากกว่า

ลักษณะการย้ายถิ่นเข้ามา

แรงงานเด็กแต่ละคนมีกระบวนการย้ายถิ่นเข้ามาที่แตกต่างกัน จากการศึกษาของ เข็มพร วิรุณราพันธ์ (2542: 38) เรื่อง การศึกษานโยบายและปฏิบัติการในการป้องกันและแก้ไขปัญหาการใช้แรงงานเด็กต่างชาติในประเทศไทย พบว่าเด็กต่างชาติที่เดินทางเข้ามาด้วยวัตถุประสงค์ต้องการเข้ามาทำงานหารายได้ในประเทศไทย มีวิธีการหลายลักษณะดังนี้

1. มาด้วยความสมัครใจหรือได้รับการชักชวนจากเพื่อนหรือคนรู้จักที่ทำงานในประเทศไทย ในกลุ่มนี้มีทั้งที่ขออนุญาตพ่อแม่มาทำงาน หนีมาโดยไม่บอกให้พ่อแม่รู้ พ่อแม่เต็มใจอยากให้มาทำงาน ทั้งนี้การตัดสินใจมาทำงานของเด็กขึ้นอยู่กับความไว้วางใจและความน่าเชื่อถือของผู้ชักชวน โดยเสียค่าใช้จ่ายเล็กน้อยเฉพาะค่าเดินทางของตนเท่านั้น

2. คนรู้จักนำมาส่งให้กับนายจ้างโดยตรง ส่วนใหญ่เป็นการทำงานกับนายจ้างตามพื้นที่บริเวณชายแดน พ่อแม่เด็กได้รับค่าจ้างล่วงหน้าจากนายจ้าง การนำส่งลักษณะนี้ทำให้พ่อแม่เด็กเกิดความมั่นใจว่า ลูกของตนทำงานอยู่กับใคร ทำอะไร อยู่ที่ไหน สามารถไปมาหาสู่เยี่ยมเด็กได้ มั่นใจว่าไม่ถูกหลอกลวง

3. นายหน้าหรือผ่านนายหน้า หรือถูกขบวนการค้ามนุษย์นำมา (Trafficking) นายหน้าที่ได้รับเด็กมาจากประเทศต้นทาง มักมีเครือข่ายติดต่อกันระหว่างประเทศต้นทางที่บริเวณชายแดน นายหน้าในประเทศไทยที่คอยรับส่งเด็ก ค่านายหน้าของเด็กเขมรอยู่ระหว่าง 2,000- 3,500 บาท แต่ค่านายหน้าเด็กลาวอาจสูงถึง 8,000 บาท เด็กบางรายมีพ่อแม่เป็นผู้เสียค่านายหน้าเพื่อให้เด็กมาทำงาน บางครั้งไม่คิดค่านายหน้าเพิ่ม หากเด็กมาทำงานกับครอบครัว เด็กบางรายเดินทางข้ามชายแดนเข้ามาเองโดยรถไฟหรือรถประจำทางแล้วจึงเดินทางต่อไปหานายหน้าตามแหล่งสมัครงานในกรุงเทพฯ เช่นที่สถานีรถไฟหัวลำโพง

ในกรณีที่เจ้าของกิจการติดต่อผ่านนายหน้าไม่ว่าจะเป็นนายหน้าไทยหรือนายหน้าต่างชาติ พบว่ามีอยู่น้อยมาก (ร้อยละ 11.4) กรณีติดต่อผ่านนายหน้าไทย การเข้าถึงนายหน้าไม่ใช่เรื่องยาก นายหน้าอาจเป็นลูกจ้างในกิจการของตนเอง เช่น ช่างหรือหัวหน้าคนงานที่สามารถหาแรงงานต่างชาติได้จากจังหวัดใกล้เคียง หัวหน้าคนงานก่อสร้างรายหนึ่งให้ข้อมูลว่า สามารถโทรศัพท์แจ้งความต้องการแรงงานต่างชาติแก่ญาติของตนในจังหวัดสมุทรสาครได้ตลอดเวลาหากต้องการ หรือหากทราบเบอร์โทรศัพท์ก็สามารถติดต่อขอรับบริการได้ เจ้าของกิจการก่อสร้างซึ่งได้แรงงานต่างชาติจากจังหวัดระนองให้ข้อมูลว่า ตนเองรู้จักนายหน้าซึ่งเป็นเจ้าหน้าที่ตำรวจในจังหวัดปทุมธานีสามารถโทรศัพท์ขอรับบริการได้ ก่อนการจดทะเบียนได้แรงงานมาช่วยงาน 1 รถมือ 11 คน เสียค่าใช้จ่าย 3,000 บาท/คน แรงงานเหล่านี้จะถูกหักค่าแรงตามแต่จะกำหนดหรือได้ค่าแรงต่ำในระยะแรกของการทำงาน หากเป็นนายหน้าต่างชาตินายหน้าเหล่านี้คือ แรงงานต่างชาติที่ลักลอบเข้ามาอยู่ในประเทศเป็นเวลานานพอควร และยกระดับตนเองจากแรงงานมาเป็นหัวหน้าคนงานซึ่งทำหน้าที่คุมงานและสื่อสารระหว่างนายจ้างกับแรงงานต่างชาติที่เข้ามาใหม่ ในขณะเดียวกันก็ทำ

หน้าที่หาแรงงานป้อนตลาดซึ่งไม่จำกัดเฉพาะนายจ้างของตนเอง ดังนั้นไม่ว่าจะเป็นนายหน้าไทยหรือนายหน้าต่างชาติ ข้อมูลที่กล่าวมาบ่งบอกถึงขบวนการการนำแรงงานต่างชาติเข้าสู่ส่วนต่างๆ ของประเทศได้ในระดับหนึ่ง

การย้ายถิ่นเข้ามาของแรงงานเด็กในลักษณะต่างๆดังกล่าวน่าจะส่งผลต่อการมีสภาพการทำงานที่แตกต่างกัน เช่น ในการศึกษาของสุทธิจิตน์ จินตยานนท์และคณะ (2540: 13) เรื่องการติดตามผลการจดทะเบียนแรงงานต่างชาติจากเมียนมาร์ กัมพูชา และลาวที่ลักลอบเข้ามาเมือง พบว่านายจ้างร้อยละ 74.7 ได้แรงงานมาโดยการสมัครของแรงงานเอง เพราะแรงงานต่างชาติมีแหล่งข้อมูลหรือเครือข่ายที่สามารถหางานทำได้ไม่ยากนัก ไม่น่าจะเป็นแรงงานที่เข้ามาใหม่หรือที่เข้ามาได้ระยะหนึ่ง นอกเหนือจากแรงจูงใจทางรายได้ การสมัครด้วยตนเองของแรงงานต่างชาติย่อมเป็นที่พึงพอใจของทั้งสองฝ่ายเพราะไม่มีฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งต้องรับภาระค่านายหน้าอันเป็นการลดค่าใช้จ่ายของนายจ้างและลูกจ้างเองก็ไม่ถูกหักค่าแรง

จากผลการวิจัยที่กล่าวมาจึงน่าจะคาดได้ว่าแรงงานเด็กต่างชาติที่ย้ายถิ่นเข้ามาทำงานด้วยตนเองน่าจะมีสภาพการทำงานที่ดีกว่าแรงงานเด็กต่างชาติที่มีญาติหรือนายหน้าพาเข้ามา เพราะแรงงานเด็กเหล่านั้นสามารถตัดสินใจเลือกงานที่ตนจะทำได้ด้วยตัวเอง

การได้รับการจดทะเบียน

แรงงานเด็กบางคนที่ไม่ได้รับการจดทะเบียนตามมติคณะรัฐมนตรีเมื่อเดือนมิถุนายน 2539 ถือเป็นแรงงานที่ไม่ได้รับอนุญาตให้สามารถทำงานได้ ดังนั้นการได้รับการจดทะเบียนน่าจะส่งผลต่อการมีสภาพการทำงานที่แตกต่างกัน ในการศึกษาของกฤตยา อาชวนิจกุลและคณะ (2543: 105) เรื่องเพศอนามัยเจริญพันธุ์และความรุนแรง: ประสบการณ์ชีวิตของแรงงานอพยพจากประเทศพม่า พบว่าสถานภาพทางกฎหมายของผู้อพยพจากการถือบัตรใบอนุญาตทำงานและบัตรอื่น ๆ อาจมีส่วนช่วยคุ้มครองผู้อพยพจากการถูกจับหรือถูกรังแกได้บ้าง โดยทั่วไปแล้วแรงงานอพยพสามารถขอใบอนุญาตทำงานชั่วคราวได้ตามมติคณะรัฐมนตรีเมื่อเดือนมิถุนายน 2539 โดยผ่านขั้นตอนต่างๆ ตามที่ทางการกำหนดและเสียค่าใช้จ่ายคนละ 2,500 บาท

นอกจากนี้จากงานวิจัยของสุทธิจิตน์ จินตยานนท์และคณะ (2540: 21) เรื่องการติดตามผลการจดทะเบียนแรงงานต่างชาติจากเมียนมาร์ กัมพูชา และลาวที่ลักลอบเข้ามาเมือง พบว่าตามสภาพความเป็นจริงที่แรงงานต่างชาติเผชิญอยู่ก่อนการผ่อนผันให้จดทะเบียนก็คือ ความหวั่นวิตกเรื่องการจับกุมของเจ้าหน้าที่ซึ่งทำให้เกิดความไม่มั่นคงทั้งในการใช้ชีวิตประจำวันและการทำงาน ดังนั้นเมื่อจดทะเบียนแล้วแรงงานประมาณร้อยละ 86 เห็นว่าการจดทะเบียนทำให้ตนเองไม่ต้องเสี่ยงต่อการจับกุมจากเจ้าหน้าที่และ/หรือสามารถทำงานได้อย่างสบายใจ อีกประมาณร้อยละ 4 คิดว่าตนเองได้ประโยชน์ในด้านการเพิ่มค่าจ้างหรือไม่ต้องจ่ายเงินให้กับเจ้าหน้าที่ที่เหลืออีกร้อยละ 2 คิดว่าตนเองไม่ได้รับประโยชน์อะไรเลย และอีกร้อยละ 8 ไม่ทราบว่าตนได้รับประโยชน์อะไรจากการจดทะเบียน

จากผลการวิจัยที่กล่าวมาจึงน่าจะคาดได้ว่าแรงงานเด็กต่างชาติที่ได้รับการขึ้นทะเบียนอย่างถูกกฎหมายจะมีสภาพการทำงานที่ดีกว่าแรงงานเด็กต่างชาติที่ไม่ได้รับการขึ้นทะเบียนอย่างถูกกฎหมาย เพราะแรงงานต่างชาติที่ไม่ได้รับการจดทะเบียนอย่างถูกต้อง จะมีอำนาจในการต่อรองเรื่องการทำงานน้อยกว่าแรงงานเด็กต่างชาติที่ได้รับการจดทะเบียน

ระยะเวลาที่อาศัยในประเทศไทย

ระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในท้องถิ่นปลายทาง เป็นตัวแปรหนึ่งที่น่าจะมีอิทธิพลต่อการมีสภาพการทำงานที่แตกต่างกันของแรงงานเด็กต่างชาติ ทั้งนี้เพราะผู้ที่อาศัยอยู่นานกว่า น่าจะมีการเรียนรู้สภาพแวดล้อม ชีวิตความเป็นอยู่ในท้องถิ่นปลายทางได้มากกว่าผู้ที่มิมีระยะเวลาอาศัยอยู่น้อยกว่า

การศึกษาของยูวดี คุ่มเปลี่ยน (2541: 114) เรื่องการปรับบทบาททางสังคมของลูกจ้างหญิงพบว่าลูกจ้างหญิงย้ายถิ่นที่มีระยะเวลาการย้ายถิ่นนานกว่า (2ปี 1 เดือน-5 ปี) สามารถปรับบทบาททางสังคมได้ดีกว่าลูกจ้างหญิงที่มีระยะเวลาการย้ายถิ่นน้อยกว่า (6 เดือน- 2 ปี) ทั้งนี้เพราะผู้ที่มีระยะเวลาการย้ายถิ่นนาน จะมีความสัมพันธ์ที่ดีกับบุคคลจำนวนมาก เกิดความคุ้นเคยทั้งสถานที่และบุคคล เมื่อเกิดปัญหาสามารถหาคนที่ช่วยแก้ไขปัญหาได้

นอกจากนี้งานวิจัยของสุทธิจิตน์ จินตยานนท์และคณะ (2540: 14) เรื่องการติดตามผลการจดทะเบียนแรงงานต่างชาติจากเมียนมาร์ กัมพูชา และลาวที่ลักลอบเข้าเมือง พบว่าแรงงานที่เพิ่งลักลอบเข้ามาจะไม่สามารถต่อรองเรื่องอัตราค่าจ้างได้ สำหรับแรงงานที่ทำงานเป็นเวลานานพอควรหรือเป็นแรงงานกึ่งทักษะมีโอกาสได้ปรับค่าแรงและได้เลื่อนฐานะเป็นผู้ดูแลแรงงานที่เข้ามาใหม่

จากผลการวิจัยที่กล่าวมาจึงน่าจะคาดได้ว่าแรงงานเด็กต่างชาติที่อาศัยอยู่ในประเทศไทยนานกว่าจะมีสภาพการทำงานที่ดีกว่าแรงงานเด็กต่างชาติที่อาศัยอยู่ในประเทศไทยสั้นกว่า เนื่องจากแรงงานเด็กต่างชาติที่เข้ามาทำงานนานกว่าจะมีประสบการณ์ในการทำงาน รู้ช่องทางการหลีกเลี่ยงการทำงานที่มีสภาพการทำงานที่ไม่ดี ได้ดีกว่าแรงงานต่างชาติที่มาอยู่ในประเทศไทยในเวลาน้อยกว่า

1.6 สมมุติฐานของการวิจัย

1.6.1 สมมุติฐานหลักในการศึกษา

ปัจจัยส่วนบุคคลของแรงงานเด็กต่างชาติมีความสัมพันธ์กับสภาพการทำงานของแรงงานเด็กต่างชาติ

1.6.2 สมมุติฐานย่อย

1. แรงงานเด็กเพศชายจะมีสภาพการทำงานที่ดีกว่าแรงงานเด็กเพศหญิง
2. แรงงานเด็กที่มีอายุมากกว่าจะมีสภาพการทำงานที่ดีกว่าแรงงานเด็กที่มีอายุน้อยกว่า

3. แรงงานเด็กต่างชาติที่ย้ายถิ่นเข้ามาทำงานด้วยตนเองมีสภาพการทำงานที่ดีกว่า
แรงงานเด็กต่างชาติที่มีญาติหรือนายหน้าพาเข้ามา
4. แรงงานเด็กต่างชาติที่ได้รับการขึ้นทะเบียนอย่างถูกต้องตามกฎหมายจะมีสภาพการทำงานที่ดีกว่า
แรงงานเด็กต่างชาติที่ไม่ได้รับการขึ้นทะเบียนอย่างถูกต้องตามกฎหมาย
5. แรงงานเด็กต่างชาติที่อาศัยอยู่ในประเทศไทยนานกว่าจะมีสภาพการทำงานที่ดีกว่า
แรงงานเด็กต่างชาติที่อาศัยอยู่ในประเทศไทยสั้นกว่า

1.7 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

ทำให้ทราบถึงสภาพการทำงานและความต้องการบริการทางสังคมของแรงงานเด็กต่างชาติ
ในกิจการประมงต่อเนื่อง ซึ่งทำงานในพื้นที่ตำบลมหาชัย จังหวัดสมุทรสาคร อันจะเป็นประโยชน์
แก่หน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการจัดบริการ และให้ความช่วยเหลืออย่างเหมาะสม

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 2

ระเบียบวิธีวิจัย

2.1 แหล่งข้อมูล

การศึกษาครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey research) ที่เก็บข้อมูลโดยใช้แบบสอบถาม สัมภาษณ์แรงงานเด็กต่างชาติที่ตกเป็นตัวอย่าง ร่วมกับการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการสัมภาษณ์อย่างไม่เป็นทางการกับกลุ่มตัวอย่างภายหลังการสัมภาษณ์จากแบบสอบถาม เพื่อนำมาประกอบการวิเคราะห์สภาพการทำงานและความต้องการบริการทางสังคมของแรงงานเด็กต่างชาติในกิจการประมงต่อเนื่อง โดยมีผู้วิจัยและนิสิตปริญญาโทสาขาวิชาพัฒนามนุษย์และสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย จำนวน 7 คน ทำหน้าที่ผู้สัมภาษณ์และบันทึกข้อมูลลงแบบสอบถาม ทั้งนี้แรงงานเด็กต่างชาติส่วนใหญ่ไม่สามารถพูดและเข้าใจภาษาไทย จึงสัมภาษณ์ผ่านล่ามชาวพม่าซึ่งเป็นเจ้าหน้าที่อาสาสมัครทำงานประสานงานกับองค์กรรัฐและเอกชนของไทยที่สามารถพูด อ่านเขียนและมีความเข้าใจภาษาไทยเป็นอย่างดี จำนวนทั้งสิ้น 7 คน ทั้งนี้มีแรงงานเด็กที่สามารถพูดและเข้าใจภาษาไทยได้จำนวน 100 คน ไม่สามารถพูดและไม่เข้าใจภาษาไทยเลยจำนวน 126 คน สามารถพูดและเข้าใจภาษาไทยบ้างจำนวน 181 คน

2.2 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ตกเป็นตัวอย่างในการศึกษาครั้งนี้เป็นแรงงานเด็กต่างชาติเชื้อชาติพม่า ที่มีอายุระหว่าง 13-18 ปี ทั้งเพศชายและหญิงซึ่งทำงานในกิจการประมงต่อเนื่องพื้นที่ตำบลมหาชัยอำเภอเมืองจังหวัดสมุทรสาคร

2.3 การเลือกตัวอย่างและขนาดของกลุ่มตัวอย่าง

วิธีเลือกตัวอย่าง ใช้การเลือกแบบบังเอิญ (Accidental Sampling) กำหนดขนาดตัวอย่างจำนวน 400 ราย และเข้าถึงกลุ่มตัวอย่างได้จาก 1) บริเวณชุมชนที่พักอาศัยของแรงงานต่างชาติ 2) สถานประกอบการ และ 3) กลุ่มพบปะแรงงานทุกวันอาทิตย์ซึ่งจัดโดยมูลนิธิรักไทย ทั้งนี้ได้ทำการสัมภาษณ์แรงงานเด็กต่างชาติ เพศชายและหญิงอายุระหว่าง 13-18 ปี ในสัดส่วนที่ใกล้เคียงกันรวมได้จำนวนตัวอย่างทั้งสิ้น 407 ราย

2.4 เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล

ผู้ศึกษาได้สร้างแบบสอบถาม (ภาคผนวก) จากแนวคิดเกี่ยวกับตัวชี้วัดแรงงานเด็ก ของกระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคม (2538) และได้ดัดแปลงคำถามบางส่วนจากการทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องร่วมด้วย แบ่งออกเป็น 3 ส่วนดังนี้

ส่วนที่ 1 ข้อมูลส่วนบุคคลของแรงงานเด็ก ได้แก่ เพศ อายุ สถานภาพสมรส ลักษณะการย้ายถิ่นเข้ามา การได้รับการจดทะเบียน ระยะเวลาที่อาศัยในประเทศไทย

ส่วนที่ 2 สภาพการทำงานของแรงงานเด็ก มีคำถาม 18 ข้อ โดยแบ่งเป็น 2 หมวดได้แก่

- 1) การได้รับการคุ้มครองแรงงานและสวัสดิการสังคม (ข้อ 1-14)
- 2) การได้รับการส่งเสริมและพัฒนาทางด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคมและไม่ถูกละเมิดสิทธิขั้นพื้นฐาน (ข้อ 15-18)

ส่วนที่ 3 ความต้องการบริการทางสังคมของแรงงานเด็ก

ก่อนรวบรวมข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่างในภาคสนาม ผู้วิจัยได้ทดลองแบบสอบถาม (Pre-Test) กับแรงงานเด็กต่างชาตินาน 30 คน ในพื้นที่ ต. โกรกกราก อ.เมือง จ.สมุทรสาคร และได้มีการอบรมนักสัมภาษณ์เป็นเวลา 1 วัน เกี่ยวกับแบบสอบถามเพื่อความเข้าใจตรงกัน และเพื่อรักษามาตรฐานของการเก็บรวบรวมข้อมูล

2.5 นิยามศัพท์

สภาพการทำงาน หมายถึง สภาพการทำงานที่แรงงานเด็กประสบอยู่ซึ่งรวมถึง ชั่วโมงการทำงาน วันหยุดงาน ความปลอดภัย สุขภาพอนามัยในสถานที่ทำงาน การจ่ายค่าจ้างและสวัสดิการต่างๆ

ความต้องการบริการทางสังคม หมายถึง ความต้องการของแรงงานเด็กที่จะได้รับการหรือกิจกรรมทางสังคมที่จัดขึ้นโดยองค์การภาครัฐ รัฐวิสาหกิจ เอกชน ไม่ว่าจะเป็นอย่างลูกจ้าง หรือองค์การพัฒนาสังคมเอกชนตลอดจนผู้ใช้แรงงานมีส่วนร่วมกันจัดให้มีขึ้น

แรงงานเด็กต่างชาติ หมายถึง แรงงานเด็กเชื้อชาติพม่า ที่มีอายุระหว่าง 13-18 ปี

กิจการประมงต่อเนื่อง หมายถึง กิจการอื่น ๆ นอกเหนือจากการจับปลา หรือออกรเรือประมง อันได้แก่กิจการขนส่ง ไม่ว่าจะเป็นกิจการซื้อขายปลาหรือของทะเลอื่น ๆ ที่ทำปลาหรือแพปลา ไปจนถึงการผลิตและการแปรรูปต่าง ๆ เช่น การแลปลา แคะหอย แคะกุ้ง ลอกหมึกและการตากแห้ง รวมถึง การคัดขนาด บรรจุกระป๋อง ทำงานในห้องเย็น เป็นต้น ทั้งนี้ไม่นับรวมกิจการประมงต่อเนื่องอย่างอื่นที่นอกเหนือจากงานที่เกี่ยวข้องกับการสัมผัสโดยตรงกับสัตว์ทะเล เช่น การต่อคานเรือ ประกอบเรือ ปั่นน้ำมัน เป็นต้น

2.6 การวัดตัวแปร

2.6.1 ตัวแปรตาม ได้แก่

- สภาพการทำงาน หมายถึง ระดับของสภาพการทำงานที่แรงงานเด็กต่างชาติประสบอยู่ โดยวัดตัวแปรจากชุดคำถามย่อยจำนวน 15 ข้อ คำตอบที่สะท้อนสภาพการทำงานที่ดีได้ 1 คะแนน และคำตอบที่สะท้อนสภาพการทำงานที่ไม่ดีได้ 0 คะแนน รายละเอียดการให้คะแนนแต่ละข้อคำถามในแบบสอบถามส่วนที่ 2 ดังนี้

1) การอนุญาตให้หยุดงานอย่างน้อยสัปดาห์ละ 1 วัน (ข้อ 1)

ก) ไม่ได้รับอนุญาต = 0 คะแนน

ข) ได้รับอนุญาต = 1 คะแนน

2) จำนวนเวลาทำงาน (ข้อ 2)

ก) น้อยกว่าหรือเท่ากับวันละ 6 ชั่วโมง = 1 คะแนน

ข) มากกว่าวันละ 6 ชั่วโมง = 0 คะแนน

3) การทำงานระหว่างเวลา 22.00-06.00 น. (ข้อ 4)

ก) ไม่เคย = 1 คะแนน

ข) เคย = 0 คะแนน

4) การรับทราบเกี่ยวกับอัตราค่าจ้างขั้นต่ำ (ข้อ 5)

ก) ไม่ทราบ = 0 คะแนน

ข) ทราบ = 1 คะแนน

5) รายได้ต่อวัน (ข้อ 6)

ก) ได้มากกว่าหรือเท่ากับ 175 บาท = 1 คะแนน

ข) ได้น้อยกว่า 175 บาท = 0 คะแนน

6) การให้บริการปฐมพยาบาลเบื้องต้นในสถานที่ทำงาน (ข้อ 7)

ก) ไม่มี = 0 คะแนน

ข) มี = 1 คะแนน

7) การให้บริการน้ำดื่มในที่ทำงาน (ข้อ 10)

ก) ไม่มี = 0 คะแนน

ข) ไม่เพียงพอ = 0 คะแนน

ค) เพียงพอ = 1 คะแนน

8) การให้บริการห้องส้วมในที่ทำงาน (ข้อ 11)

ก) ไม่มี = 0 คะแนน

ข) ไม่เพียงพอ = 0 คะแนน

ค) เพียงพอ = 1 คะแนน

9) การแยกห้องส้วมชายหญิง (ข้อ 12)

ก) ไม่แยก = 0 คะแนน

ข) แยก = 1 คะแนน

10) การจัดอุปกรณ์ป้องกันอันตราย เช่น ถุงมือยาง รองเท้าบูท ผ้าปิดจมูกจากสถานที่ทำงาน (ข้อ 13)

ก) ไม่จัด = 0 คะแนน

ข) จัด = 1 คะแนน

11) การบังคับใช้อุปกรณ์ป้องกันอันตรายเหล่านั้น (ข้อ 14)

ก) ไม่บังคับ = 0 คะแนน

ข) บังคับ = 1 คะแนน

12) การจัดตรวจสุขภาพอย่างน้อยปีละ 1 ครั้งของสถานที่ทำงาน (ข้อ 15)

ก) มี = 1 คะแนน

ข) ไม่มี = 0 คะแนน

13) การถูกกักขังหน่วยงานให้ทำงาน (ข้อ 16)

ก) เคย = 0 คะแนน

ข) ไม่เคย = 1 คะแนน

14) การถูกทำร้ายร่างกายในขณะที่ทำงาน (ข้อ 17)

ก) เคย = 0 คะแนน

ข) ไม่เคย = 1 คะแนน

15) การถูกล้วงละเมิดทางเพศ (ข้อ 18)

ก) เคย = 0 คะแนน

ข) ไม่เคย = 1 คะแนน

เมื่อนำคะแนนทั้งหมดมารวมกัน ระดับสภาพการทำงานมีคะแนนรวมสูงสุด 15 คะแนน และต่ำสุด 0 คะแนน แล้วจึงได้นำคะแนนมาจัดระดับสภาพการทำงานเป็น 3 ระดับโดยใช้หลักเกณฑ์ในการแบ่ง จากการใช้ค่าเฉลี่ยเลขคณิต (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ดังนี้

1. ระดับไม่ดี หมายถึง มีคะแนนน้อยกว่า หรือเท่ากับค่าเฉลี่ยเลขคณิตลบด้วยส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ($\leq X - S.D.$)

2. ระดับปานกลาง หมายถึง มีค่าคะแนนอยู่ระหว่างค่าที่มากกว่าค่าเฉลี่ยเลขคณิตลบด้วยส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ถึงค่าที่น้อยกว่าหรือเท่ากับค่าเฉลี่ยเลขคณิตบวกด้วยส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ($> X - S.D., \leq X + S.D.$)

3. ระดับดี หมายถึง มีค่าคะแนนมากกว่าค่าเฉลี่ยเลขคณิตบวกด้วยส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ($> X + S.D.$)

ดังนั้นการจัดระดับสภาพการทำงาน 3 ระดับจัดตามคะแนนดังนี้

- 1) สภาพการทำงานไม่ดี คือ ได้คะแนนระหว่าง 0-7 คะแนน
- 2) สภาพการทำงานปานกลาง คือ ได้คะแนนระหว่าง 8-11 คะแนน
- 3) สภาพการทำงานดี คือ ได้คะแนนระหว่าง 12-15 คะแนน

- ความต้องการบริการทางสังคม หมายถึง ประเภทของบริการหรือกิจกรรมทางสังคมที่แรงงานเด็กต่างชาติต้องการที่จะได้รับ แบ่งเป็น

- 1) ต้องการให้มีการจัดสอนหนังสือสำหรับเด็กต่างชาติ
- 2) ต้องการให้นายจ้างพาไปรักษาพยาบาลฟรีถ้าไม่สบาย
- 3) ต้องการให้นายจ้างจัดที่อยู่อาศัยให้ฟรี
- 4) ต้องการให้นายจ้างทำบัตรอนุญาตทำงานให้
- 5) ต้องการให้มีศูนย์ช่วยเหลือแรงงานเด็กต่างชาติ
- 6) ต้องการให้นายจ้างจัดกิจกรรมพาไปเที่ยวข้างนอกบ้างในวันหยุดพิเศษ เช่น วันแรงงาน

วันปีใหม่

2.6.2 ตัวแปรอิสระ ได้แก่ ปัจจัยส่วนบุคคล ประกอบด้วย

- เพศ ของแรงงานเด็กต่างชาติแบ่งเป็น 2 กลุ่ม คือ

- 1) ชาย
- 2) หญิง

- อายุ หมายถึง อายุเต็มปีบริบูรณ์ของแรงงานเด็กต่างชาติ แบ่งเป็น 2 กลุ่ม คือ

- 1) 13-15 ปี
- 2) 16-18 ปี

- ลักษณะการย้ายถิ่น หมายถึง ประเภทของบุคคลที่แรงงานเด็กต่างชาติเดินทางเข้ามาในประเทศไทยด้วย แบ่งเป็น 3 กลุ่มคือ

- 1) มาคนเดียวหรือมากับเพื่อน
- 2) มากับพ่อ แม่หรือมากับญาติพี่น้อง
- 3) มากับนายหน้า

- การได้รับการจดทะเบียน หมายถึง การที่แรงงานเด็กได้รับเอกสารที่หน่วยงานราชการออกให้แก่คนต่างด้าว เพื่อแสดงว่าสามารถอาศัยอยู่ในประเทศไทยได้ชั่วคราว ผู้วิจัยได้แบ่งการได้รับการจดทะเบียน (บัตรผ่อนผัน) เป็น 2 กลุ่มคือ

- 1) ได้รับการจดทะเบียน
- 2) ไม่ได้รับการจดทะเบียน

- ระยะเวลาที่อาศัยในประเทศไทย หมายถึง จำนวนปีที่แรงงานเด็กต่างชาติเข้าทำงานและอาศัยอยู่ในประเทศไทย (ในกรณีที่มีเศษตั้งแต่ 6 เดือนขึ้นไปนับเป็น 1 ปี) แบ่งเป็น 2 กลุ่ม คือ

- 1) น้อยกว่า 2 ปี
- 2) ตั้งแต่ 3 ปีขึ้นไป

2.7 การวิเคราะห์และการนำเสนอข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลในการศึกษานี้แบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ

1) วิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปสำหรับการวิจัยทางสังคมศาสตร์ (SPSS) โดยที่ในการวิเคราะห์ลักษณะทั่วไปของข้อมูลและสภาพการทำงานและความต้องการบริการทางสังคม ได้ใช้การแจกแจงความถี่ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าต่ำสุดและค่าสูงสุด ในกรณีที่เป็นตัวแปรแบบตัวเลข และใช้อัตราการแจกแจงความถี่และร้อยละ กรณีตัวแปรเชิงกลุ่ม ส่วนการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคลกับสภาพการทำงาน ใช้การวิเคราะห์แบบตารางไขว้ (Cross-Tabulations) ทดสอบความสัมพันธ์ด้วยค่าสถิติไค-สแควร์ (Chi-square) และแสดงความมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

2) วิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยการวิเคราะห์เนื้อหาจากวิธีการสัมภาษณ์อย่างไม่เป็นทางการและการสังเกต วิเคราะห์ข้อมูลในประเด็นการเดินทางเข้ามาทำงานในประเทศไทย ลักษณะการเดินทางเข้ามาทำงานในประเทศไทย สภาพที่พักอาศัย สภาพการทำงานของแรงงานเด็กต่างชาติ และความต้องการบริการทางสังคม

บทที่ 3

ผลการวิจัยเชิงปริมาณ

ในบทนี้นำเสนอผลการวิจัยเชิงปริมาณครอบคลุมลักษณะทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง สภาพการทำงานและความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคลกับสภาพการทำงานของแรงงานเด็กต่างชาติ ในกิจการประมงต่อเนื่องในพื้นที่ตำบลมหาชัย อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสาคร รวมทั้งความต้องการบริการทางสังคม ดังนี้

3.1 ลักษณะทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง

ลักษณะทั่วไปของแรงงานเด็กต่างชาติที่เป็นตัวอย่างจำนวน 407 ราย ในส่วนนี้แสดงในตารางที่ 1 สรุปได้ดังนี้

เพศ กลุ่มตัวอย่างประกอบด้วยแรงงานเด็กต่างชาติชาวพม่าเพศหญิงและชายใกล้เคียงกัน (ร้อยละ 50.1 และร้อยละ 49.1 ตามลำดับ)

อายุ กลุ่มอายุระหว่าง 13-15 ปี มีสัดส่วนร้อยละ 45 และ กลุ่มอายุระหว่าง 16-18 ปี มีสัดส่วนร้อยละ 55 กลุ่มตัวอย่างมีอายุเฉลี่ย 16 ปี

สถานภาพสมรส จากการศึกษา พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีสถานภาพโสด (ร้อยละ 90.9) รองลงมา คือ แต่งงานและอยู่ด้วยกัน (ร้อยละ 8.8) และแต่งงานแต่ไม่ได้อยู่ด้วยกัน (ร้อยละ 0.2)

ลักษณะการย้ายถิ่น พบว่ากลุ่มตัวอย่างย้ายถิ่นเข้ามาประเทศไทยกับพ่อ แม่ และ/หรือญาติ พี่น้องมากที่สุด (ร้อยละ 60.0) รองลงมาคือมาคนเดียวและ/หรือมากับเพื่อน (ร้อยละ 24.3) และมากับนายหน้า (ร้อยละ 15.7)

ระยะเวลาที่อาศัยในประเทศไทย กลุ่มตัวอย่างที่อาศัยในประเทศไทยที่มีระยะเวลาสั้นน้อยกว่า 2 ปีมีร้อยละ 55 และกลุ่มที่อาศัยในประเทศไทยตั้งแต่ 3 ปีขึ้นไปมีร้อยละ 45 กลุ่มตัวอย่างมีระยะเวลาที่อาศัยในประเทศไทยเฉลี่ย 2.8 ปี

ประเภทของที่พักและผู้ที่พักอาศัยด้วย พบว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เช่าห้องอยู่เอง (ร้อยละ 90.4) และที่เหลื่อ (ร้อยละ 9.6) นายจ้างจัดที่อยู่อาศัยให้โดยคิดค่าเช่าในราคาถูก (ราคา 100-200 บาท) นอกจากนี้ส่วนใหญ่อาศัยอยู่กับญาติพี่น้อง (ร้อยละ 45) รองลงมาคืออาศัยอยู่กับพ่อแม่ (ร้อยละ 33.9) อาศัยอยู่กับเพื่อน (ร้อยละ 18.4) และมีที่อาศัยอยู่คนเดียว และ อาศัยอยู่กับคู่ครองในสัดส่วนที่ใกล้เคียงกัน (ร้อยละ 1.5 และร้อยละ 1.2)

การได้รับการจดทะเบียน ในการอาศัยและทำงานในประเทศไทยพบว่ากลุ่มตัวอย่างที่ได้รับการจดทะเบียนมีมากกว่ากลุ่มที่ไม่ได้รับการจดทะเบียน (ร้อยละ 69.3 และร้อยละ 30.7 ตามลำดับ)

ลักษณะงานที่ทำ พบว่ากลุ่มตัวอย่างทำหน้าที่ เกษะกึ่งมากที่สุด (ร้อยละ 47.4) รองลงมา คือ ทำความสะอาดปลา (ร้อยละ 16.7) เจ็นกึ่ง ปลา ปลาหมึก (ร้อยละ 12.5) ซื่อขายกึ่ง ปลา ปลาหมึก (ร้อยละ 10.8) ลอกปลาหมึก (ร้อยละ 5.9) คัดขนาดปลา ปลาหมึก กุ้ง (ร้อยละ 3.9) และบรรจุปลากระป๋อง (ร้อยละ 2.7)

รายได้ต่อวัน เมื่อพิจารณารายได้เฉลี่ยต่อวันของกลุ่มตัวอย่าง พบว่า มีรายได้เฉลี่ย 193 บาทต่อวัน โดยส่วนใหญ่มีรายได้ 151-200 บาท ต่อวัน (ร้อยละ 54.8) รองลงมา คือกลุ่มแรงงานเด็กที่มีรายได้ 101-150 บาท ต่อวัน (ร้อยละ 17.4) กลุ่มที่มีรายได้ 201-250 บาท ต่อวัน (ร้อยละ 15.2) กลุ่มที่มีรายได้ 250-300 บาท ต่อวัน (ร้อยละ 10.6) และกลุ่มที่มีรายได้ 70-100 บาทต่อวัน (ร้อยละ 2.0)

การเจ็บป่วยและการรักษาพยาบาล กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ไม่เคยเจ็บป่วยหนัก (ร้อยละ 72.5) สำหรับกลุ่มที่เคยป่วยหนักนั้น พบว่า ได้รับความรักษาที่โรงพยาบาลของรัฐมากที่สุด (ร้อยละ 67) รองลงมาคือ ซื่อยาที่ร้านขายยา และรักษาด้วยตนเองในสัดส่วนที่ใกล้เคียงกัน (ร้อยละ 13.4 และร้อยละ 11.6) และรักษาที่คลินิกและโรงพยาบาลเอกชนน้อยที่สุด (ร้อยละ 8.0)

สำหรับค่าใช้จ่ายในการรักษาพยาบาลพบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ออกค่าใช้จ่ายเอง (ร้อยละ 68.75) และที่เหลือนายจ้างออกค่าใช้จ่ายในการรักษาพยาบาลให้ (ร้อยละ 31.25)

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 1 การกระจายร้อยละของแรงงานเด็กต่างชาติในกิจการประมงต่อเนื่องจำแนก
ตามปัจจัยส่วนบุคคล

ปัจจัยส่วนบุคคล	จำนวน	ร้อยละ
เพศ		
ชาย	200	49.1
หญิง	207	50.9
รวม	407	100.0
อายุ		
13-15 ปี	183	45.0
16-18 ปี	224	55.0
รวม	407	100.0
อายุเฉลี่ย = 16 ปี	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน = 1.62	
อายุสูงสุด = 18 ปี	อายุต่ำสุด = 13 ปี	
สถานภาพสมรส		
โสด	370	90.9
แต่งงานอยู่ด้วยกัน	36	8.8
แต่งงานแต่ไม่ได้อยู่ด้วยกัน	1	0.2
รวม	407	100.0
ลักษณะการย้ายถิ่น		
มาคนเดียว, มากับเพื่อน	99	24.3
มากับพ่อแม่, ญาติพี่น้อง	244	60.0
มากับนายหน้า	64	15.7
รวม	407	100.0
ระยะเวลาที่อาศัยในประเทศไทย		
น้อยกว่า 2 ปี	224	55.0
ตั้งแต่ 3 ปีขึ้นไป	183	45.0
รวม	407	100.0
ระยะเวลาเฉลี่ย = 2.8 ปี	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน = 2.59	
ระยะเวลาสูงสุด = 12 ปี	ระยะเวลาดำสุด = 0 ปี	

ตารางที่ 1 (ต่อ)

ปัจจัยส่วนบุคคล	จำนวน	ร้อยละ
ประเภทของที่พัก		
ห้องเช่าที่นายจ้างจัดให้โดยคิดค่าเช่า	39	9.6
ห้องเช่าอยู่เอง	368	90.4
รวม	407	100.0
ผู้ที่พักอาศัยด้วย		
ญาติพี่น้อง	183	45.0
เพื่อน	75	18.4
พ่อแม่	138	33.9
คนเดียว	6	1.5
คู่ครอง	5	1.2
รวม	407	100.0
การได้รับการจดทะเบียน		
ได้รับการจดทะเบียน	282	69.3
ไม่ได้รับการจดทะเบียน	125	30.7
รวม	407	100.0
ลักษณะงานที่ทำ		
ทำความสะอาดปลา	68	16.7
เงินกึ่ง-ปลา-ปลาหมึก	51	12.5
บรรจุปลากระป๋อง	11	2.7
แกะกึ่ง	193	47.4
ลอกปลาหมึก	24	5.9
คัดขนาดปลา-ปลาหมึก-กึ่ง	16	3.9
ซื้อ-ขายกึ่ง ปลา ปลาหมึก	44	10.8
รวม	407	100.0

ตารางที่ 1 (ต่อ)

ปัจจัยส่วนบุคคล	จำนวน	ร้อยละ
รายได้ต่อวัน (บาท)		
70- 100	8	2.0
101-150	71	17.4
151-200	223	54.8
201-250	62	15.2
251-300	43	10.6
รวม	407	100.0
รายได้เฉลี่ยต่อวัน = 192.56 บ	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน = 48.23	
รายได้ต่ำสุด = 70 บาท	รายได้สูงสุด = 300 บาท	
การเจ็บป่วย		
ไม่เคยป่วยหนัก	295	72.5
เคยป่วยหนัก	112	27.5
รวม	407	100.0
การรักษาพยาบาลเมื่อเจ็บป่วย (เฉพาะผู้ที่เคยป่วยหนัก)		
รักษาด้วยตนเอง	13	11.6
ซื้อยาที่ร้านขายยา	15	13.4
รักษาที่คลินิก/รพ.เอกชน	9	8.0
รักษาที่โรงพยาบาลของรัฐ	75	67.0
รวม	112	100.0
ผู้ออกค่าใช้จ่ายในการรักษาพยาบาล (เฉพาะผู้ที่เคยป่วยหนัก)		
ออกค่าใช้จ่ายเอง	77	68.75
นายจ้างออกค่าใช้จ่ายให้	35	31.25
รวม	112	100.0

3.2 สภาพการทำงานของแรงงานเด็กต่างชาติ

สภาพการทำงานของแรงงานเด็กต่างชาติในกิจการประมงต่อเนื่องในที่นี้ มุ่งการพิจารณาว่าแรงงานเด็กทำงานในสถานประกอบการที่ให้ 1) การคุ้มครองแรงงานและสวัสดิการสังคม และ 2) มีการส่งเสริมและพัฒนาด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์และสังคม รวมทั้งการถูกละเมิดสิทธิขั้นพื้นฐานหรือไม่ ในประเด็นต่างๆ ดังนี้

หมวดที่ 1 การได้รับการคุ้มครองแรงงานและสวัสดิการสังคม

การได้รับอนุญาตให้หยุดงานสัปดาห์ละ 1 ครั้ง

กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ได้รับอนุญาตให้หยุดงานอย่างน้อยสัปดาห์ละหนึ่งครั้ง (ร้อยละ 70.8) และที่เหลือไม่ได้รับอนุญาตให้หยุดงานอย่างน้อยสัปดาห์ละหนึ่งครั้ง (ร้อยละ 29.2)

ระยะเวลาที่ทำงานในแต่ละวัน

กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ทำงานมากกว่าวันละ 6 ชั่วโมง (ร้อยละ 89.4) และที่เหลือทำงานวันละน้อยกว่าหรือเท่ากับ 6 ชั่วโมง (ร้อยละ 10.6)

การทำงานระหว่างเวลา 22.00-06.00 น.

กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เคยทำงานในช่วงเวลา 22.00-06.00 น. (ร้อยละ 73.2) นอกเหนือจากนั้นไม่เคยทำงานในช่วงเวลาดังกล่าว (ร้อยละ 26.8)

การรับทราบอัตราค่าแรงขั้นต่ำ

กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่จะไม่ทราบอัตราค่าแรงขั้นต่ำ (ร้อยละ 95.8) และมีเพียงส่วนน้อยเท่านั้นที่ทราบว่าอัตราค่าแรงขั้นต่ำคือเท่าใด (ร้อยละ 4.2)

การได้รับค่าจ้างในอัตราค่าแรงขั้นต่ำ

กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ได้รับค่าจ้างในอัตราค่าแรงขั้นต่ำ (ร้อยละ 70.8) และที่เหลือได้รับค่าจ้างน้อยกว่าอัตราค่าแรงขั้นต่ำ (ร้อยละ 29.2)

การมีบริการปฐมพยาบาลเบื้องต้นในสถานที่ทำงาน

สถานที่ทำงานของกลุ่มตัวอย่างจัดให้มีบริการปฐมพยาบาลเบื้องต้นในสัดส่วนที่สูงกว่ากับสถานที่ทำงานที่ไม่ได้จัดให้มีบริการปฐมพยาบาลเบื้องต้นเล็กน้อย (ร้อยละ 52.6 และ ร้อยละ 47.4 ตามลำดับ)

การจัดบริการน้ำดื่มให้เพียงพอในสถานที่ทำงาน

สถานที่ทำงานของกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีการจัดบริการน้ำดื่มให้ในระดับที่เพียงพอ (ร้อยละ 60.9) และมีสถานที่ทำงานในสัดส่วนน้อยกว่าที่ไม่มีการจัดบริการน้ำดื่มให้หรือมีแต่ไม่เพียงพอตามที่กฎหมายกำหนด (ร้อยละ 39.1)

การมีห้องส้วมเพียงพอในสถานที่ทำงาน

สถานที่ทำงานของกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีการจัดบริการห้องส้วมในระดับที่เพียงพอ (ร้อยละ 82.3) และมีเพียงส่วนน้อยที่ไม่มีการจัดบริการห้องส้วมหรือมีแต่ไม่เพียงพอตามที่กฎหมายกำหนด (ร้อยละ 17.7)

การแยกห้องส้วมหญิงชาย

สถานที่ทำงานของกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีการจัดบริการห้องส้วมให้และห้องส้วมนั้นได้มีการแยกหญิงชาย (ร้อยละ 66.3) และส่วนหนึ่งที่ไม่มีการแยกหญิงชาย (ร้อยละ 33.7)

การจัดอุปกรณ์ป้องกันอันตรายในสถานที่ทำงาน

สถานที่ทำงานเพียงส่วนน้อยเท่านั้นที่จัดเตรียมอุปกรณ์ป้องกันอันตรายให้กับกลุ่มตัวอย่าง (ร้อยละ 29.2) และส่วนใหญ่ไม่ได้จัดเตรียมอุปกรณ์ป้องกันอันตรายให้กับกลุ่มตัวอย่าง (ร้อยละ 70.8)

การบังคับให้ใช้อุปกรณ์ป้องกันอันตรายในสถานที่ทำงาน

สถานที่ทำงานส่วนใหญ่มีการบังคับให้กลุ่มตัวอย่างใช้อุปกรณ์ป้องกันอันตราย (ร้อยละ 90.4) และที่เหลือไม่มีการบังคับใช้อุปกรณ์ป้องกันอันตราย (ร้อยละ 9.6)

หมวดที่ 2 การได้รับการส่งเสริมและพัฒนาทางด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคม และไม่ถูกละเมิดสิทธิขั้นพื้นฐาน

การจัดให้มีการตรวจสุขภาพ

สถานที่ทำงานส่วนใหญ่ได้จัดให้กลุ่มตัวอย่างได้รับการตรวจสุขภาพอย่างน้อยปีละ 1 ครั้ง (ร้อยละ 88.9) และที่เหลือไม่ได้จัดบริการให้แรงงานเด็กได้รับการตรวจสุขภาพอย่างน้อยปีละครั้ง (ร้อยละ 11.1)

การถูกกักขังหน่วยงานให้ทำงาน

กลุ่มตัวอย่างหนึ่งในสามเคยถูกกักขังหน่วยงานให้ทำงานต่อหลังจากเลิกเวลางานปกติแล้ว (ร้อยละ 32.9) และสองในสามไม่เคยถูกกักขังหน่วยงานให้ทำงานหลังจากเลิกงานในเวลาปกติเลย (ร้อยละ 67.1)

การถูกทำร้ายร่างกายในระหว่างทำงาน

มีกลุ่มตัวอย่างส่วนน้อยที่เคยถูกทำร้ายร่างกายในขณะที่ทำงาน (ร้อยละ 4.2) และพบว่าส่วนใหญ่ไม่เคยถูกทำร้ายร่างกายในระหว่างการทำงาน (ร้อยละ 95.5)

การถูกล่วงละเมิดทางเพศ

ไม่มีกลุ่มตัวอย่างคนใดเลยที่เคยถูกล่วงละเมิดทางเพศในระหว่างทำงานอยู่ในสถานประกอบการ

ตารางที่ 2 การกระจายร้อยละของแรงงานเด็กต่างชาติในกิจการประมงต่อเนื่องจำแนกตาม
สภาพการทำงานรายข้อ

สภาพการทำงาน	จำนวน	ร้อยละ
<u>การได้รับอนุญาตให้หยุดงานสัปดาห์ละ 1 ครั้ง</u>		
ไม่ได้รับอนุญาต	119	29.2
ได้รับอนุญาต	288	70.8
รวม	407	100.0
<u>ระยะเวลาที่ทำงานในแต่ละวัน</u>		
ทำงานมากกว่าวันละ 6 ชั่วโมง	364	89.4
ทำงานน้อยกว่าหรือเท่ากับวันละ 6 ชั่วโมง	43	10.6
รวม	407	100.0
<u>การทำงานระหว่างเวลา 22.00-06.00 น.</u>		
เคยทำ	298	73.2
ไม่เคยทำ	109	26.8
รวม	407	100.0
<u>การรับทราบอัตราค่าแรงขั้นต่ำ</u>		
ไม่ทราบ	390	95.8
ทราบ	17	4.2
รวม	407	100.0
<u>การได้รับค่าจ้างในอัตราค่าแรงขั้นต่ำ</u>		
ได้รับ	288	70.8
ไม่ได้รับ	119	29.2
รวม	407	100.0
<u>การมีบริการปฐมพยาบาลเบื้องต้นในสถานที่ทำงาน</u>		
มีบริการ	214	52.6
ไม่มีบริการ	193	47.4
รวม	407	100.0

ตารางที่ 2 (ต่อ)

สภาพการทำงาน	จำนวน	ร้อยละ
<u>การจัดบริการน้ำดื่มให้อย่างเพียงพอในสถานที่ทำงาน</u>		
มีอย่างเพียงพอ	159	60.9
ไม่มีหรือมีแต่ไม่เพียงพอ	248	39.1
รวม	407	100.0
<u>การมีห้องส้วมเพียงพอในสถานที่ทำงาน</u>		
มีอย่างเพียงพอ	335	82.3
ไม่มีหรือมีแต่ไม่เพียงพอ	72	17.7
รวม	407	100.0
<u>การแยกห้องส้วมหญิงชายในสถานที่ทำงาน</u>		
แยก	270	66.3
ไม่แยก	137	33.7
รวม	407	100.0
<u>การจัดอุปกรณ์ป้องกันอันตรายในสถานที่ทำงาน</u>		
จัดให้	119	29.2
ไม่ได้จัดให้	288	70.8
รวม	407	100.0
<u>การบังคับให้ใช้อุปกรณ์ป้องกันอันตรายในสถานที่ทำงาน</u>		
บังคับ	368	90.4
ไม่บังคับ	39	9.6
รวม	407	100.0
<u>การจัดให้มีตรวจสุขภาพ</u>		
จัดบริการให้	362	88.9
ไม่ได้จัดบริการให้	45	11.1
รวม	407	100.0
<u>การถูกกักขังหน่วงเหนี่ยวให้ทำงาน</u>		
เคย	134	32.9
ไม่เคย	273	67.1
รวม	407	100.0

ตารางที่ 2 (ต่อ)

สภาพการทำงาน	จำนวน	ร้อยละ
<u>การถูกทำร้ายร่างกายในระหว่างทำงาน</u>		
เคย	17	4.2
ไม่เคย	390	95.8
รวม	407	100.0
<u>การถูกล่วงละเมิดทางเพศหรือไม่</u>		
ไม่เคย	407	100.0
เคย	0	0.0
รวม	407	100.0

เมื่อพิจารณาประเด็นต่างๆ ของสภาพการทำงานของแรงงานเด็กต่างชาติดังกล่าว มาพบว่า ยังมีกลุ่มตัวอย่างบางคนที่ถูกละเมิดสิทธิในเรื่องการได้รับการคุ้มครองแรงงานและสวัสดิการสังคม โดยพบว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ทำงานมากกว่าวันละ 6 ชั่วโมงต่อวัน เคยทำงานระหว่างเวลา 22.00-06.00 น. ซึ่งเป็นเวลาที่กฎหมายห้ามมิให้แรงงานเด็กทำงาน และกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ไม่ทราบอัตราค่าแรงขั้นต่ำที่ต้องได้รับ นอกเหนือจากนี้ในเรื่องการจัดอุปกรณ์ป้องกันอันตรายในสถานที่ทำงานนั้นพบว่า ส่วนใหญ่ไม่มีการจัดอุปกรณ์ป้องกันอันตรายในการทำงานให้กับกลุ่มตัวอย่าง ส่วนประเด็นอื่นๆ ในหมวดนี้พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ไม่ถูกละเมิดสิทธิ นอกจากนี้ในหมวดการได้รับการส่งเสริมและพัฒนาทางด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคม และไม่ถูกละเมิดสิทธิขั้นพื้นฐานนั้น พบว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ได้รับการตรวจสุขภาพอย่างน้อยปีละ 1 ครั้ง และมีบางส่วนที่เคยถูกกักขังหน่วงเหนี่ยวให้ทำงาน และเคยถูกทำร้ายร่างกายในระหว่างเวลาทำงาน แต่ไม่พบว่ามีกลุ่มตัวอย่างคนใดเลยที่เคยถูกล่วงละเมิดทางเพศ

จากประเด็นต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับสภาพการทำงานนั้น เมื่อนำมารวมกันเป็นคะแนนในตารางที่ 3 เพื่อสะท้อนระดับของสภาพการทำงานของแรงงานเด็กต่างชาตินอกเมืองในพื้นที่ตำบลมหาชัย จังหวัดสมุทรสาคร แสดงให้เห็นว่า สภาพการทำงานแรงงานเด็กต่างชาตินอกเมืองครั้งนี้ มีแรงงานเด็กต่างชาตินอกเมืองหนึ่งที่มีสภาพการทำงานระดับปานกลาง (ร้อยละ 53.3) รองลงมาคือมีสภาพการทำงานที่อยู่ในระดับไม่ดี (ร้อยละ 28) และแรงงานเด็กต่างชาตินอกเมืองที่มีสภาพการทำงานที่อยู่ในระดับดี (ร้อยละ 18.7)

ตารางที่ 3 การกระจายร้อยละของแรงงานเด็กต่างชาติในกิจการประมงต่อเนื่องจำแนกตามระดับของสภาพการทำงาน

สภาพการทำงาน	จำนวน	ร้อยละ
ไม่ดี	114	28.0
ปานกลาง	217	53.3
ดี	76	18.7
รวม	407	100.0
คะแนนโดยเฉลี่ย = 9.16 คะแนน ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน = 2.27		
คะแนนต่ำสุด = 4 คะแนน คะแนนสูงสุด = 13 คะแนน		

3.3 ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคลกับสภาพการทำงานของแรงงานเด็กต่างชาติในกิจการประมงต่อเนื่อง

1. เพศ

ผลการศึกษาพบว่าสัดส่วนของแรงงานเด็กต่างชาติเพศหญิงที่มีสภาพการทำงานดีสูงกว่าแรงงานเด็กเพศชาย (ร้อยละ 33.3 เปรียบเทียบกับ ร้อยละ 3.5) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 จึงไม่เป็นไปตามสมมุติฐานที่ตั้งไว้ว่าแรงงานเด็กเพศชายจะมีสภาพการทำงานที่ดีกว่าแรงงานเด็กเพศหญิง สาเหตุที่เป็นเช่นนี้น่าจะเป็นเพราะ แรงงานเด็กเพศชายเป็นที่ต้องการของตลาดแรงงาน มากกว่าแรงงานเด็กเพศหญิง ไม่ว่าจะ เป็นในเรื่องของความสามารถในการทำงานที่หลากหลาย และสามารถทำงานที่ใช้กำลังได้มากกว่า รวมทั้งมีความอดทนในการทำงานในสภาพการทำงานที่ไม่ดีมากกว่าเพศหญิง จึงทำให้พบแรงงานเด็กต่างชาติเพศหญิงทำงานในสภาพที่ดีกว่าแรงงานเด็กเพศชาย

2. อายุ

ผลการศึกษาพบว่า แรงงานเด็กต่างชาติที่มีอายุระหว่าง 16-18 ปี มีสภาพการทำงานที่อยู่ในระดับดี สูงกว่าแรงงานกลุ่มอายุระหว่าง 13-15 ปี (ร้อยละ 20.4 เปรียบเทียบกับร้อยละ 16.4) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 ซึ่งเป็นไปตามสมมุติฐานที่ตั้งไว้ว่า แรงงานเด็กต่างชาติที่มีอายุมากกว่าจะมีสภาพการทำงานที่ดีกว่าแรงงานเด็กต่างชาติอายุน้อยกว่า ที่เป็นเช่นนี้เพราะกลุ่มแรงงานเด็กต่างชาติที่มีอายุน้อยกว่ามีอำนาจในการต่อรองเรื่องการทำงานน้อยกว่า ทำให้เกิดการเอาเปรียบจากนายจ้างได้มากกว่ากลุ่มแรงงานเด็กต่างชาติที่มีอายุมากกว่า จึงทำให้พบแรงงานเด็กต่างชาติที่มีอายุมากกว่าทำงานในสภาพที่ดีสูงกว่าแรงงานเด็กที่อายุน้อยกว่า

3. ลักษณะการย้ายถิ่นเข้ามาทำงานในเมืองไทย

จากผลการศึกษาพบว่า แรงงานเด็กที่ย้ายถิ่นเข้ามาทำงานกับนายหน้ามีสภาพการทำงานที่อยู่ในระดับดี สูงกว่าแรงงานเด็กที่เดินทางเข้ามาคนเดียวและ/หรือเพื่อน และแรงงานเด็กที่เดินทางเข้ามาอยู่กับพ่อแม่และ/หรือญาติพี่น้อง (ร้อยละ 37.6 เปรียบเทียบกับ ร้อยละ 15.2 และร้อยละ 14.5) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 แต่ไม่เป็นไปตามสมมุติฐานที่ตั้งไว้ว่า แรงงานเด็กต่างชาติที่ย้ายถิ่นเข้ามาทำงานด้วยตนเองน่าจะมีสภาพการทำงานที่ดีกว่าแรงงานเด็กต่างชาติที่มีญาติหรือนายหน้าพาเข้ามา อาจเนื่องมาจากการที่แรงงานต่างชาติเหล่านั้นได้มีการตกลงกับนายหน้าของตนก่อนที่จะเข้ามาทำงานในเรื่องสภาพการทำงานล่วงหน้าไว้แล้วเป็นอย่างดี ซึ่งต่างจากแรงงานกลุ่มที่เดินทางเข้ามาคนเดียวหรือมากับพ่อแม่ที่ยังไม่มีความแน่นอนในเรื่องสถานที่ทำงาน บางคนเข้ามาโดยไม่รู้ว่าจะทำงานอะไรหรือทำงานที่ไหน แต่ขอให้ได้เข้ามาในประเทศไทยก่อนแล้วค่อยมาหางานทำทีหลัง จึงทำให้แรงงานเด็กเหล่านี้ต้องทำงานในสภาพการทำงานที่ไม่ดี

4. การได้รับการจดทะเบียน

ผลการศึกษาพบว่า แรงงานเด็กต่างชาติที่ไม่ได้รับการจดทะเบียนมีสภาพการทำงานที่อยู่ในระดับดี สูงกว่าแรงงานเด็กที่ได้รับการจดทะเบียน (ร้อยละ 35.5 เปรียบเทียบกับ ร้อยละ 11.3) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมุติฐานที่ตั้งไว้ว่า แรงงานเด็กต่างชาติที่ได้รับการจดทะเบียนจะมีสภาพการทำงานที่ดีกว่าแรงงานเด็กต่างชาติที่ไม่ได้รับการจดทะเบียน ที่เป็นเช่นนี้เป็นเพราะแรงงานเด็กต่างชาติที่ได้รับการจดทะเบียนจะสามารถทำงานได้อย่างเต็มที่ และเต็มเวลา แตกต่างจากแรงงานเด็กที่ไม่ได้รับการจดทะเบียน ซึ่งต้องกังวลกับการคุ้มครองโรงงานของเจ้าหน้าที่ตำรวจ แรงงานที่ไม่ได้รับการจดทะเบียนเหล่านี้นายจ้างอาจจะให้การดูแลเป็นอย่างดีเพื่อรอเวลาที่สามารถนำไปจดทะเบียนได้ หรือแม้แต่เป็นการซื้อใจให้มีความไว้วางใจในการทำงานกับตนต่อไปถึงจะไม่ได้ได้รับการจดทะเบียนก็ตาม จึงทำให้พบแรงงานเด็กที่ไม่จดทะเบียนทำงานในสภาพการทำงานที่ดีสูงกว่าแรงงานที่จดทะเบียนแล้ว

5. ระยะเวลาที่อาศัยในประเทศไทย

จากผลการศึกษาพบว่า แรงงานเด็กต่างชาติที่อาศัยอยู่ในประเทศไทยน้อยกว่า 2 ปี มีสภาพการทำงานที่อยู่ในระดับดี สูงกว่าแรงงานเด็กต่างชาติที่อาศัยอยู่ในประเทศไทยตั้งแต่ 3 ปีขึ้นไป (ร้อยละ 27.7 เปรียบเทียบ ร้อยละ 7.6) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมุติฐานที่ตั้งไว้ว่า แรงงานเด็กต่างชาติที่มีระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในเมืองไทยนานกว่าจะมีสภาพการทำงานที่ดีกว่าแรงงานเด็กต่างชาติที่มีระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในเมืองไทยน้อยกว่า ทั้งนี้จะเป็นเพราะ แรงงานเด็กที่เดินทางเข้ามาอาศัยในประเทศไทยในระยะเวลาที่น้อยกว่ามีประสบการณ์ และความชำนาญในการทำงานน้อยกว่าแรงงานที่อาศัยอยู่ในเมืองไทยนานกว่าจึงไม่อยู่ในความต้องการของตลาดแรงงาน จึงทำให้พบว่าแรงงานเด็กต่างชาติที่อยู่ในประเทศไทยน้อยกว่า ทำงานในสภาพการทำงานที่ดีกว่าแรงงานเด็กที่อาศัยในประเทศไทยนานกว่า

ตารางที่ 4 การกระจายร้อยละของแรงงานเด็กต่างชาติในกิจการประมงต่อเนื่อง จำแนกตามระดับ
ของสภาพการทำงานและปัจจัยส่วนบุคคล

ปัจจัยส่วนบุคคล	ระดับสภาพการทำงาน			รวม
	ไม่ดี	ปานกลาง	ดี	
<u>เพศ</u>				
ชาย	46.0	50.50	3.5	100.0(200)
หญิง	10.6	56.10	33.3	100.0(207)
รวม	28.1	53.3	18.6	100.0(407)
	$x^2 = 94.506$	P-Value = 0.000	df = 2	
<u>อายุ</u>				
13-15 ปี	38.3	45.3	16.4	100.0(183)
16-18 ปี	19.8	59.8	20.4	100.0(224)
รวม	28.1	53.3	18.6	100.0(407)
	$x^2 = 17.330$	P-Value = 0.000	df = 2	
<u>ลักษณะการย้ายถิ่นเข้าประเทศไทย</u>				
มาคนเดียว, เพื่อน	29.3	55.5	15.2	100.0(99)
มากับพ่อแม่, ญาติพี่น้อง	30.0	56.5	14.5	100.0(224)
มากับนายหน้า	23.4	39.0	37.6	100.0(64)
รวม	28.1	53.3	18.6	100.0(407)
	$x^2 = 17.890$	P-Value = 0.001	df = 4	
<u>การได้รับการจดทะเบียน</u>				
ไม่ได้จด	27.2	37.6	35.2	100.0(125)
ได้จด	28.4	60.3	11.3	100.0(282)
รวม	28.1	53.3	18.6	100.0(407)
	$x^2 = 34.789$	P-Value = 0.000	df = 2	

ตารางที่ 4 (ต่อ)

ปัจจัยส่วนบุคคล	ระดับสภาพการทำงาน			รวม
	ไม่ดี	ปานกลาง	ดี	
ระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในประเทศไทย				
น้อยกว่า 2 ปี	26.8	45.5	27.7	100.0(224)
ตั้งแต่ 3 ปี ขึ้นไป	29.5	62.9	7.6	100.0(183)
รวม	28.1	53.3	18.6	100.0(407)
	$\chi^2 = 27.560$	P-Value = 0.000		df = 2

3.4 ความต้องการบริการทางสังคมของแรงงานเด็กต่างชาติ

ในเรื่องของความต้องการบริการทางสังคมของแรงงานเด็กต่างชาตินั้น ได้มุ่งไปที่บริการทางสังคม 6 ด้าน ได้แก่

1. ความต้องการให้มีการจัดสอนหนังสือสำหรับเด็กต่างชาติ
2. ความต้องการให้นายจ้างทำบัตรอนุญาตทำงานให้
3. ความต้องการให้นายจ้างจัดที่อยู่อาศัยให้ฟรี
4. ความต้องการให้นายจ้างพาไปรักษาพยาบาลฟรีถ้าไม่สบาย
5. ความต้องการให้นายจ้างจัดกิจกรรมพาไปเที่ยวข้างนอกในวันหยุด
6. ความต้องการให้มีศูนย์ช่วยเหลือแรงงานเด็กต่างชาติ

โดยขอให้กลุ่มตัวอย่างเรียงอันดับประเภทของบริการทางสังคมที่ต้องการที่สำคัญมากที่สุด จนถึงน้อยที่สุด ตารางที่ 5 แสดงการกระจายร้อยละของแรงงานเด็กต่างชาติจำแนกตามอันดับความสำคัญของความต้องการบริการทางสังคมทั้ง 6 ด้าน เพื่อจะได้เข้าใจถึงความต้องการของแรงงานเด็กต่างชาติต่อบริการทางสังคมประเภทต่างๆ ได้ชัดเจน ผลการศึกษาพบว่า

ความต้องการให้มีการจัดสอนหนังสือสำหรับเด็กต่างชาติได้รับการเลือกจากแรงงานเด็กต่างชาติว่ามีความสำคัญเป็นอันดับที่ 1 ถึงร้อยละ 45.0 และเลือกเป็นอันดับที่ 2 และอันดับที่ 3 ร้อยละ 16.0 และร้อยละ 7.9 ตามลำดับ การที่แรงงานเด็กต่างชาติมีความต้องการเช่นนี้น่าจะเกิดจากแรงงานเด็กส่วนใหญ่มีความต้องการที่จะเรียนรู้พัฒนาทักษะอาชีพบางอย่าง เพื่อหางานทำในปัจจุบันและปรับตัวที่จะอยู่กับสังคมใหม่ในขณะที่พักอาศัยอยู่ในประเทศไทย และอีกส่วนหนึ่งพบว่ายังคงมีความผูกพันและคิดจะกลับไปใช้ชีวิตที่ประเทศพม่า การได้เรียนหนังสือจะทำให้สามารถกลับไปเรียนต่อเมื่อกลับไปอยู่ประเทศพม่า

ความต้องการให้นายจ้างทำบัตรอนุญาตทำงานให้ นั้น พบว่าได้รับการเลือกจากแรงงานเด็กต่างชาตินี้มีความสำคัญเป็นอันดับที่ 1 ร้อยละ 23.3 เป็นอันดับที่ 2 ร้อยละ 23.6 เป็นอันดับที่ 3 ร้อยละ 19.7 การที่แรงงานเลือกบริการประเภทนี้เป็นอันดับต้นๆด้วย น่าจะเกิดจากแรงงานตระหนักว่าแรงงานที่ได้รับการจดทะเบียนจะมีความพร้อมในการทำงาน มากกว่าแรงงานที่ไม่ได้รับการจดทะเบียน กล่าวคือแรงงานส่วนใหญ่ที่ไม่ได้รับการจดทะเบียนจะมีความหวั่นวิตกเรื่องการจับกุมของเจ้าหน้าที่ ซึ่งทำให้เกิดความไม่มั่นคงทั้งในการใช้ชีวิตประจำวันและการทำงาน แรงงานที่ได้รับการจดทะเบียนจะสามารถทำงานได้อย่างเต็มที่ เต็มเวลา หรือแม้กระทั่งการดำรงชีวิตประจำวันก็สามารถที่จะออกไปไหนมาไหนได้อย่างสบายใจ ไม่ต้องคอยหลบๆ ซ่อนๆ อยู่ในโรงงานหรือในที่พัก

ส่วนความต้องการให้นายจ้างจัดที่อยู่อาศัยให้ฟรี ได้รับการเลือกจากแรงงานเด็กต่างชาตินี้มีความสำคัญเป็นอันดับที่ 1 ร้อยละ 12.3 เป็นอันดับที่ 2 ร้อยละ 26.0 เป็นอันดับที่ 3 ร้อยละ 33.2 ซึ่งยังนับว่าเป็นอันดับต้นๆ อาจอธิบายได้จากที่แรงงานเด็กส่วนใหญ่แม้ว่าจะเป็นแรงงานเด็ก แต่ก็ยังเป็นกำลังหลักที่สำคัญของครอบครัว รายได้ที่ได้จากการทำงานนั้น แรงงานเด็กบางคนต้องเก็บหอมรอมริบและส่งกลับไปให้ทางครอบครัวที่ประเทศพม่า ดังนั้นหากจะมีทางใดในการช่วยประหยัดรายจ่ายทางใดทางหนึ่งลงได้ก็นับว่าเป็นเรื่องที่ดี ซึ่งจากการศึกษาพบว่า ค่าเช่าห้องพักต้องเช่าอยู่เองมีราคาอัตราค่าเช่าที่ถือว่าสูงพอสมควร และไม่พบว่ามีนายจ้างคนใดที่จัดบริการที่อยู่อาศัยให้ฟรี พบแต่เพียงจัดบริการที่พักให้แต่ต้องเสียค่าใช้จ่ายเดือนละ 100 บาท ซึ่งมีเพียงส่วนน้อยเท่านั้น ดังนั้นแรงงานเด็กต่างชาตินี้จึงให้ความสำคัญในเรื่องความต้องการให้นายจ้างจัดที่อยู่อาศัยให้ฟรีด้วย

ความต้องการให้นายจ้างพาไปรักษาพยาบาลฟรีถ้าไม่สบาย ได้รับการเลือกจากแรงงานเด็กต่างชาตินี้มีความสำคัญเป็นอันดับที่ 1 น้อยลง (ร้อยละ 11.8) แต่เป็นอันดับที่ 2 ร้อยละ 17.4 อันดับ 3 ร้อยละ 23.6 และอันดับที่ 4 ร้อยละ 24.6 อาจเป็นเพราะแรงงานเด็กต่างชาตินี้ส่วนใหญ่ที่มีบัตรอนุญาตทำงานจะสามารถทำการรักษาพยาบาลในราคา 30 บาท (เช่นเดียวกับบัตรทองของคนไทย) ในโรงพยาบาลของรัฐบาลที่จัดบริการสำหรับแรงงานเด็กต่างชาตินี้ ส่วนแรงงานเด็กที่ไม่มีบัตรพบว่าบางส่วนหากไม่สบายนายจ้างก็จะช่วยออกค่ารักษาพยาบาลให้ นอกจากนี้แรงงานกลุ่มนี้ถือว่ายังอยู่ในวัยหนุ่มสาว ร่างกายยังมีความแข็งแรง ไม่ค่อยมีโรคภัยไข้เจ็บ จึงไม่ได้ให้ความสนใจในเรื่องนี้มากนัก

ในด้านความต้องการให้นายจ้างจัดกิจกรรมพาไปเที่ยวข้างนอกในวันหยุดนั้น ได้รับการเลือกจากแรงงานเด็กต่างชาตินี้มีความสำคัญเป็นอันดับต้นๆ ยิ่งน้อยลง (อันดับที่ 1 ร้อยละ 4.9 อันดับ 2 และอันดับที่ 3 ร้อยละ 13.3 เท่ากัน) แต่จะพบว่าเป็นอันดับที่ 4 ร้อยละ 25.8 อันดับ 5 ร้อยละ 27.0 และอันดับที่ 6 ร้อยละ 15.7 เหตุผลที่แรงงานเด็กต่างชาตินี้เลือกความต้องการในด้านนี้เป็นอันดับท้ายๆ อาจเนื่องมาจากแรงงานเด็กส่วนใหญ่เลือกที่จะทำงานนอกเวลาในวันหยุดมากกว่า

การออกไปเที่ยวข้างนอกเนื่องจากบางโรงงานจะให้ค่าล่วงเวลาเพิ่มขึ้นจากค่าแรงปกติ การไปเที่ยวข้างนอกในวันหยุดจึงถือว่าเป็นเรื่องเสียเวลา และเสียโอกาสโดยใช่เหตุของแรงงานเด็กกลุ่มนี้

เช่นเดียวกันความต้องการให้มีศูนย์ช่วยเหลือแรงงานเด็กต่างชาติ ได้รับการเลือกจากแรงงานเด็กต่างชาติว่ามีความสำคัญเป็นอันดับต้นๆ น้อยลง (อันดับที่ 1 ร้อยละ 2.2 อันดับที่ 2 ร้อยละ 3.4 อันดับที่ 3 ร้อยละ 3.0) แต่เลือกเป็นอันดับที่ 4 ร้อยละ 13.5 อันดับที่ 5 ร้อยละ 29.2 และ อันดับที่ 6 ร้อยละ 48.7 น่าจะเป็นเพราะแรงงานเด็กต่างชาติส่วนใหญ่ยังมีความเกรงกลัวกับการออกไปพบบุคคลภายนอกที่ไม่ใช่ญาติพี่น้องหรือคนที่ตนรู้จักคุ้นเคย และประกอบกับการที่บางคนยังมีปัญหาเรื่องการสื่อสารจึงกลัวว่าเมื่อออกไปพบกับเจ้าหน้าที่ที่ศูนย์ช่วยเหลือแรงงานเด็กต่างชาติ หากสื่อสารกันไม่เข้าใจอาจถูกเจ้าหน้าที่ตำรวจจับและถูกส่งกลับประเทศของตนได้

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 5 การกระจายร้อยละของแรงงานเด็กต่างชาติ ในกิจการประมงต่อเนื่อง จำแนกตามอันดับ
ความสำคัญของความต้องการบริการทางสังคม

ความต้องการบริการทางสังคม	จำนวน	ร้อยละ
1. การจัดสอนหนังสือสำหรับเด็กต่างชาติ		
อันดับที่ 1	184	45.0
อันดับที่ 2	65	16.0
อันดับที่ 3	32	7.9
อันดับที่ 4	58	14.3
อันดับที่ 5	34	8.4
อันดับที่ 6	34	8.4
รวม	407	100.0
2. การให้นายจ้างทำบัตรอนุญาตทำงานให้		
อันดับที่ 1	95	23.3
อันดับที่ 2	93	23.6
อันดับที่ 3	80	19.7
อันดับที่ 4	75	17.7
อันดับที่ 5	46	11.3
อันดับที่ 6	18	4.4
รวม	407	100.0
3. การให้นายจ้างจัดที่อยู่อาศัยให้ฟรี		
อันดับที่ 1	48	12.3
อันดับที่ 2	108	26.0
อันดับที่ 3	135	33.2
อันดับที่ 4	54	13.3
อันดับที่ 5	44	10.8
อันดับที่ 6	18	4.4
รวม	407	100.0

ตารางที่ 5 (ต่อ)

ความต้องการบริการทางสังคม	จำนวน	ร้อยละ
4. การให้นายจ้างพาไปรักษาพยาบาลฟรีถ้าไม่สบาย		
อันดับที่ 1	50	11.8
อันดับที่ 2	71	17.4
อันดับที่ 3	94	23.6
อันดับที่ 4	100	24.6
อันดับที่ 5	63	15.5
อันดับที่ 6	29	7.1
รวม	407	100.0
5. การจัดกิจกรรมพาเที่ยวข้างนอกวันหยุด		
อันดับที่ 1	20	4.9
อันดับที่ 2	54	13.3
อันดับที่ 3	54	13.3
อันดับที่ 4	105	25.8
อันดับที่ 5	110	27.0
อันดับที่ 6	64	15.7
รวม	407	100.0
6. ต้องการให้มีศูนย์ช่วยเหลือแรงงานเด็กต่างชาติ		
อันดับที่ 1	10	2.2
อันดับที่ 2	15	3.4
อันดับที่ 3	12	3.0
อันดับที่ 4	55	13.5
อันดับที่ 5	119	29.2
อันดับที่ 6	198	48.7
รวม	407	100.0

จากความต้องการบริการทางสังคมแต่ละประเภทที่กล่าวมา สามารถนำมาสรุปเป็นข้อมูลเฉพาะความต้องการบริการทางสังคมที่แรงงานเด็กต่างชาติเลือกให้มีความสำคัญอันดับที่ 1 ดังที่แสดงในตารางที่ 6 ซึ่งพบว่าเกือบครึ่งหนึ่งของแรงงานเด็กต่างชาติ เลือกการจัดสอนหนังสือสำหรับเด็กต่างชาติให้มีความสำคัญที่สุด (ร้อยละ 45.2) รองลงมาคือให้นายจ้างทำบัตรอนุญาตทำงานให้ (ร้อยละ 23.3) ให้นายจ้างจัดที่อยู่อาศัยให้ฟรี (ร้อยละ 12.3) ให้นายจ้างพาไปรักษาพยาบาลฟรีถ้าไม่สบาย (ร้อยละ 12.0) ให้นายจ้างจัดกิจกรรมพาไปเที่ยวข้างนอกในวันหยุด (ร้อยละ 5.0) และมีศูนย์ช่วยเหลือแรงงานเด็กต่างชาติ (ร้อยละ 2.2)

ตารางที่ 6 การกระจายร้อยละของแรงงานเด็กต่างชาติ ในกิจการประมงต่อเนื่อง จำแนกตามประเภทของความต้องการบริการทางสังคมที่สำคัญที่สุด (อันดับที่ 1)

ความต้องการบริการทางสังคม	จำนวน	ร้อยละ
การจัดสอนหนังสือสำหรับเด็กต่างชาติ	184	45.2
การให้นายจ้างทำบัตรอนุญาตทำงานให้	95	23.3
การให้นายจ้างจัดที่อยู่อาศัยให้ฟรี	48	12.3
การให้นายจ้างพาไปรักษาพยาบาลฟรีถ้าไม่สบาย	50	12.0
การจัดกิจกรรมพาเที่ยวข้างนอกวันหยุด	20	5.0
การให้มีศูนย์ช่วยเหลือแรงงานเด็กต่างชาติ	10	2.2
รวม	407	100.0

ผลการวิจัยเชิงคุณภาพ

เนื่องจากสภาพการทำงานและความต้องการบริการทางสังคมของแรงงานเด็กต่างชาติในประเทศมีความซับซ้อน การอธิบายด้วยข้อมูลเชิงปริมาณจึงไม่เพียงพอต่อการทำความเข้าใจในทุกบริบทที่เกี่ยวข้องกับแรงงานเด็กต่างชาติได้ ดังนั้น ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ จึงนำข้อมูลเชิงคุณภาพจากการสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ อันได้แก่ ปัจจัยที่ส่งผลต่อการเข้าสู่ตลาดแรงงานและลักษณะการเดินทางเข้ามาทำงานในประเทศไทย สภาพที่พักอาศัย รวมถึงสภาพการทำงานของแรงงานเด็กต่างชาติในกิจการประมงต่อเนื่องและความต้องการบริการทางสังคมมาประกอบ ทั้งนี้ผู้วิจัยได้อธิบายและวิเคราะห์ถึงประเด็นดังกล่าวโดยเชื่อมโยงระหว่างสภาพความเป็นจริง ซึ่งประมวลจากข้อมูลภาคสนามในพื้นที่ศึกษากับหลักการคุ้มครองสิทธิแรงงานเด็กต่างชาติตามนโยบายและกฎหมายของไทยและอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก

4.1 การย้ายถิ่นเข้ามาทำงานในประเทศไทย

4.1.1 ปัจจัยที่ส่งผลต่อการเดินทางเข้ามาทำงานในประเทศไทย

ปัจจุบันรูปแบบการอพยพข้ามพรมแดนเข้ามายังประเทศไทย เป็นการหลั่งไหลเข้ามาของแรงงานจากประเทศเพื่อนบ้านอันเนื่องมาจากสาเหตุหลายประการ ไม่ว่าจะเป็นปัญหาการเมือง การสู้รบภายในประเทศ รวมถึงสภาวะเศรษฐกิจตกต่ำซึ่งเป็นปัจจัยผลักดันให้เกิดการอพยพย้ายถิ่นออกนอกประเทศ เพื่อแสวงหาความปลอดภัยและสิ่งที่ดีกว่า การที่ประเทศไทยเป็นประเทศที่มีพรมแดนติดต่อกับประเทศเพื่อนบ้านหลายประเทศเป็นระยะทางยาว ทำให้ยากต่อการควบคุมป้องกันการอพยพข้ามพรมแดนไปได้โดยง่าย จึงมีการอพยพหลั่งไหลเข้ามาเป็นจำนวนมาก โดยเฉพาะชายแดนด้านประเทศพม่า มีชาวพม่าผู้ย้ายถิ่นนับแสนคนเข้ามาและตั้งถิ่นฐานก่อนข้างถาวร หรือกลายเป็นแรงงานอพยพเคลื่อนย้ายเข้าสู่เมืองใหญ่ อย่างไรก็ตาม ปัจจัยด้านความยากจนเพียงอย่างเดียวยังไม่สามารถนำมาอธิบายสาเหตุของการย้ายถิ่น หรือการเข้ามาของแรงงานเด็กได้อย่างสมบูรณ์ เนื่องจากยังต้องมองเชื่อมโยงกับอีกหลายปัจจัยที่เกี่ยวพันกัน เช่น การขาดโอกาสการศึกษา หรือไม่สามารถเข้าถึงบริการทางการศึกษา ทำให้พวกเขาไม่มีทางเลือกอื่นนอกจากหางานทำตั้งแต่ยังเยาว์วัย และต้องทำงานแบบไร้ฝีมือ หรืองานระดับล่าง เพราะไม่มีความรู้ความสามารถและไม่มีทักษะ นอกจากนี้ ยังมีปัจจัยอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ ความบกพร่องของระบบการศึกษาพื้นฐาน การเรียนการสอนที่มีคุณภาพต่ำ การขาดครูและจำนวนครูไม่เพียงพอ หรือในบางประเทศภาวะทางสงครามทำให้การเรียนการสอนต้องหยุดชะงักไป ซึ่งปัจจัยเหล่านี้ทำให้เด็กตกอยู่

ในภาวะเสี่ยงต่อการถูกแสวงหาประโยชน์มากขึ้น (โครงการระหว่างประเทศว่าด้วยการแก้ไข ปัญหาแรงงานเด็ก องค์การแรงงานระหว่างประเทศ, 2547: 29)

นอกจากนี้ปัญหาสงครามและความขัดแย้งทางการเมืองภายในประเทศ ทำให้เกิดการโยกย้ายถิ่นฐานขนาดใหญ่ทั้งภายในประเทศ และข้ามพรมแดน เพราะประชาชนต้องหลีกเลี่ยง ความรุนแรง หรือผลกระทบจากความรุนแรงซึ่งมีต่อทั้งร่างกาย จิตใจ ทรัพย์สิน สำหรับปัญหาทาง การเมืองในประเทศต้นทางที่ผลักดันให้แรงงานเด็กตัดสินใจเดินทางออกนอกประเทศจำนวนมาก ประเทศพม่าจะมีความเด่นชัดที่สุดในเรื่องนี้ ทั้งการสู้รบระหว่างรัฐบาลทหารพม่ากับกองกำลังชน กลุ่มน้อย ทำให้ชนกลุ่มน้อยที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ถูกบังคับให้ย้ายที่อยู่ ถูกเกณฑ์แรงงานและถูกเกณฑ์ ถูกหาบ ถูกข่มขืน ถูกเก็บภาษี และขูดรีดจากรัฐ และถูกข่มเหงน้ำใจจากทหาร (กฤตยา อาชวนิชกุล และคณะ, 2543: 11)

จากผลการศึกษาพบว่า สาเหตุสำคัญที่แรงงานเด็กต่างชาติเดินทางเข้ามาทำงานในประเทศไทยคือ ความแตกต่างทางเศรษฐกิจระหว่างประเทศพม่ากับประเทศไทย กล่าวคือ ประเทศไทยมีการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจที่ดีกว่า ทำให้เกิดความแตกต่างทั้งรายได้ และโอกาสการได้งานทำที่ สูงกว่าประเทศพม่า จึงเป็นแรงดึงดูดสำคัญที่ทำให้แรงงานจากประเทศพม่าต้องการเดินทางเข้ามา ทำงานในประเทศไทย ถึงแม้ค่าตอบแทนที่ได้จะน้อย ต้องทำงานหนัก และอาจไม่ได้รับสวัสดิการ ใดๆ เพราะถูกเอารัดเอาเปรียบจากนายจ้างที่ต้องการลดต้นทุนการผลิต แต่สำหรับแรงงานเด็ก ต่างชาติเหล่านี้แล้ว ค่าตอบแทนเหล่านั้นยังมีค่ามากพอที่จะเก็บออมและส่งกลับไปให้ครอบครัว ของตนเอง ซึ่งเป็นสิ่งที่แรงงานเด็กต่างชาติส่วนใหญ่คาดหวังเป็นลำดับต้นๆ ในการเดินทางเข้ามา ทำงาน เพื่อช่วยเหลือครอบครัว และปรับปรุงสภาพชีวิตความเป็นอยู่ให้ดีขึ้น

ตัวอย่างเช่น

“อยู่ที่พม่าไม่รู้จะทำอะไร ที่บ้านทำนาแต่ไม่ยอมทำเพราะได้เงินน้อย อยากมาเพราะเห็น เพื่อนแต่งตัวสวย มีเงินใช้ มีทองใส่ก็เลยมาบ้าง ทำงานที่นี้ดีกว่าเยอะ เพราะได้เงินเยอะกว่า แต่ก็ เหนื่อยแต่ได้เงินเยอะกว่า” (แฉ, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 30 ตุลาคม 2548)

“หนีพ่อแม่มาอยู่กับเพื่อน เพื่อนมาเล่าให้ฟังก็เลยอยากมาบ้าง มาได้ 2 ปีแล้ว พ่อแม่ไม่ให้มา อยู่ที่โน่น (พม่า) ก็ไม่ลำบาก ช่วยพ่อแม่ค้าขาย แต่ขายสร้อยขายแหวนที่พ่อแม่ให้มาเมืองไทย” (นันทา, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 23 ตุลาคม 2548)

“พ่อกับแม่อยากให้มา เพราะเค้าว่าอยู่พม่าเงิน ไม่มีเงินเหมือนเมืองไทย เมืองไทยมีเงิน พ่อ กับแม่ชอบเงิน...” (ชุย, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 14 ธันวาคม 2548)

ดังนั้นอาจกล่าวได้ว่าเหตุผลทางเศรษฐกิจจึงถือเป็นปัจจัยที่สำคัญในการดึงดูดให้เด็ก เหล่านี้เดินทางเข้ามาในประเทศไทย การได้รับการถ่ายทอดจากกลุ่มคนที่เคยมาทำงานในเมืองไทย แล้วมีสภาพความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น เมื่อพ่อแม่เห็นอย่างนั้นจึงอยากให้บุตรของตนเข้ามาทำงานบ้าง แรงงานเด็กบางคนก็ไม่สามารถขัดขืนต่อความต้องการของพ่อและแม่ได้

4.1.2 ลักษณะการเดินทางเข้ามาทำงานในประเทศไทย

ลักษณะการเดินทางเข้ามาสะท้อนให้เห็นถึงแหล่งอุปทานที่จะถูกป้อนเข้าสู่ตลาดแรงงานในประเทศไทย ในการศึกษาครั้งนี้สามารถแบ่งออกได้เป็น 3 กลุ่มสำคัญ ดังนี้

1) เด็กต่างชาติที่เดินทางเข้ามาคนเดียวหรือมากับเพื่อน

มีเด็กต่างชาติจำนวนมากที่สมัครใจเดินทางเข้ามาเสี่ยงโชคในประเทศไทยด้วยตนเอง ซึ่งการเดินทางเข้ามาในรูปแบบนี้มีเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ โดยเหตุผลของการตัดสินใจเดินทางเข้ามาทำงานนั้น อาจเริ่มจากคำชักชวนจากเพื่อน หรือคนรู้จักที่เคยมาทำงานในประเทศไทยที่กลับไปเยี่ยมบ้านให้มาทำงานด้วยกัน มีทั้งที่ขออนุญาตพ่อแม่มาทำงาน หนีออกมาโดยไม่บอกให้ทางบ้านรู้ หรือแม้กระทั่งพ่อแม่เต็มใจอยากให้นำมาทำงานเอง

ตัวอย่าง เช่น

“เดินทางเข้ามาอยู่กับเพื่อนอีกคนที่เคยทำอยู่ที่มหาชัยก่อนแล้ว เดินทางเข้ามาที่มหาชัย โดยตรงเลย เพื่อนบอกว่าได้เงินเยอะก็เลยลองมาดู... ได้เงินเยอะกว่าตอนอยู่พม่า อยู่ที่พม่าทำนา ตอนนั้นก็ล้างเก็บเงินส่งให้พ่อแม่ใช้ที่โน่น...” (อู, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 14 ธันวาคม 2548)

กล่าวได้ว่ากรณีที่แรงงานเด็กเหล่านี้ตัดสินใจย้ายถิ่นเข้ามาทำงาน ไม่ว่าจะมากับเพื่อนหรือมาคนเดียวนั้น พบว่าส่วนใหญ่เป็นการตัดสินใจด้วยตนเอง ไม่ว่าจะจากคำชักชวนของเพื่อนหรือเห็นคนในหมู่บ้านมาทำงานแล้วมีเงินส่งเสียทางบ้านเป็นจำนวนเงินที่สูง ทำให้แรงงานเด็กเหล่านี้มีการคาดหวังเรื่องรายได้เป็นเรื่องสูงสุด

2) เด็กต่างชาติที่เดินทางเข้ามาอยู่กับพ่อแม่และญาติพี่น้อง

ในกรณีของเด็กที่เดินทางเข้ามาประเทศไทยพร้อมกับพ่อแม่หรือญาติพี่น้องอาจยังไม่ได้เข้าสู่ตลาดแรงงานในช่วงแรก แต่หลังจากที่ติดตามพ่อแม่หรือสมาชิกคนอื่นๆ ในครอบครัวไปทำงานด้วย ในขณะที่ตนเองยังไม่มีกิจกรรมอื่นทำ อีกทั้งไม่มีโอกาสทางการศึกษา เมื่อมีเวลาว่างมากจึงเริ่มต้นจากการทำงานเล็กๆ น้อยๆ จนตัดสินใจเข้าสู่ตลาดการเป็นแรงงานเด็กอย่างเต็มตัว เพื่อช่วยพ่อแม่ทำงานเพิ่มรายได้ให้กับครอบครัว ส่งผลให้บุตรหลานแรงงานต่างชาติเหล่านี้เข้าสู่ตลาดแรงงานตั้งแต่อายุยังน้อย ดังนั้นแม้เด็กบางคนจะไม่มีเป้าหมายในการเข้ามาทำงาน แต่ในท้ายที่สุดก็ต้องเข้าสู่กระบวนการทำงานโดยไม่ได้ตั้งใจ

ตัวอย่างเช่น

“แม่ไปรับมา แม่กับพี่ชายมาทำก่อน นายจ้างให้ทำได้ ค่าจ้างได้เท่ากับที่แม่ทำ บางวันทำได้มากกว่าแม่ด้วย” (เวน, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 21 ธันวาคม 2548)

“ครอบครัวอยู่ในเมืองไทยหมด หนูกับพี่สาวทำที่เดียวกัน พ่อแม่และพี่ชายอีก 1 คนทำกันคนละที่ แต่พักที่เดียวกันหมด ตอนเข้าครั้งแรกหนูยังเล็กอยู่ (อายุ 9 ขวบ ปัจจุบันอายุ 13 ขวบ) พ่อแม่เลยให้มาด้วย ตอนนี่เริ่มทำงานช่วยพ่อแม่แล้ว เพราะหนูทำงานได้นาน ค่าจ้างได้เท่ากัน ไม่

แยกระหว่างแรงงานเด็กหรือผู้ใหญ่ ใครทำมากกว่าได้มาก” (เพ็ท, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 21 ธันวาคม 2548)

3) เด็กต่างชาติที่เดินทางเข้ามากับนายหน้า

ข้อมูลจากการสัมภาษณ์แรงงานเด็กพบว่า แรงงานเด็กส่วนมากที่เข้ามาในประเทศไทยและ มีงานทำตามความตั้งใจรวมทั้งมีสภาพการทำงานในระดับดีที่สุดนั้น เป็นแรงงานที่เดินทางเข้ามา กับนายหน้า ซึ่งพบว่าเป็นผู้ที่สามารถรับประกันความปลอดภัยในการเดินทาง ไม่มีปัญหาเรื่องการ ผ่านด่านเข้า-ออก แม้ว่าแรงงานเด็กที่เดินทางเข้ามากับนายหน้าจะต้องรับผิดชอบภาระค่าใช้จ่าย จำนวนหนึ่ง แต่แรงงานเหล่านี้ก็ยินดีและเต็มใจในการจ่ายค่าเดินทางที่ถูกกำหนดโดยนายหน้าซึ่ง จะเป็นผู้รับผิดชอบทุกอย่าง ตั้งแต่การเดินทาง ที่พัก อาหาร และงานที่มีไว้รองรับสำหรับผู้ซึ่ง สามารถจ่ายค่าตอบแทนได้ครบจำนวนที่นายหน้าได้กำหนดไว้

นอกจากนี้จากการค้นคว้าเอกสารเพิ่มเติมในเรื่องการเดินทางเข้ามากับนายหน้านั้นพบว่าการดำเนินงานโดยทั่วไปจะมีทีมงานของตนเอง แบ่งหน้าที่การทำงานกันอย่างชัดเจน โดยมี ผู้รับผิดชอบหลัก 5 คนรวมทั้งคนไทยซึ่งร่วมอยู่ในทีมงานด้วย โดยแบ่งพื้นที่การทำงานเริ่มจากคน ไทยที่มีหน้าที่ตรวจสอบตำแหน่งงานที่ว่าง โรงงานที่ต้องการคนงานเพื่อแจ้งแก่นายหน้าชาวพม่า ซึ่งเป็นผู้จัดหาคนงานมาสนองความต้องการดังกล่าว ส่วนที่เหลืออีก 3 คนจะประจำอยู่ที่ด่านเข้า ออก 3 ด่าน คือ แม่สอด จังหวัดตาก จังหวัดระนอง และด่านสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี โดยมี หน้าที่ติดต่อรอรับแรงงาน จัดพาหนะรับส่ง อำนวยความสะดวกการเดินทางเข้าเมือง และการ เดินทางในประเทศไทยเพื่อส่งไปทำงานยังสถานที่ต่างๆ ตามจำนวนที่ได้รับการบอกกล่าวจาก นายหน้าคนไทย การทำหน้าที่ดังกล่าว รวมทั้งการจัดหาเสื้อผ้า อาหารและที่พักชั่วคราวสำหรับ แรงงานก่อนที่จะได้เข้าทำงาน (มูลนิธิเพื่อการพัฒนาเด็ก, 2545: 24)

ตัวอย่างกรณีศึกษา เช่น

“จ่ายค่านายหน้า 7,000 บาท เค้าวานั่งเรือข้ามมาจากฝั่งพม่า แล้วมาต่อรถเมย์ นั่งรถมา 1 วัน... เค้ารบรองว่าได้งานทำแน่นอน เลยให้เค้าไป ถ้าเราไม่พอใจเค้าก็หางานให้ใหม่ ยอมเสียเงิน เพราะอยากทำงาน... แล้วก็ได้งานที่พอใจแล้ว...” (จิต, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 21 ธันวาคม 2548)

ในอดีตประเทศไทยไม่เคยมีนโยบายโดยตรงในเรื่องแรงงานต่างชาติ มีแต่แนวปฏิบัติเรื่องการควบคุมการทำงานของคนต่างชาติ ที่ตั้งอยู่บนระบบความคิดต้องสงวนอาชีพบางอย่างไว้ให้คนไทยทำ เริ่มจากการประกาศคณะปฏิวัติฉบับที่ 322 กำหนดให้คนต่างชาติที่ต้องการทำงาน ต้องขอ ใบอนุญาตจากกรมแรงงานก่อน ต่อมาในปี พ.ศ.2521 มีการตราพระราชบัญญัติการทำงานของคน ต่างด้าวมาบังคับใช้ โดยมีประกาศแนบท้ายสงวนอาชีพและวิชาชีพสำหรับคนไทยไว้จำนวนรวม 36 อาชีพ รวมถึงงานกรรมกรใช้แรงงานด้วย ซึ่งหลังจากนั้นก็ได้มีการกำหนดไว้อย่างชัดเจนใน มาตรา 12 ของพระราชบัญญัติคนเข้าเมือง พ.ศ.2522 ว่า ไม่อนุญาตให้คนต่างด้าวเข้ามาเป็นกรรมกร ในประเทศ (กฤตยา อาชวนิจกุล, 2545: 28)

จนกระทั่งเกิดสถานการณ์การหลั่งไหลเข้ามาของแรงงานต่างชาติผิดกฎหมายจากประเทศเพื่อนบ้าน เช่น ลาว พม่า กัมพูชา ตั้งแต่หลังปี พ.ศ.2531 เป็นต้นมา ประกอบกับเกิดความต้องการจ้างแรงงานระดับล่างจำนวนมากในยุคเริ่มต้นของเศรษฐกิจพอเพียง ทำให้มีการเรียกร้องและกดดันรัฐบาลให้อนุญาตให้มีการจ้างแรงงานต่างชาติได้ ถึงแม้ตามตัวบทกฎหมายไทยแล้ว จะไม่สามารถจ้างแรงงานต่างชาติมาทำงานระดับล่างได้เลย แต่รัฐบาลจำเป็นต้องหันมาใช้นโยบายที่ยืดหยุ่นขึ้น โดยอาศัยอำนาจตามมาตรา 17 แห่งพระราชบัญญัติคนเข้าเมือง พ.ศ. 2522 เปิดนโยบาย “ผ่อนผัน” ให้บุคคลที่มีสถานะเป็นผู้หลบหนีเข้าเมืองโดยผิดกฎหมายสามารถทำงานในลักษณะชั่วคราวตามเงื่อนไขที่รัฐบาลกำหนด ซึ่งมีการออกเป็นมติคณะรัฐมนตรีประกาศผ่อนผัน และวางแนวทางการปฏิบัติการอนุญาตจดทะเบียนแรงงานต่างชาติผิดกฎหมายเป็นรายปีนับตั้งแต่ปี พ.ศ.2535 (กฤตยา อาชวนิจกุล, 2545: 28) ซึ่งผ่อนผันให้มีการจ้างแรงงานต่างชาติเฉพาะผู้ผลิตสินค้าชุมชนพม่าหรือผู้หลบหนีเข้าเมืองจากพม่า ส่วนการผ่อนผันการจ้างแรงงานต่างชาติ 3 ประเทศคือ พม่า กัมพูชา และลาว เริ่มมีมติคณะรัฐมนตรีในปี พ.ศ.2539

4.2 ชุมชนแรงงานพม่า: สภาพที่พักอาศัยของแรงงานเด็กต่างชาติในกิจการประมงต่อเนื่อง

ผลการศึกษาพบว่าที่พักของแรงงานเด็กต่างชาติ ในชุมชนแรงงานพมานั้นอาศัยอยู่อย่างหนาแน่น ส่วนใหญ่ มีลักษณะเป็นอาคาร โดยแต่ละอาคารมีขนาดตั้งแต่ 2-5 ชั้น มีห้องแบ่งให้เช่า โดยอาคารขนาดใหญ่ ที่มีขนาด 5 ชั้นนั้น จะมีห้องพักประมาณ 30-40 ห้องต่อ 1 ชั้น ในแต่ละห้องจะมีผู้พักอาศัยรวมกันตั้งแต่ 4-10 คน และพบว่าบางห้องที่มีคนอาศัยอยู่ประมาณ 10 คนจะมีการดำเนินกิจกรรมที่หลากหลาย ภายในห้องพัก เช่น การปรุงอาหาร ซักผ้า รีดผ้า เลี้ยงเด็ก ดูทีวี การพักผ่อนของแรงงานที่เพิ่งกลับจากการทำงาน

นอกจากนี้ ยังพบว่าแรงงานเด็กต่างชาติส่วนใหญ่จะพักอยู่กับญาติพี่น้องของตน (ร้อยละ 45) รองลงมาคือพักอยู่กับพ่อแม่ (ร้อยละ 33.9) ในขณะที่มีแรงงานเด็กบางส่วนที่พักอยู่ห้องพักที่นายจ้างจัดให้โดยคิดค่าเช่าเดือนละ 100 บาท (ร้อยละ 9.6) ซึ่งเมื่อพิจารณาข้อมูลการศึกษาเพิ่มเติมพบว่าแรงงานเด็กส่วนใหญ่จะเช่าห้องพักอยู่รวมกันหลายคน โดยอยู่รวมกันตั้งแต่ 2 คนไปจนถึง 10 คนต่อห้องพัก 1 ห้อง (ร้อยละ 97.3) นอกจากนี้พักอยู่ 2 คนกับคู่ครอง (ร้อยละ 1.2) และพักอยู่คนเดียว (ร้อยละ 1.5) สำหรับอัตราค่าเช่าห้องพักมีตั้งแต่ราคา 500-5,000 บาทตามขนาดของห้องพัก โดยจำนวนผู้พักอาศัยนั้นจะแตกต่างกันไปตามขนาดของห้องพักและความสามารถทางการเงิน ทั้งนี้การที่มีจำนวนคนที่มากขึ้น ก็สามารถทำให้แรงงานเด็กต่างชาติเหล่านี้สามารถประหยัดค่าใช้จ่ายส่วนนี้ลงได้อีกมาก แหล่งที่พักอาศัยของแรงงานเด็กกลุ่มนี้ส่วนใหญ่จะอยู่ใกล้แหล่งที่ตนทำงานอยู่

สำหรับบางห้องที่มีผู้พักอาศัยไม่มากนัก (4-5 คน) ก็จะมีการจัดการภายในห้องพักอย่างเป็นระเบียบขึ้น ไม่ว่าจะเป็นการกั้นห้องพักให้เป็นสัดส่วน โดยตู้เสื้อผ้า การจัดให้มีมู่ลี่สำหรับ

ปรุงอาหาร ดูทีวี ที่เป็นระเบียบ นอกจากนี้จากการสังเกตยังพบว่ายังมีที่พักอาศัยที่มีลักษณะเป็นห้องแถวแบ่งให้เช่าด้วย โดยกลุ่มนี้ส่วนใหญ่จะเป็นแรงงานระดับหัวหน้า และอยู่กันเป็นครอบครัวใหญ่ ค่าเช่าประมาณ 5,000 บาทต่อเดือน โดยเฉลี่ยกันออกตามจำนวนคนที่อาศัยอยู่ในบ้าน พบว่ากลุ่มนี้จะมีสภาพที่พักอาศัยที่ดีที่สุด มีการจัดของใช้ในบ้านอย่างมีระเบียบ ห้องน้ำสะอาด

ตัวอย่าง เช่น

“เช่าห้องร่วมกับเพื่อนๆ และญาติรวม 8 คน มีทั้งผู้หญิงและผู้ชาย บางคนเป็นแฟนกันก็อยู่รวมกันในห้องนี้ แบ่งห้องกันกับตู้เสื้อผ้า ห้องเช่าราคา 5,000 บาท ออกเงินค่าห้องคนละ 650 บาท ค่าน้ำ ค่าไฟ แยกอีก แต่ไม่เกินเดือนละ 800 บาท...” (อาร์ม, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 27 พฤศจิกายน 2548)

“ถ้าเป็นวันหยุดไม่อยากจะอยู่ในห้องเลย เพราะคนอยู่เยอะและร้อนมาก... วันธรรมดาบางคนกลางคืนก็จะออกไปทำงานก็เหนื่อย.....แต่ถ้าได้ร้องไห้เสียงดัง ก็นอนไม่หลับ....แต่ก็จำเป็นเพราะอยากประหยัดเงิน...ห้องเช่าราคา 3, 500บาทต่อเดือน ...ยังไม่รวมค่าน้ำค่าไฟ...เดือนละประมาณ 400 บาท ต่อคน...” (นิ, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 27 พฤศจิกายน 2548)

ข้อค้นพบอีกประการหนึ่งที่สำคัญคือ การที่แรงงานเด็กต่างชาติอยู่รวมกันอย่างหลากหลายนี้ พบว่ามีแรงงานเด็กต่างชาติเพศชายบางคนใช้เวลาว่างจากการทำงาน รวมกลุ่มกันดู วิดีโอ สื่อลามก ซึ่งอาจดูแล้วไม่ใช่ปัญหาที่ใหญ่โตมากนัก แต่ในทางกลับกันพฤติกรรมเหล่านี้ อาจส่งผลก่อให้เกิดปัญหาอาชญากรรม การถูกข่มขืน ขึ้นได้หากปัญหานี้ยังไม่ได้รับการแก้ไข

สภาพความเป็นอยู่โดยรวมนับว่าอยู่ในระดับที่ไม่เลวร้ายนัก หากแต่ก็ไม่จัดว่าอยู่ในสภาพที่ดี การต้องเช่าห้องพักอยู่รวมกันทำให้ไม่มีความเป็นส่วนตัว และในเวลาเดียวกันก็ใช้เวลาว่างไปในทิศทางไม่สร้างสรรค์ ซึ่งเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้แรงงานเด็กเหล่านี้มีปัญหาด้านเพศติดตามมาในบางกลุ่มที่มั่วสุมทางเพศ ทำให้เกิดปัญหาดังครครษ์ แต่ไม่พร้อมที่จะดูแลเลี้ยงดูบุตร ต้องพึ่งพาการทำแท้ง ด้วยวิธีทำกันเอง หรือไปหาหมอเถื่อน อันจะนำไปสู่ปัญหาสังคมในอีกหลายๆ ด้าน

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตัวอย่างสภาพที่พักอาศัยของแรงงานเด็กต่างชาติ

4.3 สภาพการทำงานของแรงงานเด็กต่างชาติ

นโยบายของรัฐบาลไทยต่อแรงงานต่างด้าว ตามพระราชบัญญัติคุ้มครองแรงงาน พุทธศักราช 2541 เป็นกฎหมายที่ใช้บังคับครอบคลุมถึงแรงงานทุกคนไม่ว่าสัญชาติหรือเชื้อชาติใด หากเป็นแรงงานต่างชาติไม่ว่าจะเข้าเมืองมาโดยถูกต้องตามกฎหมายหรือไม่ก็ตาม และมีใบอนุญาตทำงานหรือไม่ แรงงานเหล่านั้นย่อมได้รับค่าตอบแทนและสิทธิประโยชน์ตามกฎหมายคุ้มครองแรงงานอย่างเท่าเทียมกัน

นอกจากนี้ยังได้มีการระบุถึงสิทธิแรงงานต่างด้าวผิดกฎหมายตามปฎิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนได้ระบุไว้ดังนี้

ข้อ 5 บุคคลใดจะถูกบังคับให้เป็นทาสหรืออยู่ภาวะจำยอมใด ๆ มิได้ การเป็นทาสและการค้าทาสจะมีไม่ได้ในทุกรูปแบบ

ข้อ 23 (2) บุคคลมีสิทธิในการรับค่าตอบแทนเท่ากันสำหรับการทำงานที่เท่ากัน โดยไม่มีการเลือกปฏิบัติใดๆ

(3) บุคคลผู้ทำงานมีสิทธิในรายได้ซึ่งยุติธรรม และเอื้อประโยชน์เพื่อประกันสำหรับตนเองและครอบครัวให้การดำรงชีวิตมีค่าควรแก่ศักดิ์ศรีของมนุษย์ และถ้าจำเป็นก็ชอบที่จะได้รับความคุ้มครองทางสังคมอื่นๆ เพิ่มเติม

ข้อ 24 บุคคลมีสิทธิในการพักผ่อนและเวลาว่าง รวมทั้งการจำกัดเวลาทำงานที่ชอบด้วยเหตุผล และมีวันหยุดครั้งคราวที่ได้รับค่าตอบแทน

ในขณะที่ปี 2545 ได้มีข้อตกลงความร่วมมือในการคุ้มครองการจ้างแรงงานพม่า ลาว และกัมพูชา ที่เข้ามาทำงานในประเทศไทย โดยจัดทำบันทึกความเข้าใจหรือ MOU (Memorandum of Understanding) ระหว่างรัฐบาลแห่งราชอาณาจักรไทยกับรัฐบาลแห่งสหภาพพม่า รัฐบาลแห่งสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว และรัฐบาลแห่ง สาธารณรัฐประชาธิปไตยกัมพูชา

สาระสำคัญของบันทึกความเข้าใจดังกล่าว คือ

1. การคุ้มครองอันสมควรของแรงงานทั้งสองฝ่าย โดยภาคีในประเทศผู้จ้างจะทำให้แน่ใจว่าจะคุ้มครองแรงงานตามที่ระบุในกฎหมายภายในประเทศนั้น

2. แรงงานของภาคีทั้งสองฝ่าย จะได้รับค่าจ้างและสิทธิประโยชน์อื่นๆ เท่ากับที่แรงงานท้องถิ่นได้รับบนพื้นฐานของหลักการ ไม่เลือกปฏิบัติและความเท่าเทียมกันทางเพศ

3. ข้อพิพาทใดระหว่างแรงงานกับนายจ้างในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการจ้างงานจะต้องได้รับการแก้ไข ยุติโดยหน่วยงานที่มีอำนาจหน้าที่ตามกฎหมายและระเบียบข้อจำกัดภายในประเทศผู้ว่าจ้าง

4. ภาคีจะต้องดำเนินการมาตรการที่จำเป็นภายในอาณาเขตของตนเพื่อป้องกันและปราบปรามการข้ามพรมแดนผิดกฎหมาย การค้าแรงงาน โดยมีขอบด้วยกฎหมาย(การค้าแรงงานเถื่อน) และการจ้างแรงงาน โดยมีขอบด้วยกฎหมาย

5. เงื่อนไขการจ้างแรงงานจะไม่เกิน 2 ปี หากจำเป็นอาจขยายออกไปอีกเป็นระยะเวลาอีก 2 ปี ไม่ว่ากรณีใดก็ตาม ระยะเวลาการจ้างแรงงานจะไม่เกิน 4 ปี เมื่อครบ 4 ปีให้ถือว่าเป็นการสิ้นสุดระยะเวลาการจ้างงาน

4.3.1 สภาพแวดล้อมและช่วงเวลาในการทำงาน

สภาพแวดล้อมในการทำงาน

โรงงานกิจการประมงต่อเนื่องที่แรงงานเด็กทำงานอยู่ ส่วนใหญ่มีขนาดโรงงานที่สอดคล้องกับจำนวนแรงงาน กล่าวคือไม่มีปัญหาในเรื่องความแออัดขัดเยียดในการทำงาน ส่วนใหญ่มีระบบการระบายอากาศที่ดี จะมีแค่ปัญหาเรื่องกลิ่นคาวจากอาหารทะเลเท่านั้นที่รบกวนแรงงานตลอดเวลา บางคนกล่าวว่าเริ่มชิน และไม่คิดว่าเป็นปัญหาแล้ว สำหรับอันตรายจากการใช้อุปกรณ์ที่เป็นเครื่องจักร ในการทำงานนั้นพบว่า ในโรงงานขนาดเล็กจะไม่มีการใช้เครื่องจักรในการทำงานเลย แต่สำหรับโรงงานขนาดใหญ่เช่นโรงงานบรรจุปลากระป๋องนั้นพบว่า มีระบบการจัดการความปลอดภัยที่ดีอยู่แล้ว และไม่เคยพบว่ามีแรงงานคนใดประสบอุบัติเหตุอันเกิดจากเครื่องจักรจากการทำงานเลย

จากการศึกษาพบว่า แรงงานเด็กต่างชาติที่ตกเป็นกลุ่มตัวอย่างร้อยละ 26.3 ทำงานในโรงงานขนาดเล็กที่มีคนงานไม่เกิน 30 คน ส่วนโรงงานขนาดใหญ่ซึ่งประกอบด้วยคนงานมากกว่า 30 คนขึ้นไปพบจำนวนร้อยละ 73.7 โรงงานที่แรงงานเด็กต่างชาติทำงานนั้นมีจำนวนคนงานในโรงงานตั้งแต่ 4 คนไปจนถึง 3,800 คน

ช่วงเวลาในการทำงาน

แม้ว่ากฎหมายแรงงานไม่ได้กำหนดความคุ้มครองที่ครอบคลุมแรงงานเด็กในกิจการประมงต่อเนื่องนี้ แต่ประเทศไทยในฐานะรัฐภาคีของอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิ จำเป็นต้องมีมาตรการและการดำเนินงานเพื่อให้ความคุ้มครองที่เหมาะสมและสอดคล้องกับ มาตรา 32 (ข) ที่กำหนดว่า

“กำหนดกฎเกณฑ์ที่เหมาะสมเกี่ยวกับจำนวนชั่วโมงและสภาพการทำงาน ฯลฯ”

การขยายความคุ้มครองดังกล่าว นอกจากจะเป็นการคุ้มครองสิทธิเด็กที่แรงงานเด็กต่างชาติพึงได้แล้ว ผู้วิจัยมองว่าการเป็นการควบคุมให้นายจ้างปฏิบัติตามกฎหมายคุ้มครองแรงงานอย่างเข้มงวดเรื่องสภาพการทำงานและสภาพการทำงานของแรงงานเด็กต่างชาติด้วยเช่นเดียวกัน

กฎหมายคุ้มครองแรงงาน พ.ศ. 2541 มีการกำหนดความคุ้มครองเกี่ยวกับชั่วโมงการทำงานและเวลาพักสำหรับแรงงานเด็ก โดยกำหนดให้นายจ้างให้ลูกจ้างซึ่งเป็นเด็กอายุต่ำกว่าสิบแปดปีทำงานในระหว่างเวลา 22.00 นาฬิกา ถึงเวลา 6.00 นาฬิกา (มาตรา 47)

นอกจากนั้น กฎหมายยังได้กำหนดให้ลูกจ้างเด็กได้มีเวลาพักตามปกติเช่นเดียวกับลูกจ้างคนอื่นๆ โดยนายจ้างต้องจัดเวลาพักให้แก่ลูกจ้างเด็กไม่น้อยกว่า 1 ชั่วโมงติดต่อกันหลังจากที่ลูกจ้างทำงานมาแล้วไม่เกินสี่ชั่วโมง แต่ในสี่ชั่วโมงนั้นให้ลูกจ้างซึ่งเป็นเด็กได้มีเวลาพักตามที่กฎหมายกำหนดด้วย (มาตรา 46)

สำหรับข้อมูลเรื่องเวลาการทำงานพบว่า แรงงานเด็กส่วนใหญ่มีชั่วโมงการทำงานต่อวันคือวันละ 12 ชั่วโมง (ร้อยละ 22.9) แรงงานเด็กที่ทำงานน้อยกว่าหรือเท่ากับวันละ 6 ชั่วโมง มีอยู่เพียงร้อยละ 10.6 และทำงานเกินกว่าเวลาที่กฎหมายกำหนด (มากกว่าวันละ 6 ชั่วโมง) อยู่ร้อยละ 89.4 นอกจากนี้ยังพบว่ายังมีแรงงานส่วนใหญ่ (ร้อยละ 73.2) เคยทำงานระหว่างเวลา 22.00-06.00 น. โดยพบว่าช่วงเวลาที่แรงงานเด็กส่วนใหญ่เริ่มทำงานคือช่วง เวลา 01.00-01.59 (ร้อยละ 13.3) จากการศึกษาเพิ่มเติมพบว่าช่วงเวลานี้เป็นเวลาที่เรือประมงส่วนใหญ่จะเข้ามาเทียบที่ท่าเรือ งานจึงเข้ามามาก ไม่ว่าจะเป็นการแปรรูปอาหารทะเล หรือการซื้อขาย เพราะแม่ค้าจะเข้ามาซื้อสินค้ามากที่สุดในช่วงเวลานี้เพื่อที่จะได้ของทะเลสดๆ แรงงานเด็กส่วนหนึ่งจึงจำเป็นต้องเริ่มงานช่วงเวลานี้ ส่วนเวลาที่เลิกงานส่วนใหญ่คือช่วงเวลา 08.00-08.59 น. (ร้อยละ 14.7) เนื่องจากเป็นช่วงของการสิ้นสุดการซื้อขายที่มากที่สุดของช่วงเช้า โดยแรงงานกลุ่มนี้จะใช้เวลาในช่วงกลางวันในการพักผ่อน

โดยสรุป แรงงานเด็กต่างชาติส่วนใหญ่ทำงานมากกว่า 12 ชั่วโมงต่อวัน เป็นการทำงานที่เกินกว่าเวลาที่กฎหมายกำหนดสำหรับลูกจ้างคือ ไม่เกินวันละ 6 ชั่วโมง ลักษณะการทำงานอย่างยาวนานดังกล่าว ส่วนหนึ่งเป็นความสมัครใจของเด็กเอง เนื่องจากส่วนใหญ่ได้รับค่าจ้างแรงงานจากจำนวนผลงานที่ได้ การหยุดพักจึงทำให้สูญเสียรายได้ ดังนั้น จึงสังเกตเห็นได้อย่างชัดเจนว่าแรงงานเด็กต่างชาติ มักจะทำงานอย่างขะมักเขม้นเพราะต้องทำงานแข่งกับเวลา โดยไม่คำนึงถึงความเหมาะสมต่อสภาพร่างกายและความเป็นเด็กของตนเอง

นอกจากนี้มีแรงงานเด็กต่างชาติที่ทำงานกะกลางคืนอยู่มากกว่าครึ่งหนึ่งของกลุ่มตัวอย่างที่พบทั้งหมด ทั้งนี้เนื่องจากการทำงานในกิจการประมงต่อเนื่องหลายประเภท เช่น ซื้อขายกุ้งและปลา คัดแยกประเภทและขนาดของปลามีเวลาเริ่มทำงานและเลิกทำงานขึ้นกับจำนวนสินค้าในแต่ละวันและช่วงเวลาในการเดินทางมาถึงของสินค้า ซึ่งส่วนใหญ่เรือประมงที่นำสินค้าจะมาถึงในช่วงเวลากลางคืนประมาณเวลา 01.00-02.00 น. ดังนั้นแรงงานเด็กต่างชาติที่ต้องการมีรายได้มากขึ้นจึงยอมทำงานทั้งในกะกลางวันและกะกลางคืนที่มีสินค้าเข้ามา

ตัวอย่างเช่น

“พี่ชายออกไปทำงานตอนดึก เพราะเรือเข้าตอนตี 1 กลับมาตอนตี 4 ... มานอน ออกไปแกะกุ้งต่อตอน 9 โมงเช้า...เลิกงาน 7 โมง (1ทุ่ม)...พี่ชายหนูทำงานทุกวันไม่มีวันหยุด.....หนูไปทำงาน (แกะกุ้ง) ตอนแปดโมงเช้า เลิกตอน ห้าโมงเย็น แล้วกลับมาทำกับข้าวให้พี่.....” (ลิษา, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 14 ธันวาคม 2548)

โดยสรุปปัญหาที่แรงงานเด็กต่างชาติในกิจการประมงต่อเนื่องส่วนใหญ่ต้องเผชิญ คือ การทำงานในลักษณะที่คล้ายๆ กันในเวลานาน ติดต่อกันเป็นเวลาหลายชั่วโมงต่อวัน ในอิริยาบถเดิมๆ ซึ่งจัดอยู่ในรูปแบบที่เลวร้ายที่สุดของการใช้แรงงานเด็กตามอนุสัญญาฉบับที่ 182 เนื่องจากเข้าข่ายการใช้แรงงานในลักษณะงานภายใต้สภาวะยากลำบากเป็นพิเศษ คือ งานที่ต้องทำต่อเนื่องเป็นเวลานานหรืองานที่ต้องทำในเวลากลางคืน ซึ่งลักษณะงานประเภทนี้จะพบมากในทุกประเภทงาน

ที่มีแรงงานเด็กต่างชาติทำอยู่ โดยเฉพาะในงานประมงต่อเนื่อง ซึ่งจากผลการศึกษาพบว่า แรงงานเด็กต่างชาติต้องประสบกับปัญหาดังกล่าว ซึ่งมีแนวโน้มเป็นอันตรายต่อสุขภาพอนามัยของตัวแรงงานเด็กต่างชาติ หากทำอย่างต่อเนื่องในระยะยาว อีกทั้งส่งผลต่อพัฒนาการทางร่างกายของเด็ก ตัวอย่างสภาพปัญหาของแรงงานเด็กต่างชาติที่เป็นผลมาจากลักษณะการทำงาน เช่น แรงงานบาง คนต้องยืนแคะกุ้งเป็นเวลาหลายชั่วโมง มือต้องสัมผัสกับน้ำตลอดเวลา สำหรับบางคนที่ไม่ได้ใช้ถุงมือป้องกันอันตรายก็จะเสี่ยงต่อการเป็นโรคมือเปื่อย บางคนต้องยืนอยู่บนพื้นที่เจิ่งนองโดยไม่ใส่ รองเท้าบูทก็เสี่ยงต่อการเป็นโรคเท้าเปื่อยเช่นเดียวกัน นอกจากนี้ยังพบว่า มีแรงงานเด็กบางคนที่ต้อง ทนน้ำหลังขดหลังแข็งบนม้านั่งขนาดเล็กๆ ติดต่อกันเป็นเวลาหลายชั่วโมง ซึ่งพฤติกรรมเหล่านี้ เสี่ยงต่อการเป็นโรคปวดหลังก่อนวัยอันควร

ดังนั้นแม้จะมีทั้งนโยบาย พระราชบัญญัติและกฎหมายที่คุ้มครองถึงการควบคุมดูแลสภาพ การทำงานของแรงงานเด็กให้ทำงานในสภาพที่เหมาะสมกับวัยของเด็ก หากแต่ตามข้อค้นพบ พบว่าสภาพการทำงานของเด็กต่างชาติไม่จัดอยู่ในสภาพที่เหมาะสมแต่อย่างใด

4.3.2 ค่าจ้างและสวัสดิการที่ได้รับ

กระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคมได้กำหนดค่าจ้างแรงงานขั้นต่ำของแรงงานในพื้นที่ จังหวัดสมุทรสาคร 181 บาทต่อวัน ซึ่งแรงงานเด็กต่างชาติด้อยมได้รับการคุ้มครองตามกฎหมาย แรงงานให้ได้รับค่าจ้าง ไม่น้อยกว่าอัตราค่าจ้างขั้นต่ำที่กำหนดไว้

ซึ่งสาระสำคัญของการคุ้มครองการใช้แรงงานเด็ก ในพระราชบัญญัติคุ้มครองแรงงาน พ.ศ. 2541 ได้กำหนดความคุ้มครองเกี่ยวกับการจ่ายค่าจ้างให้กับลูกจ้างเด็กว่า ห้ามมิให้นายจ้างจ่าย ค่าจ้างของลูกจ้างเด็กให้กับบุคคลอื่นนอกจากเด็ก และห้ามมิให้นายจ้างนำเอาเงินที่ได้จ่ายให้กับ พ่อแม่หรือผู้ปกครองของเด็กล่วงหน้าก่อนมีการจ้างมาหักจากค่าจ้างของเด็ก การให้ความคุ้มครอง ให้นายจ้างจ่ายค่าจ้างกับลูกจ้างเด็กโดยตรงเพื่อป้องกันปัญหาการเอารัดเอาเปรียบแรงงานเด็กจาก การที่จ่ายค่าจ้างล่วงหน้า หรือจ่ายค่าตัวเด็กให้กับพ่อแม่หรือผู้ปกครองไปก่อน เมื่อเด็กไปทำงาน กลับไม่ได้ค่าจ้าง แต่เป็นการทำงานภายใต้เงื่อนไขของการชดใช้หนี้แทนซึ่งไม่แตกต่างจากการนำ เด็กไปขายเป็นทาสหรือการใช้แรงงานเยี่ยงทาสนั่นเอง ปัญหานี้พบได้บ่อยครั้งในกรณีของแรงงาน เด็กต่างชาติที่เข้ามาโดยขบวนการค้ามนุษย์

นอกจากนี้ กฎหมายคุ้มครองแรงงานได้ขยายขอบเขตการคุ้มครองไปยังลูกจ้างที่อยู่ในภาค เศรษฐกิจนอกระบบ บางประเภทงานด้วย คือ ธุรกิจที่จ้างแรงงานแบบเหมาค่าแรงงาน และงานรับ ใช้ในบ้าน โดยในกรณีแรกนั้นมีการเพิ่มหลักการใหม่ของคำว่า “นายจ้าง” ให้ครอบคลุมถึงกรณีจ้าง งานแบบรับเหมาค่าแรง เพื่อป้องกันการหลีกเลี่ยงความเป็นนายจ้างของผู้ประกอบกิจการประเภท ดังกล่าว ซึ่งระบุไว้ในมาตรา 5(3) ว่า

“ในกรณีผู้ประกอบกิจการได้ว่าจ้างด้วยวิธีเหมาค่าแรง โดยมอบให้บุคคลหนึ่ง บุคคลใด รับช่วงไปควบคุมดูแลการทำงานและรับผิดชอบจ่ายค่าจ้างให้แก่ลูกจ้างอีกทอด

หนึ่งก็ดี มอบหมายให้บุคคลหนึ่งบุคคลใดเป็นผู้จัดหาลูกจ้างมาทำงาน อันมิใช่การประกอบธุรกิจจัดหางานก็ดี โดยการทำงานนั้นเป็นส่วนหนึ่งส่วนใดหรือทั้งหมดในกระบวนการผลิตหรือธุรกิจในความรับผิดชอบของผู้ประกอบกิจการ ให้ถือว่าผู้ประกอบกิจการเป็นนายจ้างของลูกจ้างดังกล่าวด้วย”

เพราะฉะนั้น ทั้งลูกจ้างเด็กและผู้ใหญ่ในกระบวนการจ้างงานแบบเหมาค่าแรง ที่เจ้าของกิจการได้แบ่งงานบางส่วนในกระบวนการผลิต หรือธุรกิจในความรับผิดชอบ ให้บุคคลอื่นจัดหาเฉพาะลูกจ้างเข้ามาทำงาน โดยใช้วัตถุดิบ อุปกรณ์เครื่องมือในการทำงานของเจ้าของกิจการทั้งสิ้น โดยเจ้าของกิจการจะจ่ายค่าแรงเหมาให้ผู้จัดหาลูกจ้างไปแบ่งจ่ายกันเอง ซึ่งผู้ที่ได้รับประโยชน์จากการทำงานของลูกจ้าง โดยตรงคือ เจ้าของกิจการ ดังนั้น จึงต้องรับผิดชอบในฐานะนายจ้างของลูกจ้างที่มีผู้จัดหาทำงานด้วย (บัณฑิตย์ ธนชัยเศรษฐวุฒิ, 2542: 51)

จากผลการศึกษาเรื่องค่าจ้างแรงงานเด็กต่างชาติส่วนใหญ่จะได้รับค่าจ้างในอัตราค่าแรงขั้นต่ำ คือวันละ 181 บาท ค่าแรงขั้นต่ำที่แรงงานเด็กต่างชาติได้รับนี้จะไม่แตกต่างจากที่แรงงานต่างชาติผู้ใหญ่ได้รับ ซึ่งพบว่าแรงงานเด็กต่างชาติจะได้รับค่าจ้างตั้งแต่ 70 บาท จนถึง 300 บาทต่อวัน รายได้เฉลี่ยของแรงงานเด็กต่างชาติกลุ่มนี้คือ 193 บาทต่อวัน และนายจ้างจะจ่ายเงินให้เด็กโดยตรง ถึงแม้มาทำงานกับพ่อแม่ แต่นายจ้างจะแยกจ่ายให้กับเด็กตามปริมาณเท่าที่เด็กทำได้ ในอัตราค่าตอบแทนที่ไม่ต่างจากผู้ใหญ่ หรือพ่อแม่ของพวกเขา

ตัวอย่างเพิ่มเติม เช่น

“ถ้ากึ่งเยอะก็ต้องทำจนกึ่งหมด บางทีก็กำหนดเวลาที่แน่นอนไม่ได้แล้วแต่ช่วง ใครทำมากก็ได้มาก วันไหนมีกึ่งเยอะจะชอบ อยากทำให้ได้มากๆ จนบางวันก็ไม่ได้นอน...อยากได้เงินเยอะๆ ก็ต้องทำเยอะ...” (ริม, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 14 ธันวาคม 2548)

“ทำงาน โรงงานเดียวกับแม่ แกะกึ่งเหมือนกัน ได้ค่าจ้างเท่ากัน ...หนูรับเงินมาจากนายจ้าง ไม่ได้รับผ่านแม่”(นก, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 25 พฤศจิกายน 2548)

สถิติการเพิ่มเติมจากนายจ้างนั้นแรงงานเด็ก ส่วนใหญ่ระบุว่านายจ้างจัดบริการน้ำดื่มที่สะอาดให้เพียงพอ (ร้อยละ 60.9) จากการสัมภาษณ์เพิ่มเติมพบว่า สถานที่ทำงานที่ไม่มีการจัดบริการน้ำดื่มให้นั้น แรงงานจะต้องเตรียมน้ำดื่มมาจากบ้าน ซึ่งพบว่าส่วนใหญ่อยู่ในกลุ่มโรงงานขนาดเล็กและพบว่ามีสถานที่ทำงานส่วนใหญ่มีการให้บริการห้องน้ำห้องส้วมอย่างเพียงพอเช่นเดียวกัน (ร้อยละ 82.3) นอกจากนี้สำหรับสถานที่ทำงานที่ไม่มีการจัดบริการห้องส้วมให้นั้น (ร้อยละ 17.7) แรงงานจะต้องไปเข้าห้องส้วมที่ห้องพักของตน หรือเข้าห้องส้วมที่สถานที่ทำงานจัดเตรียมไว้ให้โดยต้องเสียค่าบริการครั้งละ 3 บาท

ตัวอย่างกรณีศึกษาเช่น “...ต้องเตรียมน้ำมาจากบ้าน เอาใส่ขวดมา...ที่สิ่งไม่มีน้ำให้ดื่ม...ห้องน้ำก็ต้องเสียค่าเช่าคนละ 3 บาท...เป็นห้องน้ำรวม ใช้ร่วมกันหลายสิ่ง ...” (แน, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 11 ธันวาคม 2548)

โดยสรุป นายจ้างหรือเจ้าของสถานประกอบการมักคำนึงถึงการจัดสวัสดิการเพื่ออำนวยความสะดวกหรือเพื่อประโยชน์ให้กับแรงงานต่างชาติด้านกายภาพมากกว่าด้านสังคม วัฒนธรรมและการพัฒนาจิตใจ อารมณ์ความรู้สึกของเด็ก ซึ่งการจัดสวัสดิการสำหรับแรงงานเด็กต่างชาติที่มีอยู่นั้น ยังไม่เพียงพอกับความต้องการและปริมาณของลูกจ้างทั้งหมดในสถานประกอบการ รวมถึงด้านคุณภาพของการจัดสวัสดิการยังไม่มีที่เหมาะสม ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่า นายจ้างหรือสถานประกอบการไม่ตระหนักและให้ความสำคัญกับการจัดสวัสดิการให้กับลูกจ้างในสถานประกอบการเท่าที่ควร โดยเฉพาะการจัดสวัสดิการสำหรับแรงงานเด็กต่างชาติสำหรับสวัสดิการที่นายจ้างจัดให้ นั้นพบว่า สถานที่ทำงานส่วนใหญ่มีการจัดบริการน้ำดื่มให้โดยแยกเป็นกระติกน้ำวางไว้ตามจุดต่างๆ ขึ้นอยู่กับจำนวนของพนักงานในแต่ละที่ โดยแต่ละกระติกจะมีแก้วน้ำวางไว้ 1-2 ใบ ส่วนบางโรงงานที่ไม่มีการจัดบริการน้ำดื่ม แรงงานบางคนก็จะนำน้ำดื่มใส่ขวดน้ำจากบ้านมาดื่มเอง ในส่วนห้องส้วมในโรงงานนั้นพบว่า โรงงานส่วนใหญ่มีห้องส้วมสำหรับพนักงาน แต่ไม่ค่อยสะอาดมากนัก มีกลิ่นเหม็น ชายและหญิงเข้าห้องน้ำร่วมกันแม้ว่าบางโรงงานจะมีการแบ่งแยกห้องน้ำชายหญิงก็ตาม โดยส่วนใหญ่จะเกิดขึ้นในโรงงานที่มีขนาดเล็กถึงระดับกลาง บางโรงงาน สำหรับโรงงานเล็ก ๆ นั้น แรงงานจะมีการหมุนเวียนกันทำความสะอาดกันเอง ซึ่งแตกต่างจากโรงงานใหญ่ๆ ที่จะมีแม่บ้านทำความสะอาด โดยเฉพาะ ซึ่งโรงงานเหล่านี้ห้องส้วมจะมีความสะอาด ปราศจากกลิ่นรบกวน

จากสภาพปัญหาดังกล่าว นอกจากแรงงานเด็กต่างชาติควรจะได้รับ การจัดสวัสดิการให้ เช่นเดียวกับแรงงานผู้ใหญ่ตามกฎหมายคุ้มครองแรงงานแล้ว การจัดสวัสดิการสำหรับแรงงานเด็กต่างชาติ ควรคำนึงถึง “ความเป็นเด็ก” ซึ่งหมายถึงการให้ความสำคัญให้พวกเขาได้รับสวัสดิการ ไม่ว่าจะเป็นด้านใดก็ตามเป็นอันดับแรก รวมถึงการจัดสวัสดิการในลักษณะสนับสนุนและส่งเสริมให้แรงงานเด็กต่างชาติได้รับการพัฒนาอย่างเหมาะสมกับวัย

4.3.3 ความปลอดภัยจากการทำงานและการคุ้มครองแรงงาน

ความปลอดภัยจากการทำงาน

ในส่วนของความปลอดภัยนั้นรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540

หมวด 3 มาตรา 31 ระบุว่า “บุคคลย่อมมีสิทธิ และเสรีภาพในชีวิตและร่างกาย การทรมาน ทารุณกรรม หรือการลงโทษประหารชีวิตตามที่กฎหมายบัญญัติ ไม่ถือว่าเป็นการลงโทษด้วยวิธีการ โหดร้ายหรือไร้มนุษยธรรมตามความในวรรคนี้”

“การจับกุม คุมขัง ตรวจค้นบุคคล หรือการกระทำใดอันกระทบต่อสิทธิ และเสรีภาพตามวรรคหนึ่ง จะกระทำมิได้เว้น แต่โดยอาศัยอำนาจตามบัญญัติแห่งกฎหมาย”

มาตรา 53 เด็ก เยาวชน และบุคคลในครอบครัว มีสิทธิได้รับความคุ้มครองโดยรัฐจากการ ใช้ความรุนแรง และปฏิบัติการอันไม่เป็นธรรม (อ้างถึงใน ยุพาวดี ปะทะ โน, 2545: 24)

การให้ความคุ้มครองเกี่ยวกับความปลอดภัย ที่ทำงานเป็นเรื่องสำคัญที่ต้องดูแลให้ความคุ้มครองแก่เด็กเป็นพิเศษมากกว่าผู้ใหญ่ เนื่องจากเด็กอยู่ในวัยที่กำลังเจริญเติบโตทั้งร่างกายและจิตใจ จึงจำเป็นที่จะต้องดูแลไม่ให้ได้ผลร้ายจากการทำงาน ไม่ว่าจะเนื่องมาจากลักษณะสภาพของงานที่ทำ สถานที่ทำงาน อย่างในกรณีแรงงานเด็กต่างชาติในกิจการประมงต่อเนื่องย่อมต้องคำนึงถึงการจัดสภาพแวดล้อมที่เหมาะสม รวมถึงความปลอดภัยในการทำงานสำหรับแรงงานเด็ก

ประเทศไทยนอกจากกำหนดมาตรการที่เกี่ยวกับประเภทของงานและสถานที่ที่ห้ามเด็กทำงานเอาไว้ ยังได้กำหนดมาตรการความปลอดภัยอาชีวอนามัย และสภาพแวดล้อมในการทำงาน โดยเฉพาะกำหนดให้มีการตรวจสุขภาพร่างกายของเด็กทั้งก่อนการทำงานและในขณะที่ทำงานแล้ว และต้องมีการตรวจสุขภาพเป็นประจำสม่ำเสมอ ทั้งนี้เพื่อให้สอดคล้องกับอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก มาตรา 27 ที่ว่า

“รัฐภาคียอมรับในสิทธิของเด็กที่จะได้รับมาตรฐานสาธารณสุขที่สูงที่สุดเท่าที่จะทำได้ และสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับการบำบัดรักษาความเจ็บป่วย และการฟื้นฟูสุขภาพ รัฐภาคีจะพยายามดำเนินการที่จะประกันว่าไม่มีเด็กคนใดถูกลิดรอนสิทธิในการรับบริการดูแลสุขภาพเช่นนั้น”

ผลการศึกษาค้นคว้าพบว่า ในเรื่องการจัดตรวจสุขภาพปีละครั้งนั้น โรงงานส่วนใหญ่มีการจัดตรวจสุขภาพอย่างน้อยปีละครั้งให้แก่แรงงาน (ร้อยละ 88.9) เป็นที่น่าสังเกตว่าแรงงานเด็กส่วนใหญ่ไม่มีใครเคยได้รับบาดเจ็บหรือได้รับอันตรายจากการทำงานถึงขั้นร้ายแรง แม้ว่าจะมีแรงงานบางส่วนที่ทำงานในโรงงานอุตสาหกรรมขนาดใหญ่และทำงานอยู่กับเครื่องจักร เช่น การบรรจุปลากระป๋อง (ร้อยละ 2.7) ก็ตาม การบาดเจ็บของกลุ่มตัวอย่างนั้นมีเพียงการบาดเจ็บเล็กน้อย เช่น บาดเจ็บจากการแคะกุ้ง (กรีกุ้งแทงมือ) คันมือจากการทำงานอยู่กับอาหารทะเลเป็นเวลานาน เป็นต้น ทั้งนี้ยังพบว่าสถานทำงานส่วนใหญ่ให้บริการปฐมพยาบาลเบื้องต้น (ร้อยละ 52.6) อยู่ในโรงงานด้วย สำหรับการจัดอุปกรณ์ป้องกันอันตรายในที่ทำงานพบว่า โรงงานส่วนใหญ่ไม่มีการจัดอุปกรณ์ป้องกันอันตรายให้กับแรงงานเด็ก (ร้อยละ 70.8) แต่มีการบังคับให้ใช้อุปกรณ์ป้องกันอันตรายถึงร้อยละ 90.4 จากการศึกษาเพิ่มเติมพบว่า โรงงานส่วนใหญ่จะมีการขายอุปกรณ์ป้องกันอันตรายเหล่านี้ให้กับคนงานของตน ซึ่งได้แก่ ถุงมือไว้สำหรับป้องกันอันตรายจากการโดนส่วนมีคมของสัตว์ทะเล หรือป้องกันโรคมือเปื่อยจากการหยิบจับของเย็นและแช่อยู่ในน้ำเป็นเวลานาน (คู่ละ 3-5 บาท) ผ้าปิดจมูกไว้สำหรับป้องกันการสูดดมกลิ่นคาวจากอาหารทะเลที่ต้องได้กลิ่นติดต่อกันเป็นเวลานาน (ผืนละ 15-20 บาท) ผ้ากันเปื้อนไว้สำหรับป้องกันสิ่งสกปรกจากคาวเลือดคาวปลา ติดเสื้อผ้า (ผืนละ 20-30 บาท) รองเท้าบูท ใส่เพื่อป้องกันโรคเท้าเปื่อยจากการแช่เท้าอยู่ในน้ำเป็นเวลานาน (คู่ละ 50-60 บาท) ซึ่งการบังคับใช้อุปกรณ์ในการทำงานก็เหมือนเป็นการบังคับให้ซื้ออุปกรณ์เหล่านี้จากทางโรงงานไปในตัว

ตัวอย่างเช่น

“โรงงานให้อุปกรณ์ป้องกันอันตรายตอนเริ่มทำงานมา 1 ชุด ถ้าเสียหรือพังก็ต้องซื้อใหม่เอง ถูจะมีจะต้องซื้อบ่อยสุด ... ที่โรงงานมีขายคู่ละ 3 บาท” (เลน, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 14 ธันวาคม 2548)

“...โรงงานไม่มีอุปกรณ์ให้ ต้องหาซื้อเอง ... ใซ้ก็ได้ไม่ใซ้ก็ได้ แต่ถ้าไม่ใซ้มือก็จะเป็ย และคันมาก โคนกึ่งแวงค้วย ... ถ้าเลื่อคออกจะแสบมาก...ส่วนมากจะใซ้ถูงมือกันทุกคน ” (นา, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 3 ธันวาคม 2548)

การคุ้มครองแรงงาน

พระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ.2546 มีเนื้อหาครอบคลุมการดูแลเด็กทุกด้านให้รอดพ้นจากการถูกข่มเหงรังแกไม่ว่าจะเป็นการทำร้ายร่างกาย จิตใจ ละเลยทอดทิ้งเด็ก ล่วงเกินทางเพศ และการแสวงหาประโยชน์โดยมิชอบจากเด็ก ซึ่งรวมถึงการบังคับใช้แรงงานอย่างไม่เป็นธรรม และการค้าเด็กไม่ว่าจะด้วยวัตถุประสงค์ใดก็ตาม จุดเด่นของกฎหมายฉบับนี้คือ การดำเนินการเพื่อผลประโยชน์สูงสุดของเด็ก และไม่ให้มีการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อเด็ก ซึ่งหมายถึงการคุ้มครองเด็กทุกคน ไม่ว่าจะเป็นเด็กไทยหรือเด็กต่างด้าว (สรรพสิทธิ์, คุมพ์ประพันธ์ และพวงค์ศรีจันทร์กุล, 2546: 27)

การประกาศใช้พระราชบัญญัติฉบับนี้ถือเป็นความก้าวหน้าในการให้ความคุ้มครองแรงงานเด็ก เนื่องจากพระราชบัญญัติฉบับนี้ทำให้เห็นถึงความสำคัญของการให้ความคุ้มครองและพัฒนาแรงงานเด็กในฐานะเด็กคนหนึ่ง นอกจากมุมของการเป็นแรงงานที่มุ่งเน้นเรื่องการทำงานและสภาพการทำงาน โดยมีบทบัญญัติให้นายจ้างมีฐานะเป็นผู้ปกครองของแรงงานเด็กด้วย ทำให้นายจ้างมีหน้าที่ต้องดูแลลูกจ้างเด็กตามที่กฎหมายกำหนดคนนอกเหนือจากการปฏิบัติตามพระราชบัญญัติการคุ้มครองแรงงานตาม พ.ศ. 2541 แล้ว

จากการลงพื้นที่และพูดคุยกับแรงงานเด็กพบว่าในส่วนของการละเมิดการล่วงละเมิดสิทธิเด็กในด้านอื่นๆ เช่นการถูกกักขังหน่วงเหนี่ยวจากการทำงานนั้น มีแรงงานที่เคยถูกกักขังหน่วงเหนี่ยวจากการทำงาน โดยการปิดประตูไม่ให้แรงงานออกจากโรงงานและบังคับให้ทำงานจนกว่างานจะเสร็จ จึงจะปล่อยให้กลับบ้าน (ร้อยละ 32.9) แรงงานที่เคยถูกทำร้ายร่างกายในขณะที่ทำงานเนื่องจาก ทำงานซ้ำ ทำงานเสียหาย คุยกัน ในระหว่างการทำงาน เป็นต้น (ร้อยละ 4.2) นอกจากนี้ก็โดนดูค่ว่ากล่าวตักเตือนเท่านั้น ทั้งนี้ยังไม่พบว่ามีแรงงานเด็กต่างชาติคนใดที่เคยถูกล่วงละเมิดทางเพศในระหว่างการทำงานเลย

นอกจากแรงงานเด็กต่างชาติต้องประสบกับปัญหาการทำงานเกินเวลาที่กฎหมายกำหนดแล้ว ยังมีการทำร้ายในขณะที่ทำงาน เนื่องจากทำงานซ้ำ ทำงานเสียหาย หรือพูดคุยกัน ในระหว่างการทำงาน รวมถึงมีการว่ากล่าวตักเตือนกัน ในบางกรณี อย่างไรก็ตาม ยังไม่พบว่ามีแรงงานเด็กต่างชาติคนใดเคยถูกล่วงละเมิดทางเพศในระหว่างการทำงานเลย

ตัวอย่าง เช่น

“พี่ที่เป็นคนคุมคนงานจะไม่ให้กลับบ้านถ้าทำงานไม่เสร็จ จะปิดประตูล็อกไว้ไม่ให้ออกไปไหน บางทีก็ได้โอ (โอ.ที: ค่าล่วงเวลา) บางทีก็ไม่ได้...” (ก๊ว, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 29 พฤศจิกายน 2548)

“เคยโดนนายจ้างตีตอนทำงาน เพราะแคะกุ้งช้ำ และมั่วคุยกับเพื่อน นายจ้างดุมาก บางครั้งก็โดนหักเงิน เพราะเค้าว่าทำกุ้งเสีย (กุ้งตัวขาด)...โดนค่าบ่อยมากกว่า” (คิว, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 7 ธันวาคม 2548)

จากข้อมูลที่ได้จากการสำรวจแบบสอบถามและการพูดคุยสัมภาษณ์ทำให้พอประเมินได้ว่า ในส่วนนี้ ผู้ประกอบการได้มีความตระหนักถึงกฎหมายในเรื่องการไม่ละเมิดสิทธิจากการทำงานของแรงงานเด็กต่างชาติอยู่พอสมควร อีกทั้งยังมีการเคารพในสิทธิเด็กตามที่ได้ระบุไว้พระราชบัญญัติคุ้มครองแรงงานเด็ก

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตัวอย่างสภาพการทำงานของแรงงานเด็กต่างชาติ

ล
จุฬา

4.4 ความต้องการบริการทางสังคม

ความต้องการบริการทางสังคมนั้น จำเป็นต้องพิจารณาตามความเหมาะสมกับพัฒนาการของเด็กว่า ในแต่ละวัยนั้นจำเป็นต้องได้รับสวัสดิการประเภทใด ในส่วนของสิทธิเด็ก อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก ได้ระบุข้อความที่เกี่ยวข้องดังนี้คือ

4.4.1 ความต้องการให้มีการจัดสอนหนังสือสำหรับเด็กต่างชาติ

อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก ค.ศ.1989

ข้อ 28 (1) รัฐภาคียอมรับสิทธิของเด็กที่จะได้รับการศึกษาและเพื่อให้สิทธิบังเกิดผลตามลำดับและบนพื้นฐานของโอกาสที่เท่าเทียมกัน

ตามที่อนุสัญญาสิทธิเด็กได้กำหนดมาตรฐานขั้นต่ำให้รัฐภาคีสมาชิกแห่งอนุสัญญาสิทธิเด็กมีพันธกรณีพึงปฏิบัติต่อเด็กทั้งหลาย และได้บัญญัติถึงสิทธิที่เด็กควรได้รับการคุ้มครอง (สถาบันกฎหมายอาญา, 2543: 1) นั้น การได้รับการศึกษาเป็นสิทธิอย่างหนึ่งที่แรงงานเด็กควรจะได้รับกล่าวคือ สิทธิที่จะได้รับการพัฒนา (Development Rights) เช่น สิทธิที่จะได้รับการศึกษา สิทธิที่จะได้รับการเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ เป็นต้น

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540

มาตราที่ 80 รัฐต้องคุ้มครองและพัฒนาเด็กและเยาวชน ส่งเสริมความเสมอภาคของหญิงและชาย เสริมสร้างและพัฒนาความเป็นปึกแผ่นของครอบครัว และความเข้มแข็งของชุมชน รัฐต้องสงเคราะห์คนชรา ผู้ยากไร้ ผู้พิการหรือทุพพลภาพและผู้ด้อยโอกาสให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีและพึ่งตนเองได้

เด็กและเยาวชนซึ่งไม่มีผู้ดูแล มีสิทธิได้รับการเลี้ยงดูและการศึกษาอบรมจากรัฐ ทั้งนี้ ตามกฎหมายบัญญัติ (อ้างถึงใน ยุพาวดี ปะทะ โน, 2545: 24)

ด้วยเหตุนี้อาจกล่าวได้ว่าแรงงานเด็กต่างชาติสมควรได้รับสิทธิในการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในฐานะที่เป็นมนุษย์คนหนึ่ง

สำหรับผลการศึกษาในครั้งนีพบว่าแรงงานเด็กต่างชาติส่วนใหญ่เลือกความต้องการให้มีการจัดสอนหนังสือสำหรับเด็กต่างชาติเป็นอันดับแรกมากที่สุด เห็นได้ชัดว่าบางคนต้องการใบรับรองการศึกษาเพื่อจะได้กลับไปเรียนต่อเมื่อกลับไปอยู่ประเทศพม่า บางคนต้องการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะอาชีพเพื่อหางานทำในปัจจุบันและและปรับตัวที่จะอยู่กับสังคมใหม่ในขณะที่พักอาศัยอยู่ในประเทศไทย ทั้งนี้บางส่วนเห็นว่าคนพม่าต้องการเรียนภาษาของตนเอง และเรียนภาษาไทยเพื่อใช้ขณะที่อยู่เมืองไทย และอีกส่วนหนึ่งมีความต้องการเรียนภาษาอังกฤษไว้เพื่อโอกาสต่างๆ เช่น ไปทำงานกับชาวต่างชาติ เป็นต้น ด้านเนื้อหาที่สนใจส่วนใหญ่จะเป็นการฝึกหัดวิชาชีพ เด็กผู้หญิงต้องการเรียนเสริมสวย ตัดเสื้อผ้า ส่วนแรงงานเด็กเพศชาย ต้องการเรียนด้านช่าง เช่น ช่างซ่อมเครื่องเรือ ช่างยนต์ ช่างซ่อมเครื่องใช้ไฟฟ้า เป็นต้น สำหรับความต้องการในด้านเวลาที่เหมาะสมสำหรับการเรียนนั้นแรงงานเด็กส่วนใหญ่คิดว่าเวลาที่เหมาะสมน่าจะเป็นวันหยุด (วัน

อาทิตย์) มากกว่าช่วงเวลาตอนเย็นของวันทำงานเนื่องจากต้องเหน็ดเหนื่อยจากการทำงานแล้ว โดยส่วนใหญ่ต้องการให้หน่วยงานหรือนายจ้างสนับสนุนออกค่าใช้จ่ายในการเรียนให้ บางคนยินดีออกค่าใช้จ่ายเองถ้าไม่แพงนัก

ตัวอย่าง เช่น

“อยากเรียนเสริมสวย เรียนตัดผ้า อยากกลับไปเปิดร้านที่พม่า ที่พม่าตัดเสื้อผ้ารายได้ดี คนพม่าเปิดร้านตัดเสื้อผ้าหลายคน...” (ลีนา, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 7 ธันวาคม 2548)

“อยากเรียนเป็นช่างซ่อมรถ ซ่อมเครื่องยนต์ อยากทำงานเป็นช่าง เงินดีกว่าที่ทำอยู่ (แกะ กุ้ง)...” (อ๊ต, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 8 ธันวาคม 2548)

ข้อค้นพบอีกประการหนึ่งสำหรับการจัดให้บริการทางด้านการศึกษาในพื้นที่นั้นพบว่า ในชุมชนที่มีชาวพม่าอาศัยอยู่ในแต่ละชุมชนจะมีพื้นที่สำหรับการเรียนหนังสืออยู่อย่างน้อยชุมชนละ 1 ที่ ซึ่งจัดการสอนโดยกลุ่มองค์กรเอกชนที่ทำงานร่วมกับชาวพม่าที่มีความรู้และได้รับการศึกษาในระดับหนึ่ง ซึ่งวิชาที่เรียนส่วนใหญ่เป็นกลุ่มวิชาสามัญ ที่สอนภาษาพม่า และพื้นฐานวิชาภาษาไทย แต่ในสภาพความเป็นจริงที่พบคือ สถานที่เรียนในบางชุมชนได้ถูกปิดตัวลง เนื่องจากเด็กส่วนใหญ่แม้มีความต้องการที่จะเรียนก็จริง แต่หากให้เลือกระหว่างการทำงานที่นำมาซึ่งรายได้กับการเรียนหนังสือ นั้น แรงงานเด็กต่างชาติส่วนใหญ่มีความต้องการที่จะทำงานมากกว่า

4.4.2 ความต้องการให้นายจ้างทำบัตรอนุญาตทำงานให้

นโยบายการเรื่องจัดการจำนวนแรงงานและการจัดทำใบอนุญาตการทำงานของแรงงานข้ามชาติ กล่าวถึงการจำกัดจำนวนแรงงานข้ามชาติให้มาจดทะเบียน โดยควบคุมจำนวนที่เหมาะสม ทำให้ภาคประมงต่อเนื่องขาดแรงงานที่จะเข้ามาทำงานอยู่ประมาณร้อยละ 50 โดยมีแรงงานที่ถูกกฎหมายและผิดกฎหมายเข้ามาทำงานอย่างละ ร้อยละ 50

ในเรื่องการขึ้นทะเบียน ทางสมาคมผู้ประกอบการแปรรูปอาหารทะเลได้เสนอข้อมูลไปถึงกระทรวงมหาดไทยว่าให้พิจารณาเรื่องการขึ้นทะเบียน 4 ข้อคือ

1. ให้รัฐบาลจัดระบบการนำเข้าแรงงานอย่างถูกต้องตามกฎหมาย
2. ในการขึ้นทะเบียน ถ้าจะใช้แบบต่อใบอนุญาตปีต่อปีก็ขอให้คำนึงถึงความจำเป็นหรือความต้องการของผู้ประกอบการอย่างเพียงพอ ถ้าใช้วิธีกำหนดเป็นโควตาโดยไม่ได้ดูความจำเป็นหรือสถานการณ์ที่เกิดขึ้นจริง สุดท้ายก็ไม่ตอบสนองต่อความต้องการของผู้ประกอบการอย่างแท้จริง
3. การพิจารณาเรื่องการขึ้นทะเบียนระหว่างปี ซึ่งที่ผ่านมาเคยมีการทำแค่ครั้งเดียว ที่มีขึ้นทะเบียนไปทั่วประเทศแล้วแต่ปรากฏว่าจำนวนไม่ถึงตามที่คณะรัฐมนตรีอนุมัติจึงจำเป็นต้องเปิดโควตารอบสอง ซึ่งเหตุการณ์เช่นนี้เกิดขึ้นแค่บางปีเท่านั้น
4. การขึ้นทะเบียนโดยพิจารณาถึงสภาพการเปลี่ยนย้ายงานได้ ซึ่งมีข้อพิจารณาจากคณะกรรมการบริหารแรงงานต่างด้าว (กบร.) แต่ในทางปฏิบัติอาจจะยังไม่มี การดำเนินการ

เท่าที่ควร ซึ่งจะมีคนงานส่วนหนึ่งที่ผิดกฎหมายหรือผิดระเบียบก็จะเป็นคนงานที่อยู่
ในทะเบียนแต่มีการย้ายสถานประกอบการแล้วไม่สามารถที่จะแจ้งเปลี่ยนย้ายนายจ้าง
ได้ก็เลยต้องกลายเป็นคนผิดกฎหมาย

ในภาคประมงทะเลนั้น สัดส่วนของจำนวนแรงงานที่มีบัตรถูกต้องที่ต้องทำงานบนเรือมี
เพียงร้อยละ 20 และถ้าไม่สามารถควบคุมหรือจัดการได้อย่างเหมาะสมก็จะมีผลกระทบของ
แรงงานอยู่เรื่อยๆ

สำหรับค่าใช้จ่ายที่ใช้ในการจดทะเบียน ตามมติคณะรัฐมนตรีวันที่ 28 สิงหาคม 2544
เห็นชอบตามแนวทางแก้ไขปัญหาแรงงานเด็กต่างชาติหลบหนีเข้าเมืองตามที่สภาความมั่นคง
แห่งชาติ (สมช.) เสนอและให้กระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคมดำเนินการ มีลักษณะสำคัญ
ดังนี้

ค่าใช้จ่ายในการจดทะเบียน แบ่งเป็น 2 งวด งวดละ 6 เดือน

งวดแรก เก็บเมื่อขึ้นทะเบียน จำนวน 3,250 บาท มีรายละเอียดคือ

- ค่าประกันสุขภาพ 1,200 บาท มีระยะคุ้มครอง 1 ปี
- ค่าธรรมเนียมใบอนุญาต 900 บาท (6 เดือน)
- ค่าทำบัตร 150 บาท
- ค่าประกันการส่งกลับ 1,000 บาท

งวดที่สอง เก็บเมื่อต่อใบอนุญาต 6 เดือนหลัง จำนวน 1,200 บาท มีรายละเอียด คือ

- ค่าตรวจโรค 300 บาท (จ่าย ณ โรงพยาบาลที่นายจ้างพาไปตรวจ)
- ค่าธรรมเนียมใบอนุญาต 900 บาท

เนื่องจากการจดทะเบียนมีผลโดยตรงต่อการใช้ชีวิตและการทำงานของแรงงานเด็กต่างชาติ
ในปัจจุบันรัฐบาลได้ขยายอายุของแรงงานเด็กต่างชาติที่จะได้รับการจดทะเบียนจาก 15 ปีลดลงมาที่
13 ปี สำหรับการรับภาระค่าใช้จ่ายในการจดทะเบียนนั้นแบ่งออกเป็น 3 กลุ่มคือ แรงงานต้อง
รับภาระค่าใช้จ่ายทั้งหมดเอง นายจ้างสำรองจ่ายให้ก่อนและหักจากค่าใช้จ่ายภายหลังโดยทำการตก
ลงกันว่าจะจ่ายคืนอย่างไร โดยทั่วไปแล้วแรงงานจะถูกหักจากค่าจ้าง 500-1,000 บาทต่อเดือน และ
แรงงานกลุ่มที่จ่ายด้วยเงินตัวเองโดยที่แรงงานกลุ่มนี้จะเป็นแรงงานที่เข้ามาอยู่นานพอสมควร แต่
ทั้งนี้การดำเนินการจดทะเบียนของแรงงานนั้นนายจ้างจะจำเป็นต้องเป็นคนดำเนินการให้ทั้งหมด
สำหรับค่าใช้จ่ายในการจดทะเบียนคือ 2,500 บาท นอกจากนี้ยังมีค่าใช้จ่ายอื่นอีก เช่น ค่า
ถ่ายรูป ซึ่งนายจ้างคิดรวมกับค่าใช้จ่ายข้างต้น การกำหนดจำนวนค่าใช้จ่ายรวมนี้ขึ้นอยู่กับความ
พอใจของนายจ้างซึ่งพบว่าอยู่ในช่วงระหว่าง 2,800-4,000 บาท

ค่าใช้จ่ายจดทะเบียน 2 งวด รวมเป็นเงิน 4,450 บาท ซึ่งถือเป็นค่าใช้จ่ายสูงสุดเมื่อ
เปรียบเทียบกับกรจดทะเบียนแรงงานต่างด้าวก่อนปี พ.ศ.2544 (การพัฒนานโยบายและกฎหมาย
เพื่อคุ้มครองแรงงานข้ามชาติในไทย, 2546: 67)

สำหรับการศึกษาในเรื่องความต้องการให้นายจ้างทำบัตรอนุญาตทำงานให้ในครั้งนี้นั้นพบว่าแรงงานเด็กต่างชาติส่วนใหญ่เลือกความต้องการบริการทางสังคมในด้านนี้มากเป็นลำดับที่ 2 ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากแรงงานเด็กบางส่วน คือผู้ซึ่งหลบหนีเข้าเมืองโดยผิดกฎหมาย และลักลอบเข้ามาทำงานจึงทำให้ไม่สามารถมีใบอนุญาตการทำงานได้อย่างถูกต้อง นอกจากนี้ยังพบว่านายจ้างบางส่วนไม่ต้องการเสียค่าใช้จ่ายในการนำแรงงานเด็กต่างชาติไปจดทะเบียน จึงพบปัญหาการทำงานอย่างไม่ถูกต้องและเคยโดนจับกุมมาก่อน ทำให้แรงงานเด็กหลายคนมีความหวาดระแวงและต้องหลบซ่อนจากการตรวจค้นของเจ้าหน้าที่ตำรวจตลอดเวลา นอกจากนี้ยังพบว่าการมีบัตรอนุญาตทำงานนั้น โอกาสในการเลือกงานของแรงงานเด็กจะมีมากกว่าแรงงานเด็กที่ไม่มีใบอนุญาตทำงาน ทั้งนี้รวมถึงสิทธิในการได้รับสวัสดิการในด้านต่างๆ เช่น การรักษาพยาบาลในราคา 30 บาท เช่นเดียวกับคนไทยในโรงพยาบาลของรัฐบาลที่ระบุไว้ในบัตรของแรงงานคนนั้นๆ

สำหรับค่าใช้จ่ายในการจดทะเบียนนั้นพบว่าส่วนใหญ่ นายจ้างจะออกให้ก่อน และมาหักจากค่าแรงคนงานภายหลัง และบอกนายหน้าค่าจัดการให้บุคคลที่นายจ้างมอบอำนาจให้ดำเนินการ และค่าส่วยจ่ายเจ้าหน้าที่ตำรวจหรือฝ่ายปกครองบางรายทำให้คนงานอาจต้องทำงานโดยไม่มีโอกาสรับค่าจ้างหลายเดือน รวมทั้งนายจ้างส่วนหนึ่งจะยึดใบอนุญาตทำงานเพื่อเป็นหลักประกันป้องกันแรงงานหลบหนีก่อนครบกำหนดจ้างงานด้วย บางรายอาจให้ถือสำเนาบัตรอนุญาตแทนก็มี แต่ย่อมส่งผลกระทบต่อเสรีภาพในการเดินทางไปใช้สิทธิรักษาพยาบาลและอาจถูกตำรวจบางรายรีดไถได้ง่ายต่อไป เพราะบัตรประจำตัวแรงงานต่างด้าวที่ลงทะเบียนผ่อนผันแล้วนั้นถือเป็นบัตรแสดงสถานะที่อาศัยอยู่ในประเทศได้ชั่วคราวและได้รับอนุญาตทำงานชั่วคราว รวมทั้งเป็นหลักประกันรับรองการใช้สิทธิการรักษาพยาบาลต่อสถานพยาบาลที่แรงงานจ่ายเงินค่าประกันสุขภาพ 1,200 บาท ไปแล้วด้วย

อย่างไรก็ตามในส่วนของการจับกุม มีข้อค้นพบที่น่าสนใจว่าในอดีตนั้นเจ้าหน้าที่ตำรวจจะเรียกเก็บเงินนอกระบบจากแรงงานต่างชาติในสัดส่วนประมาณ 6,000-8,000 บาทต่อคน แต่ในปัจจุบันจะอยู่ที่ 15,000 บาท ส่วนแรงงานที่มีบัตรอยู่แล้วถ้าโดนจับก็จะโดนรีดไถประมาณ 1,000 บาท ซึ่งจะทำให้มองเห็นว่าถึงแม้จะมีหรือไม่มีบัตรก็ต้องโดนคุกคามจากเจ้าหน้าที่รัฐอยู่ดี นอกจากนี้ยังพบว่าเจ้าหน้าที่บางส่วนที่ไปร่วมมือกับนายหน้าตั้งโรงงานผลิตบัตรกันเอง และมีอีกส่วนหนึ่งที่รู้เห็นกับนายจ้างไปเก็บส่วยนอกระบบรายเดือนกับแรงงาน ซึ่งถ้าขบวนการเหล่านี้ไม่หมดไป ระบบก็อยู่ไม่ได้ ปัญหาหลักที่สำคัญอีกประการหนึ่งอยู่ที่เจ้าหน้าที่ของรัฐในการที่จะปราบปรามปัญหาเหล่านี้ก็ไม่จริงจัง ต่อการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นเช่นเดียวกัน

ตัวอย่าง เช่น

“ถ้าไม่มีบัตรไม่สามารถเลือกงานได้ ถ้ามีบัตรนายจ้างจะเต็มใจให้ทำงานมากกว่า ...ต้องอยู่อย่างหลบๆ ซ่อนๆ ไม่กล้าออกไปไหน กลัวโดนตำรวจจับ...” (เพก, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 8 ธันวาคม 2548)

“...หนูยังไม่ได้จดทะเบียน แต่นายจ้างก็คิดกับหนูมาก... ได้ค่าจ้างเท่ากับพวกที่จดทะเบียน)...แต่ก็กลัวตำรวจเหมือนกันเพราะไม่มีบัตร...ตอนนี้อยากทำบัตรมาก..” (แอ, สัมภาษณ์ เมื่อวันที่ 27 พฤศจิกายน 2548)

4.4.3 ความต้องการให้นายจ้างจัดที่อยู่อาศัยให้ฟรี

ผลการศึกษาในครั้งนี้พบว่า แรงงานเด็กต่างชาติดีเลือกความต้องการให้นายจ้างจัดที่อยู่อาศัยให้ฟรีมากเป็นลำดับที่ 3 อาจเนื่องมาจากแรงงานเด็กส่วนใหญ่มีความจำเป็นต้องพักอาศัยอยู่รวมกันหลายคนภายในห้องเช่าห้องเดียว เนื่องจากข้อจำกัดในเรื่องค่าใช้จ่าย ที่ต้องเก็บเงินให้ได้มากที่สุดจากการสัมภาษณ์เพิ่มเติมพบว่าบางส่วนต้องการเก็บเงินเพื่อส่งกลับไปให้พ่อแม่ที่ประเทศพม่า และบางส่วนเก็บเงินไว้สำหรับการแต่งงานในอนาคต การเช่าที่พักอยู่รวมกันจึงเป็นการประหยัดและลดค่าใช้จ่ายส่วนหนึ่งลงไปได้ ซึ่งจากผลการศึกษาพบว่า อัตราค่าเช่าห้องหากเช่าอยู่เองจะมีราคาตั้งแต่ 500-5,000 บาท ซึ่งความจำเป็นที่ต้องเช่าอยู่รวมกันหลายคนนี้ แรงงานเด็กส่วนใหญ่เห็นว่าการเช่าห้องอยู่รวมกันนี้ไม่มีความเป็นส่วนตัว ห้องเล็ก แออัด และร้อนมาก แต่การจะออกมาเช่าห้องอยู่เพียงลำพังก็เป็นเรื่องที่เกินกำลัง ดังนั้นหากนายจ้างจัดที่อยู่อาศัยให้ฟรีก็จะเป็นการลดค่าใช้จ่ายในส่วนนี้ลงไปได้ และคิดว่าที่พักที่นายจ้างจัดน่าจะมีการจัดระบบการพักอาศัยที่ดี มีความสะอาด ถูกสุขลักษณะมากกว่าห้องเช่าที่มาเช่าอยู่เอง

ตัวอย่างเช่น

“ห้องเล็กนิดเดียว อยู่กันหลายคน กลางวันต้องออกมาหาที่นั่งเล่นข้างนอกตรงทางเดิน เฉพาะห้องนี้อยู่ด้วยกันหลายครอบครัว...เพื่อนเล่าให้ฟังว่าที่โรงงานเค้านายจ้างจัดที่พักให้ (จ่ายเดือนละ 100 บาท) อยู่ห้องละไม่กี่คน สบายดี ... แต่โรงงานเราไม่มีอย่างนั้น อยากมีอย่างนั้นบ้าง... ให้ฟรียิ่งดี...” (เจน, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 21 ธันวาคม 2548)

โดยสรุปแรงงานเด็กต่างชาติมีความต้องการที่จะให้นายจ้างจัดที่พักให้ ทั้งนี้เนื่องจากต้องการที่จะเก็บเงินและไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายในเรื่องที่พักอาศัย โดยที่ส่วนใหญ่พบว่าเด็กต้องเช่าที่พักอยู่กันเอง มีนายจ้างเพียงส่วนน้อยเท่านั้นที่จัดบริการทางด้านนี้ให้แต่ต้องเสียค่าเช่าในราคาถูก (100 บาท)

4.4.4 ความต้องการให้นายจ้างพาไปรักษาพยาบาลฟรีถ้าไม่สบาย

ความต้องการในส่วนนี้ได้รับการรับรองจาก อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก กำหนดเกี่ยวกับสิทธิในการให้ความคุ้มครองแรงงานเด็กในเรื่อง ความปลอดภัย อาชีวอนามัยดังนี้

มาตราที่ 27 ที่ว่า “รัฐภาคียอมรับในสิทธิของเด็กที่จะได้รับมาตรฐานสาธารณสุขที่สูงที่สุดเท่าที่จะหาได้และสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับการบำบัดรักษาความเจ็บป่วย และการฟื้นฟูสุขภาพ รัฐภาคีจะพยายามดำเนินการที่จะประกันว่าไม่มีเด็กคนใดถูกลิดรอนสิทธิในการรับบริการดูแลสุขภาพเช่นว่านั้น”

จากการศึกษาพบว่าแรงงานเด็กต่างชาติส่วนใหญ่เลือกความต้องการให้นายจ้างพาไปรักษาพยาบาลฟรีถ้าไม่สบายมากที่สุดเป็นลำดับที่ 4 ทั้งนี้อาจเนื่องมาจาก กลุ่มแรงงานเด็กที่ตกเป็นกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ไม่เคยเจ็บป่วยหนัก (ร้อยละ 72.5) และพบว่าเมื่อเจ็บป่วยหนักส่วนหนึ่งก็ใช้บัตรประกันตนในการรักษาโรค (ใช้ร่วมกับบัตรอนุญาตทำงาน) ไปรักษาที่โรงพยาบาลของรัฐบาลที่ตนมีสิทธิในราคา 30 บาท ลักษณะเดียวกันกับคนไทย แต่พบว่าแรงงานเด็กบางส่วนที่ยังไม่มีบัตรอนุญาตทำงาน ยังคงมีความต้องการในด้านนี้ กล่าวคือเมื่อแรงงานเหล่านี้หากเกิดการเจ็บป่วยหลายคนมีปัญหาเรื่องค่ารักษาพยาบาลแพง ปัญหาการสื่อสารกับผู้ให้บริการ ความไม่สะดวก ไม่ปลอดภัยในการเดินทางไปรักษา ดังนั้นแรงงานเด็กบางส่วนยังคงมีความต้องการบริการทางสังคมในด้านนี้อยู่

ตัวอย่างกรณีศึกษา เช่น

“...ไปโรงพยาบาลค่ารักษาพยาบาลแพง ไม่มีบัตรอนุญาตทำงาน ไม่มีประกันสุขภาพ...ถ้าจะไปก็ไปไม่สะดวก... อยากให้นายจ้างพาไปโรงพยาบาล เพราะกลัวโดนตำรวจจับ...” (กบ, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 23 ธันวาคม 2548)

จากการศึกษาเพิ่มเติมพบว่า แรงงานส่วนใหญ่มีความพอใจกับระบบการรักษาที่มีอยู่ กล่าวคือหากมีบัตรอนุญาตทำงานก็สามารถรักษาได้ในราคาที่ไมแพง สามารถเสียค่าใช้จ่ายในส่วนนี้ได้โดยไม่เดือดร้อน มีแรงงานเพียงบางส่วนที่ยังไม่มีบัตรอนุญาตทำงาน ที่มีความต้องการในด้านนี้อยู่ เนื่องจากหากไม่มีบัตรก็ไม่กล้าที่จะออกไปไหน ประกอบกับค่ารักษาพยาบาลที่ไม่ได้รับการคุ้มครองเหมือนแรงงานที่มีบัตรอนุญาตทำงาน แรงงานที่ไม่มีบัตรอนุญาตทำงานส่วนใหญ่จะมีความต้องการในด้านนี้สูง

4.4.5 ความต้องการให้นายจ้างพาไปเที่ยวข้างนอกในวันหยุด

ความต้องการในส่วนนี้ได้รับการรับรองจาก แนวหลักของอนุสัญญาสิทธิเด็ก พ.ศ.2532 ที่กล่าวเน้นว่า “เด็ก” นั้นยังไม่เติบโตเต็มที่ทั้งทางร่างกายและจิตใจ จึงต้องการการพิทักษ์ดูแลเป็นพิเศษ รวมถึงต้องการการคุ้มครองทางกฎหมายที่เหมาะสมทั้งก่อนและหลังเกิด หนึ่งในนั้นได้แก่สิทธิที่จะได้รับการพัฒนาในทุกๆ ด้าน ไม่ว่าจะเป็สิทธิในการได้รับการพักผ่อนหย่อนใจ และการเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ (สถาบันกฎหมายอาญา, 2543: 188)

นอกจากนี้ในอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก ข้อ 31 ได้กำหนดไว้ว่า

“ 1. รัฐภาคียอมรับสิทธิของเด็กที่จะมีการพักและเวลาพักผ่อน การเข้าร่วมกิจกรรมการเล่นทางสันตนาการที่เหมาะสมตามวัยของเด็ก การมีส่วนร่วมอย่างเสรีในทางวัฒนธรรมและศิลปะ

2. รัฐภาคีจะเคารพและส่งเสริมสิทธิของเด็กที่จะเข้ามีส่วนร่วมอย่างเต็มที่ในทางวัฒนธรรมและศิลปะ และจะสนับสนุนการใช้โอกาสที่เหมาะสมเท่าเทียมกันสำหรับกิจกรรมทางวัฒนธรรม ศิลปะ สันตนาการ และการพักผ่อนหย่อนใจ”

คณะกรรมการสวัสดิการแรงงานและคณะกรรมการสวัสดิการในสถานประกอบการซึ่งมีบทบาทและหน้าที่ในการดำเนินการเกี่ยวกับการกำหนดให้มีการจัดสวัสดิการในสถานประกอบการควรที่จะต้องคำนึงถึงสิทธิของเด็กที่จะได้รับการพักผ่อนหย่อนใจ สันทนาการ และมีส่วนร่วมในด้านศิลปวัฒนธรรมที่เหมาะสมตามที่กำหนดไว้ในอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กด้วย โดยการเสนอความคิดเห็นต่อรัฐมนตรีเกี่ยวกับการกำหนดกฎหมายนโยบาย แนวทาง มาตรการด้านสวัสดิการแรงงาน ออกกฎกระทรวง ประกาศ ระเบียบเกี่ยวกับการจัดสวัสดิการ ตลอดจนให้คำแนะนำในการจัดสวัสดิการในสถานประกอบการให้สอดคล้องกับอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กดังกล่าว

ผลการศึกษาในครั้งนี้พบว่าแรงงานเด็กต่างชาติส่วนใหญ่เลือกความต้องการให้นายจ้างพาไปเที่ยวข้างนอกในวันหยุดมากที่สุดเป็นลำดับที่ 5 เนื่องจากแรงงานใหญ่เห็นว่าการไปเที่ยวข้างนอกเป็นการสิ้นเปลืองและแรงงานส่วนใหญ่ไม่อยากจะถูกหักเงิน อยากทำงานมากกว่า ยิ่งถ้าทำงานในวันหยุดจะได้เพิ่มเป็น 2 แรง และยิ่งไปกว่านั้นการออกไปเที่ยวข้างนอกนั้นเสี่ยงต่อการถูกจับกุมของเจ้าหน้าที่ตำรวจด้วย (สำหรับแรงงานที่ไม่มีบัตรอนุญาตทำงาน)

ตัวอย่างกรณีศึกษา เช่น

“...มีการจัดงานบ่อย เกือบทุกเทศกาล แต่ไม่อยากจะไปเปลืองเงิน ไปเที่ยวต้องใช้เงิน ... ไม่อยากหยุดงาน กลัวถูกหักเงิน อยากให้นายจ้างจัดงานให้ในที่ทำงาน ถ้านายจ้างจัดในที่ทำงานจะได้ไม่ต้องทำงานกันทั้งโรงงาน...” (เรม, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 23 ธันวาคม 2548)

“...ไม่อยากจะไปเที่ยวที่ไหน อยากทำงานมากกว่า ไปเที่ยวก็ไม่ได้ทำงาน... ถ้าเป็นวันหยุดยิ่งชอบเพราะได้โอ.ที ด้วย...” (กวย, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 19 พฤศจิกายน 2548)

โคสรูปคือ การที่แรงงานเด็กต่างชาติส่วนใหญ่เลือกความต้องการบริการในด้านนี้เป็นลำดับหลังๆ ส่วนใหญ่มีความเห็นว่าการออกไปเที่ยวข้างนอกเป็นเรื่องที่เกินความจำเป็นและสิ้นเปลือง และพบว่าหากออกไปเที่ยวก็จะไม่ได้ทำงาน ทำให้ขาดรายได้ส่วนหนึ่งไป

4.4.6 ความต้องการให้มีศูนย์ช่วยเหลือแรงงานเด็กต่างชาติ

ความต้องการในส่วนนี้ได้รับการรับรองจาก กระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็ก: อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กมาตราที่ 83 แห่ง อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก ข้อ 37 (ง) บัญญัติว่า “เด็กทุกคนที่ถูกไลรอนเสรีภาพมีสิทธิที่จะขอความช่วยเหลือทางกฎหมายหรือทางอื่นที่เหมาะสม โดยพลัน” และข้อ 40 (ข) บัญญัติว่า “...จะได้รับความช่วยเหลือทางกฎหมายหรือทางอื่นที่เหมาะสม เพื่อการเตรียมการและการสู้คดีของเด็ก”

ซึ่งศูนย์ช่วยเหลือแรงงานเด็กต่างชาติ เป็นองค์กรที่ให้การพิทักษ์ปกป้องแรงงานเด็กจากสภาพที่เลวร้าย เป็นหน่วยงานที่ให้ความคุ้มครองและให้ความช่วยเหลือแรงงานเด็กที่ประสบปัญหาจากการทำงาน พร้อมทั้งเป็นศูนย์กลางเผยแพร่ข้อมูลต่อสาธารณชน เพื่อให้มีส่วนร่วมในการให้ความช่วยเหลือคุ้มครองเด็ก พร้อมทั้งให้คำปรึกษา ส่งเสริมและสนับสนุนให้แรงงานเด็กมี

พัฒนาการรอบด้านตามวัย นอกจากนี้ศูนย์ช่วยเหลือแรงงานเด็กต่างชาติในการรับแจ้งเหตุการณ์ใช้แรงงานเด็กที่ผิดกฎหมาย การใช้แรงงานอย่างหนักและทารุณ การดำเนินงานให้ความช่วยเหลือเด็กออกจากสภาพการทำงานที่ไม่เหมาะสม หรือแม้กระทั่งการติดต่อครอบครัวกลับภูมิลำเนา

ผลจากการศึกษาซึ่งพบว่าความต้องการให้มีศูนย์ช่วยเหลือแรงงานเด็กต่างชาติพบว่าแรงงานเด็กส่วนใหญ่เลือกความต้องการบริการทางสังคมในด้านนี้เป็นลำดับสุดท้ายสูงสุด ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากแรงงานเด็กส่วนใหญ่มีปัญหาเรื่องการสื่อสารเป็นปัญหาสำคัญ ซึ่งปัญหาดังกล่าวส่งผลต่อการรับรู้ข้อมูล ข่าวสาร แหล่งการให้บริการรวมทั้งสิทธิต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับตนเอง โดยเฉพาะอย่างยิ่งการป้องกัน ดูแล และรักษาสุขภาพ เนื่องจากถูกตัดขาดทุกด้านจากการรับรู้ที่ยากลำบาก ประกอบกับการที่แรงงานเด็กต่างชาติส่วนหนึ่งเป็นคนหลบหนีเข้าเมืองผิดกฎหมาย ซึ่งไม่เคยมีใครคาดหวังถึงการได้รับบริการใดๆ มาก่อน จึงทำให้ไม่กล้าเรียกร้องขอรับบริการใดๆ แม้จะพบว่ามีหน่วยงานและองค์กรเอกชนที่จัดตั้งขึ้นมาเพื่อให้บริการแก่แรงงานต่างชาติโดยเฉพาะก็ตาม

ตัวอย่าง เช่น

“...ไม่กล้าออกไปไหน กลัวโดนตำรวจจับ...ยังเข้าไปติดต่อกับคน(เจ้าหน้าที่)ยังกลัว...กลัวเค้าไม่เข้าใจที่เราพูด...เดี๋ยวถูกตำรวจจับ...” (ทิม, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 23 ธันวาคม 2548)

“...ไม่อยากออกไปไหน กลัวคุยกันไม่เข้าใจ...และตอนนี้ก็ไม่ได้มีปัญหาอะไร และหรือถ้ามีปัญหาก็ไม่กล้าไปร้องเรียน...กลัวโดนส่งกลับบ้าน (พม่า)...” (นานา, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 28 พฤศจิกายน 2548)

โดยสรุปคือ สาเหตุที่แรงงานเด็กต่างชาติเหล่านี้ส่วนใหญ่เลือกความต้องการบริการในด้านนี้เป็นลำดับสุดท้าย อาจเนื่องมาจากความยากลำบากในการสื่อสาร และไม่ต้องการที่จะออกไปสู่สังคมภายนอกที่ตนไม่รู้จักคุ้นเคย มีความเกรงกลัวต่อการโดนจับกุมจากเจ้าหน้าที่ตำรวจ จึงไม่อยากเสี่ยงที่จะออกไปพบกับบุคคลที่ตนไม่รู้จักคุ้นเคยดังกล่าว

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สรุปและข้อเสนอแนะ

การศึกษาเรื่องสภาพการทำงานและความต้องการบริการทางสังคมของแรงงานเด็กต่างชาติ: ศึกษากรณีกิจการประมงต่อเนื่อง ในตำบลมหาชัย อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสาคร มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาสภาพการทำงานและความต้องการบริการทางสังคมของแรงงานเด็กต่างชาติและศึกษาถึงความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคลกับสภาพการทำงานของแรงงานเด็กต่างชาติในกิจการประมงต่อเนื่อง ข้อมูลที่ใช้ในการศึกษาค้างนี้ มาจากการสำรวจที่เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถาม สัมภาษณ์แรงงานเด็กต่างชาติที่มีสัญชาติพม่าอายุระหว่าง 13-18 ปีที่ทำงานในกิจการประมงต่อเนื่อง มีตัวอย่างจำนวนทั้งสิ้น 407 คน และใช้การสัมภาษณ์เพิ่มเติมอย่างไม่เป็นทางการ สำหรับการศึกษาเชิงคุณภาพ การประมวลผลข้อมูลเชิงปริมาณใช้โปรแกรมสำเร็จรูป SPSS และนำเสนอข้อมูลใช้การกระจายร้อยละแสดงปัจจัยส่วนบุคคล สภาพการทำงานและความต้องการบริการทางสังคมของแรงงานเด็กต่างชาติ ส่วนการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคลกับสภาพการทำงานและของแรงงานเด็กต่างชาติ ใช้ตารางไขว้ (Cross-tabulations) และทดสอบความสัมพันธ์ด้วยค่าสถิติไคสแควร์ (χ^2 -test) ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05

5.1. สรุปผลการศึกษา

5.1.1 ลักษณะทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มแรงงานเด็กที่ตกเป็นกลุ่มตัวอย่างในการสำรวจนี้ เป็นแรงงานเด็กต่างชาติสัญชาติพม่าที่ทำงานในกิจการประมงต่อเนื่องในพื้นที่ตำบลมหาชัย จังหวัดสมุทรสาคร จำนวนทั้งสิ้น 407 คน แบ่งเป็นเพศชายและหญิงในสัดส่วนที่ใกล้เคียงกัน มีอายุเฉลี่ย 16 ปี ส่วนใหญ่เป็นโสด แรงงานเด็กเข้ามาประเทศไทยกับพ่อและ/หรือแม่ และญาติ มากที่สุด แรงงานเด็กมากกว่าครึ่งหนึ่งได้รับการจดทะเบียนทำงาน และส่วนใหญ่มีระยะเวลาการทำงาน 1-2 ปี การทำงานในกิจการประมงต่อเนื่องนั้นมีหลากหลายหน้าที่ด้วยกัน ได้แก่ เกือบครึ่งหนึ่งมีหน้าที่แกะกุ้ง รองลงมาคือแล่ปลา ล้างทำความสะอาดปลา แรงงานเด็กต่างชาติส่วนใหญ่จะพักอาศัยอยู่กับญาติพี่น้องมากที่สุด โดยเช่าอยู่เองนอกโรงงานที่ตนทำอยู่เป็นส่วนใหญ่

ข้อมูลจากการสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการพบว่าปัจจัยสำคัญที่ทำให้แรงงานเด็กต่างชาติเข้าสู่ตลาดแรงงานประมงต่อเนื่อง คือ การได้รับค่าจ้างที่สูงในประเทศไทย และความคาดหวังถึงเงินส่งกลับเพื่อนำไปปรับปรุงชีวิตความเป็นอยู่ของครอบครัวในประเทศต้นทาง

5.1.2 สภาพการทำงานของแรงงานเด็กต่างชาติในกิจการประมงต่อเนื่อง

แรงงานเด็กต่างชาติส่วนใหญ่ทำงานในโรงงานขนาดใหญ่ซึ่งประกอบด้วยคนงานมากกว่า 30 คนขึ้นไป และส่วนใหญ่ทำงานวันละ 12 ชั่วโมง ซึ่งมากกว่าที่กฎหมายกำหนดคือ ห้ามมิให้แรงงานเด็กทำงานเกินเวลา 6 ชั่วโมงต่อวัน และส่วนใหญ่ทำงานเกินช่วงเวลาที่กฎหมายกำหนด คือ ช่วงเวลาตั้งแต่ 22.00 น. – 06.00 น.

สำหรับค่าจ้างและสวัสดิการที่ได้รับพบว่า ส่วนใหญ่รับจ้างเป็นรายวัน รายได้เฉลี่ยต่อวันมีตั้งแต่ 70 บาท ไปจนถึง 300 บาท โดยมีรายได้เฉลี่ยต่อวันประมาณ 193 บาท แต่ส่วนใหญ่ไม่ทราบอัตราค่าแรงขั้นต่ำที่ตนจะต้องได้รับ สำหรับการจัดสวัสดิการเพิ่มเติมจากนายจ้าง ส่วนใหญ่ระบุว่า นายจ้างจัดบริการน้ำดื่มที่สะอาดให้เพียงพอ และมีกรให้บริการห้องน้ำห้องส้วมอย่างเพียงพอ เช่นเดียวกัน ส่วนการให้ความคุ้มครองแรงงานเด็กต่างชาติในเรื่องการจัดอุปกรณ์ป้องกันอันตรายในสถานที่ทำงานนั้นพบว่า ส่วนใหญ่ไม่มีการจัดอุปกรณ์ป้องกันอันตรายในการทำงานให้ แต่มีการบังคับให้ใช้อุปกรณ์ป้องกันอันตราย และมีระบบป้องกันอันตรายจากการทำงานกับเครื่องจักรที่ได้มาตรฐานตามกฎหมายคุ้มครองแรงงาน แรงงานเด็กส่วนใหญ่ไม่เคยได้รับบาดเจ็บหรือได้รับอันตรายจากการทำงานถึงขั้นร้ายแรง แม้ว่าจะมีแรงงานบางส่วนที่ทำงานในโรงงานอุตสาหกรรมขนาดใหญ่และทำงานอยู่กับเครื่องจักร

นอกจากนี้ในหมวดการได้รับการส่งเสริมและพัฒนาทางด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคม และไม่ถูกละเมิดสิทธิขั้นพื้นฐานนั้น พบว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ได้รับการตรวจสุขภาพอย่างน้อยปีละ 1 ครั้ง และมีบางส่วนที่เคยถูกกักขังหน่วงเหนี่ยวให้ทำงาน และเคยถูกทำร้ายร่างกายในระหว่างเวลาทำงาน แต่ไม่พบว่ามีกลุ่มตัวอย่างคนใดเลยที่เคยถูกล่วงละเมิดทางเพศ

5.1.3 ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคลกับสภาพการทำงานของแรงงานเด็กต่างชาติใน กิจการประมงต่อเนื่อง

การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคลกับสภาพการทำงาน พบว่า

1) **เพศ** แรงงานเด็กต่างชาติเพศหญิงมีสภาพการทำงานที่อยู่ในระดับดี สูงกว่าแรงงานเด็กต่างชาติเพศชาย (ร้อยละ 33.3 เปรียบเทียบกับ ร้อยละ 3.5) ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมุติฐานที่ตั้งไว้

2) **อายุ** แรงงานเด็กต่างชาติที่มีอายุระหว่าง 16-18 ปีจะมีสภาพการทำงานที่อยู่ในระดับดี สูงกว่าแรงงานกลุ่มอายุระหว่าง 13-15 ปี (ร้อยละ 20.4 เปรียบเทียบกับ ร้อยละ 16.4) ซึ่งเป็นไปตามสมมุติฐานที่ตั้งไว้

3) **ลักษณะย้ายถิ่นเข้ามาทำงานในเมืองไทย** แรงงานเด็กที่ย้ายถิ่นเข้ามาทำงานกับนายหน้ามีสภาพการทำงานที่อยู่ในระดับดี สูงกว่าแรงงานเด็กที่เดินทางเข้ามาคนเดียวและ/หรือเพื่อน กับเดินทางเข้ามาพร้อมกับพ่อแม่และ/หรือญาติพี่น้อง (ร้อยละ 37.6 เปรียบเทียบกับ ร้อยละ 15.2 และ ร้อยละ 14.5) ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมุติฐานที่ตั้งไว้

4) **การได้รับการจดทะเบียน** แรงงานเด็กต่างชาติที่ไม่ได้รับการจดทะเบียนมีสภาพการทำงานที่อยู่ในระดับดี สูงกว่าแรงงานเด็กที่ได้รับการจดทะเบียน (ร้อยละ 35.5 เปรียบเทียบกับ ร้อยละ 11.3) ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

5) **ระยะเวลาที่อาศัยในประเทศไทย** แรงงานเด็กต่างชาติที่อาศัยอยู่ในประเทศไทยน้อยกว่า 2 ปี มีสภาพการทำงานที่อยู่ในระดับดี สูงกว่าแรงงานเด็กต่างชาติที่อาศัยอยู่ในประเทศไทยตั้งแต่ 3 ปีขึ้นไป (ร้อยละ 27.7 เปรียบเทียบ ร้อยละ 7.6) ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

5.1.4 ความต้องการบริการทางสังคม

เกือบครึ่งหนึ่งของแรงงานเด็กต่างชาติ เลือกการจดสอนหนังสือสำหรับเด็กต่างชาติให้มีความสำคัญที่สุด (ร้อยละ 45.2) รองลงมาคือให้นายจ้างทำบัตรอนุญาตทำงานให้ (ร้อยละ 23.3) ให้นายจ้างจัดที่อยู่อาศัยให้ฟรี (ร้อยละ 12.3) ให้นายจ้างพาไปรักษาพยาบาลฟรีถ้าไม่สบาย (ร้อยละ 11.8) ให้นายจ้างจัดกิจกรรมพาไปเที่ยวข้างนอกในวันหยุด (ร้อยละ 4.9) และมีศูนย์ช่วยเหลือแรงงานเด็กต่างชาติ (ร้อยละ 2.2)

5.2 ข้อเสนอแนะ

5.2.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายและแผนเชิงปฏิบัติการ

แรงงานและสวัสดิการจังหวัด พัฒนาสังคมและสวัสดิการจังหวัด หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการควบคุมคนเข้าเมือง และองค์กรพัฒนาเอกชนในพื้นที่จังหวัดสมุทรสาครควรมีการกำหนดนโยบายและแผนเชิงปฏิบัติการร่วมกันอย่างเป็นทางการเป็นรูปธรรมในการคุ้มครองแรงงานเด็กต่างชาติตามกฎหมายคุ้มครองแรงงานและการให้บริการทางสังคมอย่างมีประสิทธิภาพ โดยการจัดทำแผนงานคุ้มครองแรงงานเด็กต่างชาติต้องอยู่บนพื้นฐานของข้อมูลด้านสภาพการทำงานที่แท้จริงและสภาพปัญหาที่แรงงานเด็กต่างชาติประสบ เช่น การคุ้มครองและแก้ไขปัญหาด้านช่วงเวลาและระยะเวลาในการทำงาน ค่าจ้างและสวัสดิการที่ได้รับ ตลอดจนความปลอดภัย อาชีวอนามัย และสภาพแวดล้อมในการทำงาน

5.2.2 ข้อเสนอแนะสำหรับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

ปัจจุบัน ได้มีบางหน่วยงานของภาคเอกชนในพื้นที่จังหวัดสมุทรสาคร ที่เข้าไปทำกิจกรรมเสริมความรู้ความเข้าใจให้กับแรงงานเด็กต่างชาติบ้างแล้ว เช่น จากมูลนิธิเพื่อการพัฒนาเด็กที่เข้าไปจัดกิจกรรมร่วมกับแรงงานเด็กต่างชาติในสถานประกอบการ แต่ยังจำกัดอยู่เฉพาะบางประเด็น และเฉพาะกลุ่มตัวแทนแรงงานเด็กต่างชาติที่ได้รับการคัดเลือกมา จึงขอเสนอข้อเสนอแนะเพิ่มเติมสำหรับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ดังต่อไปนี้

1) ควรจัดเวทีให้แรงงานเด็กต่างชาติได้มีส่วนร่วมในการแลกเปลี่ยนประสบการณ์การเดินทางเข้ามาทำงานในประเทศไทย สภาพการทำงานและการดำเนินชีวิต รวมถึงผลกระทบทั้ง

ในด้านบวกและลบ หลังจากนั้นนำข้อมูลที่ได้มาจัดเป็นชุดการอบรมให้แก่แรงงานเด็กต่างชาติ โดยชุดการอบรมแบ่งเป็น 1) การอบรมโดยวิทยากร 2) เอกสารที่สามารถเรียนรู้ได้ด้วยตัวเอง โดยจัดทำเอกสารเป็นภาษาพม่า ทั้งนี้การอบรมเน้นการให้ความรู้เพิ่มเติม เพื่อสร้างความเข้าใจและตระหนักถึงสิทธิ ในการได้รับความคุ้มครองจากนายจ้าง สภาพการทำงาน และสิทธิที่จะได้รับบริการทางสังคมอย่างเท่าเทียมกัน

2) พิจารณาการจัดหลักสูตรวิชาสามัญให้กับแรงงานเด็กตามสภาพความเป็นอยู่ และการทำงานของเด็ก อาทิ 1) การเรียนรู้ด้วยตนเอง 2) หลักสูตรที่เน้นองค์ความรู้ที่แรงงานเด็กต่างชาติจำเป็นต้องเรียน เพื่อตอบสนองความต้องการของแรงงานเด็กต่างชาติ เนื่องจากแรงงานเด็กต่างชาติส่วนใหญ่มีความมุ่งมั่นว่าการทำงานหารายได้มาเลี้ยงตนเองและครอบครัวเป็นหน้าที่หลัก ดังนั้น ถึงแม้แรงงานเด็กต่างชาติมีความต้องการเรียนหนังสือ แต่เมื่อฐานะความเป็นอยู่และสภาพการทำงานไม่เอื้ออำนวย โดยเฉพาะแรงงานเด็กในกิจการประมงต่อเนื่องที่ยึดหลัก “ยังทำงานมากยิ่งได้มาก” แรงงานเด็กต่างชาติเหล่านี้จึงเลือกทำงานหารายได้มากกว่าการเรียนหนังสือ ดังนั้น การจัดการศึกษาสำหรับแรงงานเด็กต่างชาติ จึงต้องจัดให้สอดคล้องกับสภาพการทำงาน รวมถึงสังคมและวัฒนธรรมของแรงงานเด็กต่างชาติด้วย

3) หน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐและเอกชนและผู้ประกอบการควรให้ความสำคัญของการจัดกิจกรรมนันทนาการ เพื่อพัฒนาพฤติกรรม และสังคมของแรงงาน โดยอาจเริ่มจากผู้ประกอบการบางรายที่เห็นความสำคัญก่อน หลังจากนั้นจึงนำเสนอเป็นรูปแบบเพื่อการปฏิบัติในอนาคต

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

รายการอ้างอิง

ภาษาไทย

กฤตยา อาชวนิจกุล และคณะ. 2540. **บทสังเคราะห์สถานการณ์คนข้ามชาติและทางเลือก**

นโยบายการนำเข้าแรงงานข้ามชาติของประเทศไทย. เอกสารประกอบการสนทนาระดับชาติ
ชุดโครงการวิจัยเรื่องทางเลือกนโยบายการนำเข้าแรงงานข้ามชาติของประเทศไทย: การศึกษา
ข้อเท็จจริงจากกลุ่มผลประโยชน์ ข้อเสนอแนะทางกฎหมายและการวิเคราะห์ระบบการจัดการของ
รัฐ. กรุงเทพฯ: สถาบันวิจัยประชากรสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล.

กฤตยา อาชวนิจกุล, สุรางค์ จันทวานิช และพันธุ์ทิพย์ กาญจนะจิตรา สายสุนทร. 2540. **ข้อคิดเห็น**

และข้อเสนอแนะต่อแนวนโยบายแรงงานข้ามชาติและคนงานต่างด้าวในประเทศไทย. เอกสาร
นำเสนอในการสัมมนาระดมความคิดเห็นเรื่อง “การจัดตั้งคณะกรรมการต่างด้าวแห่งชาติ.”
กรุงเทพฯ: ศูนย์วิจัยการย้ายถิ่นแห่งเอเชีย สถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
สถาบันวิจัยประชากรสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล และกระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคม.

กฤตยา อาชวนิจกุล และคณะ. 2541. **การละเมิดสิทธิมนุษยชนในประเทศพม่า: จากผู้ลี้ภัยสู่แรงงาน**

ข้ามชาติ. กรุงเทพฯ: สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล.

กุศล สุนทรธาดา. 2539. **สถานการณ์แรงงานเด็กต่างชาติ** เอกสารประกอบการสัมมนาเรื่อง:

เด็กต่างชาติ สถานการณ์ ปัญหา และทางออก. (เอกสารอัดสำเนา)

เข็มพร วิรุณราพันธ์ และยุพาวดี ปะทะโน. 2541. **รายงานการศึกษาเรื่องแรงงานเด็กต่างชาติ: กรณีศึกษา**

แรงงานเด็กลาวในเขตกรุงเทพและปริมณฑล. เอกสารประกอบการประชุม เพื่อนำเสนอ
ผลงานวิจัยเรื่องแรงงานเด็กต่างชาติ (ลาวและกัมพูชา). (เอกสารอัดสำเนา)

เข็มพร วิรุณราพันธ์. 2542. **การศึกษานโยบายและปฏิบัติการในการป้องกันและแก้ไขปัญหาการใช้**

แรงงานเด็กต่างชาติในประเทศไทย. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิตหลักสูตรพัฒนาแรงงาน
และสวัสดิการ คณะสังคมสงเคราะห์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

เข็มพร วิรุณราพันธ์. 2542. **รายงานการวิจัยเรื่องความต้องการพื้นฐานของแรงงานเด็กในเขต**

กรุงเทพมหานคร. กรุงเทพฯ: มุลินีเพื่อการพัฒนาเด็ก.

คณะทำงานโครงการศึกษาพัฒนานโยบายและกฎหมายเพื่อส่งเสริมและคุ้มครองแรงงานข้ามชาติ

ในประเทศไทย. 2546. **การพัฒนานโยบายและกฎหมายเพื่อคุ้มครองแรงงานข้ามชาติใน**
สังคมไทย. (เอกสารอัดสำเนา)

- คณะทำงานเรื่องแรงงานเด็กต่างชาติ. 2539. “สรุปข้อมูลการสำรวจเบื้องต้น: เด็กต่างชาติในประเทศไทย” เอกสารประกอบการสัมมนา เรื่อง เด็กต่างชาติ: สถานการณ์ ปัญหาและทางออก วันที่ 13 พฤศจิกายน 2539 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. (เอกสารอัดสำเนา)
- โครงการอนุภูมิภาคลุ่มแม่น้ำโขงเพื่อต่อต้านการค้าเด็กและหญิง, โครงการระหว่างประเทศว่าด้วยการแก้ไขปัญหาแรงงานเด็ก และองค์การแรงงานระหว่างประเทศ. 2547. การประชุมองค์กรในความร่วมมือกับไอแอลโอ. กรุงเทพฯ: องค์การแรงงานระหว่างประเทศ.
- ชัยวัฒน์ ปัจพงษ์. 2522. ชีวสถิติ. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิชย์.
- ณัฐพล ขันธไชย และคณะ. 2527. ผลกระทบของการพัฒนาอุตสาหกรรมต่อการเคลื่อนย้ายแรงงาน. รายงานการวิจัยโครงการฝึกอบรมนักวิจัยทางสังคมศาสตร์ ระดับหัวหน้าโครงการ รุ่นที่ 4 สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์. (เอกสารอัดสำเนา)
- เปรมใจ วังศิริไพศาล. 2543. เด็กลาวในภาวะยากลำบากในประเทศไทย ผลพวงจากความศิวิไลซ์หรือจากกระแสโลกาภิวัตน์. กรุงเทพฯ: สถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- เปรมใจ วังศิริไพศาล, ศิวพร เอื้อสูง และสุภางค์ จันทวานิช. 2540. รายงานการวิเคราะห์เด็กต่างชาติในภาวะยากลำบากในประเทศไทย: ตัวชี้วัดและสถานภาพตามอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก. กรุงเทพฯ: ศูนย์วิจัยการย้ายถิ่นแห่งเอเชีย สถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ผ่องพัทธ์ พรหมช่วย. 2539. ความต้องการบริการสังคมของแรงงานสตรีในอุตสาหกรรมก่อสร้าง: ศึกษาเฉพาะกรณี: แหล่งก่อสร้างที่มีบริการศูนย์เด็กเล็กก่อนวัยเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิตหลักสูตรสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ คณะสังคมสงเคราะห์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- พัชรินทร์ สุริยะ. 2544. สถานภาพการทำงานและการเข้าถึงบริการด้านสุขภาพของแรงงานเด็กไทยในจังหวัดเชียงราย. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชาเวชศาสตร์ชุมชน จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- มูลนิธิเพื่อการพัฒนาเด็ก. 2539. แรงงานเด็กต่างชาติ ชุดที่ 1 มนุษย์งานตัวจ้อย. (เอกสารอัดสำเนา)
- มูลนิธิเพื่อการพัฒนาเด็ก และสภาองค์กรพัฒนาเด็กและเยาวชนฯ. 2545. สภาพพฤติกรรมทางเพศของแรงงานเด็กในพื้นที่กรุงเทพมหานคร. (เอกสารอัดสำเนา)
- มูลนิธิเพื่อการพัฒนาเด็ก และสภาองค์กรพัฒนาเด็กและเยาวชนฯ. 2545. สถานภาพพฤติกรรมทางเพศของแรงงานเด็กต่างชาติในจังหวัดสมุทรสาคร. (เอกสารอัดสำเนา)
- มูลนิธิรักษ์ไทยสมุทรสาคร. 2547. รายงานการสำรวจจำนวนแรงงานเด็กต่างชาติในพื้นที่จังหวัดสมุทรสาคร. (เอกสารอัดสำเนา)
- ยงยุทธ แฉล้มวงษ์. 2539. การประเมินจำนวนคนงานต่างชาติที่ลักลอบเข้ามาทำงานในประเทศไทย. กรุงเทพฯ: สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย.

- ยุพาวดี ปะทะโน. 2545. **ปัญหาการใช้แรงงานเด็กต่างชาติและแนวทางแก้ไข: กรณีศึกษาของมูลนิธิเพื่อการพัฒนาเด็ก (มพด.).** ภาคนิพนธ์หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต ภาควิชาพัฒนาสังคม คณะพัฒนาสังคม สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- วาสนา อิ่มอม. 2541. **บทสังเคราะห์สถานการณ์แรงงานเด็กต่างชาติ (ลาวและกัมพูชา).** เอกสารประกอบการประชุม เพื่อนำเสนอผลงานวิจัยเรื่องแรงงานเด็กต่างชาติ (ลาวและกัมพูชา) โครงการวิจัยแรงงานเด็กต่างชาติ REDD BARNA CHILD LABOUR PROJECT). (เอกสารอัดสำเนา)
- วันชัย รุจนวงศ์. 2543. **กฎหมายและแนวปฏิบัติในประเทศไทยเฉพาะกรณีที่ไม่สอดคล้องตามอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กและข้อเสนอแนะเพื่อการพัฒนา: รายงานการศึกษาวิเคราะห์.** กรุงเทพฯ: สถาบันกฎหมายอาญา.
- สุภาสิริ วสวงศ์. “อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก: การคุ้มครองแรงงานเด็กในประเทศไทย,” วารสารกฎหมาย (ฉบับ 10 ปี อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก) ปีที่ 20 ฉบับที่ 1 (ตุลาคม, 2543): 131-159.
- สุภางค์ จันทวานิช. 2540. **การติดตามผลการจดทะเบียนแรงงานต่างชาติจากเมียนมาร์ กัมพูชา และลาว ที่ลักลอบเข้าเมือง.** กรุงเทพฯ: สถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สาทล สถิตวิทยานนท์. 2532. **ภูมิศาสตร์ชนบท.** กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.
- สถาบันกฎหมายอาญา. 2543. **กฎหมายและแนวปฏิบัติในประเทศไทยเฉพาะกรณีที่ไม่สอดคล้องตามอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กและข้อเสนอแนะเพื่อการพัฒนา: รายงานการศึกษาวิเคราะห์.** กรุงเทพฯ: สถาบันกฎหมายอาญา.
- สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย. 2544. **สภาพปัญหาและแนวโน้มของแรงงานเด็กในประเทศไทยและผลกระทบต่อโอกาสในอนาคตของแรงงานเด็ก.** กรุงเทพฯ.
- สถาบันวิจัยสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. 2538. **รายงานสถานการณ์แรงงานเด็กในประเทศไทย.** กรุงเทพฯ: สถาบันวิจัยสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สถาบันเอเชียศึกษา, สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาแห่งประเทศไทย และสถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล. 2546. **โครงการวิจัยเรื่องการศึกษาความต้องการจ้างแรงงานอพยพต่างชาติในประเทศไทยในช่วงปี 2546-2548.** กรุงเทพฯ.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. 2548. **นโยบายการจัดการศึกษาสำหรับเด็กด้อยโอกาส.** กรุงเทพฯ. (เอกสารอัดสำเนา)
- อมรทิพย์ อมราภิบาล และจิราพร วรเสน. 2544. **การประเมินความต้องการของเด็กต่างชาติกรณีศึกษาจังหวัดระนอง.** กรุงเทพฯ: สถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

อมรทิพย์ อมราภิบาล และคณะ. 2543. การย้ายถิ่นข้ามพรมแดนไทย-พม่า และสถานการณ์เสี่ยงต่อโรค
 เอดส์ในกลุ่มผู้ย้ายถิ่น: พื้นที่แม่สอดและแม่สาย: รายงานการวิจัย. กรุงเทพฯ: สำนักนโยบาย
 และแผนอุดมศึกษา สำนักงานปลัดทบวงมหาวิทยาลัย.

อรทัย อางอ่ำ. 2532. แรงงานเด็กในภาคอุตสาหกรรมประมง: กรณีศึกษาจังหวัดสมุทรสาคร รายงาน
 การวิจัย. นครปฐม: สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล.

องค์การแรงงานระหว่างประเทศ. 2547. การประชุมองค์การในความร่วมมือกับไอแอลโอ. กรุงเทพฯ.

ภาษาอังกฤษ

Christina Wille. 2001. **Trafficking in Children into the Worst Forms of Child Labor: A Rapid
 Assessment.** Geneva: International Labor Organization.

สถาบันวิทยบริการ
 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาคผนวก

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

แบบสัมภาษณ์

เรื่อง สภาพการทำงานและความต้องการบริการทางสังคมของแรงงานเด็กต่างชาติ: ศึกษากรณีกิจการประมง
ต่อเนื่อง ในตำบลมหาชัย อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสาคร

คำชี้แจงแก่ผู้ให้สัมภาษณ์

แบบสัมภาษณ์ชุดนี้มีจุดประสงค์ เพื่อศึกษาสภาพการทำงานและความต้องการบริการทางสังคมของ
แรงงานเด็กต่างชาติอายุ 13-18 ปี ที่ทำงานในกิจการประมงต่อเนื่อง ในตำบลมหาชัย อำเภอเมือง จังหวัด
สมุทรสาคร ผู้วิจัยใคร่ขอความร่วมมือจากท่านในการตอบคำถามทุกข้อ ตามความเป็นจริง ผู้วิจัยจะได้นำคำตอบ
ทุกข้อไปใช้ในการศึกษาอันจะเป็นประโยชน์แก่หน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการจัดบริการ และให้ความช่วยเหลือ
อย่างเหมาะสม

แบบสัมภาษณ์มีทั้งหมด 3 ส่วน ประกอบด้วย

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป

ส่วนที่ 2 สภาพการทำงาน

ส่วนที่ 3 ความต้องการบริการทางสังคม

ชื่อ-สกุลผู้ให้สัมภาษณ์ .....

สถานที่สัมภาษณ์ .....

วันเดือนปีที่สัมภาษณ์ .....

เวลาเริ่มสัมภาษณ์ .....

ผู้ให้สัมภาษณ์พูดไทยได้หรือไม่

1. ไม่ได้

2. ได้บ้าง

3. ได้

[ ] 4

ใช้ล่ามหรือไม่ 1 ไม่ใช่

2. ใช่ (ระบุ) .....

[ ] 5

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป

สำหรับลงรหัส

คำชี้แจง ให้นักสัมภาษณ์วงกลมรอบหมายเลขให้ตรงกับคำตอบหรือกรอกข้อมูลในช่องว่าง

1. เพศ   1. ชาย   2. หญิง   [ ] 16
2. อายุ.....ปี   [ ] 7-8
3. เชื้อชาติ   1. พม่า   2. กัมพูชา   3. ลาว   [ ] 19
4. สถานภาพสมรส 1. โสด   2. แต่งงาน อยู่ด้วยกัน   3. แต่งงาน แต่ไม่ได้อยู่ด้วยกัน   4. หม้าย/หย่า/แยก [ ] 10
5. ท่านเดินทางเข้ามาในเมืองไทยนานเท่าใดแล้ว(นับตั้งแต่ครั้งแรก).....ปี/เดือน [|] 11
6. ท่านเข้ามาอยู่ที่ตำบลมหาชัยนานเท่าใดแล้ว.....ปี/เดือน [|] 12
7. ท่านเข้ามาทำงานในสถานที่ทำงานปัจจุบันนี้นานเท่าใดแล้ว.....ปี/เดือน [|] 13
8. ท่านเดินทางเข้ามาทำงานในประเทศไทย กับใคร
  1. มาคนเดียว
  2. มากับพ่อ แม่
  3. มากับญาติพี่น้อง
  4. มากับเพื่อน
  5. มากับนายหน้า
  6. อื่นๆ (ระบุ) ..... [ ] 14
9. ท่านได้จดทะเบียนอนุญาตทำงานหรือไม่
  1. ไม่ได้จด
  2. จด [ ] 15
10. ในสถานที่ทำงานนี้ ท่านทำหน้าที่อะไร.....[ ] 16
11. สถานที่ทำงานนี้มีคนงานทั้งหมดกี่คน 1. ทราบ(ระบุ).....คน 2. ไม่ทราบ [ ] 17
12. แผนกที่ทำงานนี้มีคนงานทั้งหมดกี่คน 1. ทราบ(ระบุ).....คน 2. ไม่ทราบ [ ] 18
13. ปัจจุบันท่านอาศัยอยู่กับใคร..... [ ] 19
14. สถานที่พักอาศัยปัจจุบัน นายจ้างจัดให้หรือเช่าเอง
  1. นายจ้างจัดบริการให้ฟรี
  2. นายจ้างจัดบริการให้โดยคิดค่าเช่า (ระบุ).....บาท/เดือน
  3. เช่าอยู่เอง (ระบุ) .....บาท/เดือน
  4. อื่นๆ (ระบุ) ..... บาท/เดือน [ ] 20

ส่วนที่ 2 ข้อมูลด้านสภาพการทำงาน

หมวด 1 การได้รับการคุ้มครองแรงงานและสวัสดิการสังคม (ข้อ 1-14)

1. ท่านได้รับอนุญาตให้หยุดงานอย่างน้อยสัปดาห์ละ 1 วันหรือไม่
  1. ไม่ได้รับอนุญาต
  2. ได้รับอนุญาต [ ] 21

2. ท่านทำงานตั้งแต่เวลา.....ถึง..... [ ] 22
3. ท่านเคยทำงานนอกเหนือจากเวลาที่ตอบในข้อ 2 หรือไม่
1. ไม่เคย
  2. เคย บ่อยครั้งเพียงใดในแต่ละอาทิตย์..... [ ] 23
4. ท่านเคยทำงานระหว่างเวลา 22.00-06.00 น. หรือไม่
1. ไม่เคย
  2. เคย [ ] 24
5. ท่านทราบหรือไม่ว่าอัตราค่าจ้างขั้นต่ำคือเท่าใด
1. ไม่ทราบ
  2. ทราบ (ระบุ) .....บาท [ ] 25
6. ท่านได้รับค่าจ้างอย่างไรและเท่าใด
1. รายขึ้น, กก. ละ ..... บาท ได้.....ขึ้น, กก. /วัน
  2. รายวัน วันละ ..... บาท
  3. รายสัปดาห์ สัปดาห์ละ ..... บาท
  4. รายเดือน เดือนละ ..... บาท [ ] 26
7. เวลาท่านไม่สบายหรือบาดเจ็บเล็กน้อย สถานที่ทำงานให้บริการปฐมพยาบาลเบื้องต้นหรือไม่
1. ไม่มี
  2. มี [ ] 27
8. เวลาป่วยหนัก ท่านทำอย่างไร
1. ไม่เคยป่วยหนัก (ข้ามไปถามข้อ 10)
  2. รักษาด้วยตนเอง (ระบุวิธี) .....
  3. ซื้อยาที่ร้านขายยา
  4. รักษาที่คลินิก/โรงพยาบาลเอกชน
  5. รักษาที่โรงพยาบาลของรัฐ
  6. อื่นๆ (ระบุ) ..... [ ] 28
9. ใครออกค่าใช้จ่ายในการรักษาพยาบาล
1. ออกเอง
  2. นายจ้าง
  3. อื่นๆ (ระบุ) ..... [ ] 29

10. สถานที่ทำงานของท่านจัดน้ำดื่มสะอาดให้เพียงพอหรือไม่
1. ไม่มี
  2. ไม่เพียงพอ /มีบริการน้ำดื่มสะอาดทั้งหมด.....ที่ (เฉพาะแผนกที่ท่านทำงานอยู่)
  3. เพียงพอ/มีบริการน้ำสะอาดสำหรับดื่มทั้งหมด.....ที่ (เฉพาะแผนกที่ท่านทำงานอยู่) [ ] 30
11. สถานที่ทำงานห้องส้วมเพียงพอหรือไม่
1. ไม่มี (ข้ามไปตอบข้อ 13)
  2. ไม่เพียงพอ มีกี่ห้อง .....
  3. เพียงพอ มีกี่ห้อง ..... [ ] 31
12. สถานที่ทำงานมีการแยกห้องส้วมชาย หญิงหรือไม่
1. ไม่แยก
  2. แยก [ ] 32
13. สถานที่ทำงานจัดอุปกรณ์ป้องกันอันตราย เช่น ถุงมือยาง รองเท้าบูท ผ้าปิดจมูกให้หรือไม่
1. ไม่จัด
  2. จัด (ถามข้อ 14) [ ] 33
14. สถานที่ทำงานของท่านบังคับให้ใช้อุปกรณ์ป้องกันอันตรายเหล่านั้นหรือไม่
1. ไม่บังคับ
  2. บังคับ [ ] 34
- หมวดที่ 2 การส่งเสริมและพัฒนาทางด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคมและไม่ถูกละเมิดสิทธิขั้นพื้นฐาน(ข้อ15-18)**
15. สถานที่ทำงานจัดให้มีการตรวจสุขภาพอย่างน้อยปีละ 1 ครั้งหรือไม่
1. มี
  2. ไม่มี [ ] 35
16. ท่านเคยถูกกักขังหน่วงเหนี่ยวให้ทำงานหรือไม่ (หลังจากที่ทำงานในเวลาปกติเสร็จเรียบร้อยแล้ว)
1. เคย
  2. ไม่เคย [ ] 36
17. ท่านเคยถูกทำร้ายร่างกายในขณะที่ทำงานหรือไม่
1. เคย (ระบุ) .....
  2. ไม่เคย [ ] 37
18. ท่านเคยถูกล่วงละเมิดทางเพศหรือไม่
1. เคย
  2. ไม่เคย [ ] 38

ส่วนที่ 3 ความต้องการบริการทางสังคม

ขอให้ท่านจัดลำดับความสำคัญ โดยให้ลำดับที่ 1 เป็นสิ่งที่สำคัญที่สุด และรองลงมาตามลำดับ จนหมดทุกข้อที่ระบุในแบบสอบถามส่วนนี้

บริการทางสังคม	ลำดับ
1. ต้องการให้มีการจัดสอนหนังสือสำหรับเด็กต่างชาติ	
2. ต้องการให้นายจ้างพาไปรักษาพยาบาลฟรีถ้าไม่สบาย	
3. ต้องการให้นายจ้างจัดที่อยู่อาศัยให้ฟรี	
4. ต้องการให้นายจ้างทำบัตรอนุญาตทำงานให้	
5. ต้องการให้มีศูนย์ช่วยเหลือแรงงานเด็กต่างชาติ	
6. ต้องการให้นายจ้างจัดกิจกรรมพาไปเที่ยวข้างนอกบ้างในวันหยุดพิเศษ เช่นวันแรงงาน วันปีใหม่	

นักสัมภาษณ์ ตรวจสอบความเรียบร้อยและความครบถ้วนตั้งแต่หน้าแรกจนหน้าสุดท้าย แล้วกล่าวขอบคุณผู้ให้สัมภาษณ์

จบการสัมภาษณ์เวลา .....

ผู้สัมภาษณ์ .....

สถาบันวิจัยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาคผนวก ข

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาคผนวก ค

ทร.38/1

แบบรับรองรายการทะเบียนประวัติ
 ของคนต่างด้าวที่ได้รับอนุญาตให้อยู่ในราชอาณาจักรเป็นกรณีพิเศษ
 เลขประจำตัวคนต่างด้าว.....
 ชื่อ.....
 เพศ.....วัน เดือน ปี
 เกิด.....
 อายุ.....ปี

สถาบันวิทยบริการ
 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์

นางสาวกัญจน์ชนิต แก้วบุญส่ง เกิดวันที่ 13 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2523 ที่อำเภอเมือง จังหวัด นครศรีธรรมราช สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรี ศิลปศาสตรบัณฑิต (วิชาเอกอังกฤษธุรกิจ) คณะ มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ จากมหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต ในปีการศึกษา 2544 และเข้า ศึกษาต่อในหลักสูตรสหสาขาวิชาพัฒนามนุษย์และสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เมื่อ พ.ศ.2545

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย